

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

II МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
«СТРАТЕГІЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В
УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

20-21 ЖОВТНЯ 2022 Р.
М.ЧЕРНІВЦІ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Київський університет імені Бориса Грінченка
Рівненський державний гуманітарний університет
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада Світового Конгресу
Українців (Канада)
Гданська Вища школа гуманістична (Польща)
Сучавський університет імені Штефана Чел Марє (Румунія)
Арієльський університет (Ізраїль)

СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної
конференції*

20-21 жовтня 2022 р.

Чернівці – 2022

УДК 378.011.3-051(477+4-6ЄЄ)

С 833

Друкується за ухвалою Вченої ради Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 11 від 31 жовтня 2022 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Філіпчук Георгій Георгійович, доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України;

Федірчик Тетяна Дмитрівна, доктор педагогічних наук, професор;

Романюк Світлана Захарівна, доктор педагогічних наук, професор;

Янкович Олександра Іванівна, доктор педагогічних наук, доцент;

Шестобуз Ольга Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент;

Dr. Kierzkowska Iryna, prof. Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa
im. Wojciecha Korfatego (Польща);

Colomeischi Aurora-Adina, Phd, associate professor, Stefan cel Mare
University (Румунія).

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бахмат Наталія Валеріївна, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка

Суржук Тетяна Борисівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного
гуманітарного університету

С 833

Стратегії модернізації педагогічної освіти в Україні та країнах

Європейського Союзу : Матеріали II Міжнародної науково-практичної
конференції, м. Чернівці, 20-21 жовтня 2022 року / за наук. ред.
д. пед. наук С.З. Романюк. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім.
Ю. Федьковича, 2022. 157 с.

ISBN 978-966-423-737-3

До збірника увійшли наукові доповіді та виступи учасників Міжнародної
науково-практичної конференції «Стратегії модернізації педагогічної освіти в
Україні та країнах Європейського Союзу», в яких проаналізовано досягнення і
сучасний стан педагогічної освіти в Україні та країнах Європейського Союзу,
виокремлено актуальні проблеми її розвитку й обґрунтовано стратегії
модернізації в контексті євроінтеграційних процесів задля посилення ролі
освітньої галузі в підготовці висококваліфікованих конкурентоспроможних
фахівців для розбудови Української держави та зростання її міжнародного
авторитету в європейській спільноті.

Збірник адресовано науковцям, педагогам, студентам, аспірантам,
докторантам, широкому загалу читачів, усім, хто цікавиться проблемами
розвитку вищої освіти.

УДК 378.011.3-051(477+4-6ЄЄ)

Відповідальність за зміст матеріалів та літературні джерела несуть автори.

ISBN 978-966-423-737-3

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

ЗМІСТ

Аніщенко Олена	8
Ціннісно-мотиваційний аспект гендерної культури андрагога	
Бигар Віталія, Бигар Ганна	11
Проблема психічного здоров'я учнів молодшого шкільного віку в умовах воєнного стану	
Білоус Олена	15
Педагогічна рефлексія в системі професійно-особистісного становлення вчителя	
Величко Ольга	19
Виховання особистості учня засобами музейної педагогіки	
Гапон Леся	22
Модернізація змісту методики навчання української мови в умовах упровадження Нової української школи	
Гулько Олена	24
Компонентно-структурний склад моделі розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування	
Davidovitch Nitza	28
Online teaching and learning in uncertain times: challenges and ways of coping with the new reality in higher education spheres of study – where do students study?	
Донченко Наталія, Паламар Світлана	38
Розвиток предметно-методичної компетентності у вчителів початкових класів	

Зайченко Іван	43
До питання про педагогічну концептосферу Софії Русової	
Каптур Галина	47
Мовленнєва обізнаність як складник професійно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів	
Катеринюк Христина, Гордійчук Оксана	51
Значення психолого-педагогічного супроводу учнів інклюзивних класів у вітчизняній та зарубіжній літературі	
Киселиця Оксана, Богданюк Антоніна	56
Сучасні підходи до професійно-особистісного розвитку педагога	
Kierzkowska Iryna	60
Kształcenie pedagogów w zakresie kształtowania postaw obywatelskich uczniów.	
Костащук Оксана	66
Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів на етапі професійної підготовки	
Лещенко Оксана, Паламар Світлана	69
Формування інклюзивної компетентності вчителя початкової школи	
Лук'яник Людмила	73
Впровадження технологій критичного мислення в НУШ на уроках літературного читання	
Лук'янова Лариса	76
Домінанти розвитку педагогічної освіти в Україні і зарубіжжі	

Максимюк Альона	81
Професійна підготовка майбутніх хореографів в країнах Балтії	
Мафгин Лариса	86
Роль курсу «Етнопедагогіка України» у фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи	
Мойсеєнко Раїса	93
Особливості професійної підготовки вчителів початкових класів в Австрії	
Нікула Наталя	96
Формування соціокультурних цінностей майбутніх педагогів у освітньому просторі університету	
Палійчук Оксана, Шоліна Тетяна	99
Сертифікація як інструмент моніторингу та удосконалення якості освіти	
Петришина Ольга	103
Формування цифрової компетентності педагогів-словесників у процесі професійної підготовки	
Пірен Марія	106
Освітньо-технологічне осмислення стратегії подолання викликів у територіальних громадах сьогодення на демократичних засадах	
Постригач Надія	113
Трансформація змісту педагогічної освіти в країнах Південної Європи	
Предик Аліна	116
Методика організації формувального оцінювання молодших школярів в умовах дистанційного навчання	

Романюк Світлана	121
Концептуальні засади розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу і України	
Руснак Іван, Василик Марина	127
Педагогічні основи іншомовної освіти майбутніх фахівців у європейському освітньому просторі	
Сіранчук Наталія	134
Реалізація компетентнісного підходу в освіті країн Європейського Союзу та України	
Сливка Лариса	138
Педагогічний нагляд за здоров'язбережувальним вихованням учнів загальноосвітніх шкіл у польському освітньому просторі	
Суржук Тетяна, Костолович Тетяна	141
Підготовка майбутніх учителів до формування в учнів початкових класів уміння вчитися	
Тимчук Людмила, Пенішкевич Олександра	145
Формування морально-правових основ світогляду молоді в процесі навчання задля самостійної демократичної України	
Філіпчук Наталія, Грищенко Юлія	153
Формування національних цінностей у змісті сучасної освіти: вітчизняний і Європейський досвід	
Філіпчук Георгій	158
Європейськість в освітній стратегії України	
Цуркан Таїсія, Клим Марина	166
Сутність та структура професійно значимих цінностей педагога	

Чорнойван Ганна	172
Професійний розвиток науково-педагогічних працівників у контексті розширення кадрової автономії університетів	
Шевчук Кристина, Тирон Оксана	175
Зворотній зв'язок із студентами в процесі організації дистанційного навчання	
Шестобуз Ольга	178
Мультимедійні технології на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах	
Шульга Альона	182
Використання інструментів зворотного зв'язку зі студентами під час дистанційного навчання	
Шумілова Ірина	186
Педагогічна складова формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи	
Ярошенко Ольга	192
Оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників як складник внутрішнього забезпечення якості вищої освіти	

Олена Аніщенко
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу андрагогіки,
Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
Україна
evaler58@ukr.net

Olena Anishchenko
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ivan Zyazun Institute of Pedagogical and Adult Education
of NAES of Ukraine
Ukraine
evaler58@ukr.net

ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ АНДРАГОГА

VALUE AND MOTIVATION ASPECT ANDRAGOG'S GENDER CULTURE

Ключові слова: гендерна культура, андрагог, формальна, неформальна освіта, мотив.

Гендерна культура є складовою й загальною, й професійно-педагогічної культури андрагогів, що унаочнює сформованість відповідних компетенцій у сфері міжстатевого спілкування, світоглядних позиціях, ціннісних орієнтаціях, моделях поведінки тощо. Актуальність розвитку гендерної культури андрагогів передусім зумовлено нагальністю впровадження ефективної стратегії взаємодії з різними категоріями молоді та дорослих в умовах формальної і неформальної освіти.

За С. Котовою-Олійник [2, с. 92-93], сформованість гендерної культури фахівців передбачає розвиненість гендерно-чутливої самосвідомості; гендерно-орієнтованого світогляду; сформованість гендерних цінностей, що ґрунтуються на усвідомленні: рівності прав і можливостей жінок, чоловіків у всіх

сферах життєдіяльності, обов'язків і відповідальності щодо виконання сімейних і професійних ролей, гендерної справедливості тощо; сформованість гендерних знань, гендерних умінь і навичок, мотивації щодо реалізації принципів гендерної рівності в особистому та професійному житті, гендерно-чутливих моделей поведінки й форм діяльності; розвиненість гендерної чутливості як здатності помічати факти дискримінації за ознакою статі, протистояти їм та самим не створювати їх.

Ціннісно-мотиваційний компонент у структурі гендерної культури андрагога охоплює сукупність особистісних якостей, стійких мотивів, що сприяють усвідомленню необхідності «дотримання демократичних цінностей свободи, справедливості, егалітарності (рівності прав і можливостей), інклюзивності, толерантності, недискримінації» [3], розвитку зацікавленості щодо здійснення гендерно орієнтованої діяльності, бажання здійснювати таку освітню діяльність, готовності до впровадження гендерно орієнтованих педагогічних технологій, потреби в реалізації інноваційної діяльності, яка ґрунтується на засадах гендерного підходу тощо. Цей компонент забезпечує професійно-педагогічну спрямованість андрагога на здійснення гендерно орієнтованої професійної діяльності та передбачає визнання жінки й чоловіка як найвищої цінності. Йдеться також про прагнення до самоосвіти, розвиток критичного мислення, здатність генерувати оригінальні ідеї, вміння приймати нестандартні рішення у контексті гуманістичної освітньої парадигми. Слід додати, що ціннісно-мотиваційний компонент передбачає свідоме ставлення до проблеми гендерної рівності, мотивацію гендерно орієнтованого професійного життя, сформованість сукупності особистісно значущих якостей андрагога (відповідальність, педагогічний такт, емпатія, урівноваженість тощо), необхідних для реалізації завдань гендерно орієнтованої взаємодії в освітньому процесі тощо [1].

Отже, ціннісно-мотиваційний компонент, так само, як і когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний компоненти, є невід'ємним складником гендерної культури андрагога. Наше дослідження [1] свідчить про те, що на андрагога має бути покладено створення оптимальних умов для розвитку гендерної свідомості дорослих учнів, вільної від

стереотипів та упереджень, а також плекання відповідальності за міжособистісні взаємини у соціумі на основі поглибленого осмислення причинно-наслідкових зв'язків між фактами, явищами тощо. Андрагог, якому притаманний достатній рівень розвитку гендерної культури, здатен упроваджувати гендерний підхід в освітньому просторі закладів формальної і неформальної освіти, що забезпечує організацію рівноправного співробітництва дорослих учнів різної статі в андрагогічній взаємодії із заохоченням видів діяльності, які суголосні істинним інтересам, можливостям цільової групи, а не стереотипним вимогам до них як представників певної статі.

Література

1. Аніщенко О.В. Гендерна культура андрагога: сутність, структура // Неперервна педагогічна освіта ХХІ століття: зб. матеріалів ХІХ Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької / [наук. ред.: Г.І. Сотська, М.П. Вовк]. Вип. 5 (17). К.: Талком, 2022. С. 30-32. <http://ipood.com.ua/e-library/programi-i-zbirniki-materialiv/neperervna-pedagogchna-osvta--hh-stolttya---2022/>

2. Котова-Олійник С. Гендерна культура // Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект : [колективна монографія] / кол. авт., за заг. ред. проф. Н.А. Сейко; відп. ред. Н.П. Павлик. Житомир: Видавництво, 2014. С. 90-93. <http://eprints.zu.edu.ua/23627/>

3. Стратегія упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020». Проєкт. Б. м., б. в., 2016. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2016/proekt-gendernoyi-strategiyi.doc>.

Віталія Бигар
*магістрантка спеціальності «Початкова освіта»,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
byhar.vitaliia@chnu.edu.ua*

Ганна Бигар
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
h.buhar@chnu.edu.ua*

Vitaliia Bigar
*Master's student of the specialty «Primary education»
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
byhar.vitaliia@chnu.edu.ua*

Anna Bigar
*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
h.buhar@chnu.edu.ua*

**ПРОБЛЕМА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧНІВ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

**THE PROBLEM OF MENTAL HEALTH OF PRIMARY SCHOOL
STUDENTS UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF
MARTIAL**

Ключові слова: *психічне здоров'я, учні молодшого
шкільного віку, психіка в умовах війни.*

Війна приносить більше, ніж видиме руйнування та людську смерть. Вона дуже впливає на психічне здоров'я наших громадян. З кожним днем кількість людей, які відчують ці наслідки, лише зростатиме. Навіть тих, хто пережив перші кілька місяців війни, чекає психічне виснаження, адже з'являється звичка постійно перебувати в напрузі, що може негативно позначитися на психічному здоров'ї. В основну зону ризику потрапляють діти, яким складно впоратися з тиском, в якому всі перебувають.

Проблемі психічного здоров'я учнів початкової школи присвятили свої праці різні вітчизняні автори, серед них варто відзначити В. Бехтерева, О. Васильєва, Л. Виготського, О. Кочерга, О. Леонтьєва, К. Платонова С. Рубінштейна, І. Сікорського. Значну увагу збереженню психічного здоров'я молодших школярів приділяли зарубіжні дослідники: Ганс Айзенк, Жан Піаже, Лоренс Кольберг, Біне Альфред [1].

Хоча наразі існує велика кількість досліджень з даної теми, проте ми вважаємо, що проблемі збереження психічного здоров'я учнів початкової школи в умовах війни приділено недостатньо уваги.

«Психічне здоров'я, за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, – це стан, що сприяє найповнішому фізичному, розумовому й емоційному розвитку людини» [1, 26-30].

Психічне здоров'я та психологічне благополуччя - фундаментальні складові життя дитини, які забезпечують сприйняття значущості буття, дозволяють їй розкрити особистісний потенціал, стати суспільно активним громадянином.

Період навчання дитини у початковій школі є відповідальним періодом у формуванні та становленні психічного здоров'я. Це час, коли дитина інтенсивно росте, відбувається розвиток значних функціональних перебудов, підвищується чутливість організму до дії зовнішніх факторів середовища.

Психіатричні та психологічні дослідження показують, що війна має довгостроковий вплив на дітей і підлітків. Під час війни діти переживають два різні рівні травматичних подій — несподівані травматичні події та хронічні несприятливі події, які

приводять до контрпродуктивних стратегій подолання. Так, порівняно з іншими, діти-війни страждають на тривожні розлади, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресію, дисоціативні розлади (добровільна соціальна ізоляція, деперсоналізація, дереалізація, небажання говорити, кататонія), розлади поведінки (особливо агресивна, антисоціальна та кримінальна поведінка, схильність до насильства), а також більша схильність до вживання алкоголю та наркотиків у майбутньому [4].

Зважаючи на це, вчителю початкових класів необхідно підтримувати стабільний психологічний мікроклімат у класі, знаходити спільну мову з батьками учнів, відповідати на численні запитання, які щодня виникають, вести діалог за участю професійних експертів при необхідності. Мають місце психологічні консультації для подолання негативних явищ, які існують внаслідок соціально нестабільних умов [2, 41- 43].

Впродовж навчального дня дуже важливо правильно організувати навчальний час та дозвілля з метою збереження психічного здоров'я дітей [3]. Для цього необхідно:

- відповідально ставитися до фізичного та емоційного стану кожної дитини;
- організовувати роботу так, щоб навчальне навантаження відповідало віковим та індивідуальним можливостям учнів
- дотримуватися правильного режиму роботи та відпочинку;
- відповідно до гігієнічних нормативів та вимог безпеки створити оптимальні умови середовища навчання;
- враховувати динаміку розумової працездатності при організації режиму навчальних занять.

Важлива роль в охороні психічного здоров'я молодшого шкільного віку належить практичному шкільному психологу, який повинен надавати вчителям і батькам інформацію про те, як зберегти і зміцнити психічне здоров'я дітей, подолати негативні прояви в суспільному житті, зберегти спокій, рівновагу.

Якщо все ж поведінка школяра змінилася настільки, що загрожує її здоров'ю чи життю або є тривалою (понад три місяці), потрібно обов'язково звернутися за кваліфікованою допомогою

до психологів чи з відповідним запитом до сімейного лікаря-педіатра.

Отже, проаналізувавши все вище згадане, ми дійшли висновків, що дитяча психіка зазнає неабияких травмувань внаслідок війни і нашим обов'язком є зберігати її нормальний стан. Даний процес вимагає злагодженої діяльності усіх учасників освітнього процесу, а також залучення спеціалістів. Діти – майбутнє нашої країни, тому потрібно докласти максимум зусиль, щоб нове покоління зростало у здоровому і гармонійному середовищі, яке сприятиме збереженню їх здорової психіки.

Література

1. Калошин В.Ф. Психічне здоров'я школярів // Обдарована дитина. – 2008. – №1. – С. 26-30.

2. Костриця А.С., Сорочинська О.А. Психічне здоров'я учнів початкової школи та умови його збереження під час навчально-виховного процесу//Педагогічні науки/Стратегічні напрямки реформування системи освіти

3. Мартиненко С. Як зберегти психічне здоров'я дитини? // Початкова школа. – 2014. – №5. – С. 41-43.

4. Фернандо, Сі, Мішель Феррарі Довідник зі стійкості дітей війни.//Нью-Йорк, -2013, Гейдельберг, Дордрехт, Лондон: Springer.

Олена Білоус
асистент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
o.bilous@chnu.edu.ua

Olena Bilous
Assistant
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
o.bilous@chnu.edu.ua

ПЕДАГОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ

PEDAGOGICAL REFLECTION IN THE SYSTEM PROFESSIONAL AND PERSONAL DEVELOPMENT OF THE TEACHER

***Ключові слова:** рефлексія, педагогічна рефлексія, професійно-особистісне становлення вчителя.*

Зміна освітніх парадигм та інтенсивно зростаючі вимоги, що постають сьогодні перед освітою з боку суспільства перед вчителем та результатами його професійної діяльності, потребують серйозного переосмислення сутності, цілей та завдань освіти підростаючого покоління, удосконалення форм і методів організації освітнього процесу. Це в свою чергу вимагає від вчителя відповідальності, творчості та високого рівня майстерності [3]. Одним з важливих елементів майстерності педагога є рефлексія, як актуальна проблема професійно-особистісного становлення вчителя, оскільки формування педагогічної рефлексії є інструментом самопізнання та уміння вчителем обирати ціннісні основи власної поведінки, аналізувати свою діяльність і приймати нетрадиційні вирішення педагогічних завдань [1].

О.М. Городиська розглядає педагогічну рефлексію як процес і результат аналізу суб'єктом стану власного розвитку, внутрішніх психічних актів [2, с.29].

Професійне становлення вчителя відбувається поряд з його особистісним розвитком. Саме особистісний розвиток стимулює вчителя до професійного зростання через глибоке розуміння та аналіз досвіду педагогічної діяльності. Вдаючись до рефлексії вчитель аналізує свою діяльність, робить висновки та будує плани щодо наступних дій [1].

Розмірковуючи про фактори ефективного впровадження рефлексії в професійне життя вчителя, виникають такі запитання: як вчитель розуміє процес рефлексії; чому береться за цей процес; на якому рівні здійснюється рефлексія?

Знання та впровадження в професійну діяльність етапів педагогічної рефлексії, підводять вчителя до успіху в педагогічній діяльності, адже зміст кожного наступного етапу визначається результатом попереднього [4].

Голландський педагог Ф. Кортхаген пропонує п'ять етапів педагогічної рефлексії.

Першим етапом виступає дія, яка відбуватися елементарно (просто), або комплексно.

Другим етапом виступає погляд назад на вчинену дію. На цьому етапі рефлексія відбувається після закінчення дії, а іноді і в процесі дії починається аналіз.

Під час третього етапу відбувається усвідомлення суттєвих аспектів, особлива увага приділяється встановленню взаємозв'язків між діями, а також відбувається виявлення причин та наслідків відносин усередині дії.

Четвертий етап – створення альтернативних методів впливу. На цьому етапі відбувається пошук та вибір нових способів досягнення поставленої мети.

П'ятим етапом виступає апробація нової дії шляхом нової спроби досягнення цілей, що здійснюється в новій ситуації та новими засобами. Цей етап розпочинає новий цикл професійної рефлексії, коли після завершення дії ми звертаємо погляд назад, виділяємо суттєві моменти дії, продумуємо альтернативні дії, апробуємо дію, яка видається найбільш ефективною в даній ситуації і цикл знову починається спочатку [4, с.196].

Розвиток педагогічної рефлексії вчителя в системі професійно-особистісного становлення вимагає: структурування її змісту; цілеспрямованого розвитку інтелектуальних здібностей, що лежать в основі рефлексивної психіки; діагностики рівня педагогічної рефлексії та динаміки її розвитку і саморозвитку [1].

Важливими також в процесі професійного становлення вчителя виступають рівні педагогічної рефлексії: репродуктивний, аналітичний, творчий та філософсько-конструктивний.

Репродуктивний рівень педагогічної рефлексії свідчить про здатність вчителя в доступній формі показати свої дії. В центрі педагогічної взаємодії виступає вчитель. Цей рівень рефлексії є проявом ставлення до професійної діяльності як засобу.

Аналітичний рівень педагогічної рефлексії свідчить про вміння педагогом аналізувати свою діяльність відповідно освоєного алгоритму.

Творчий рівень педагогічної рефлексії проявляється у готовності педагога переосмислювати професійно-особистісні цінності у вимірі духовних і соціокультурних цінностей.

Філософсько-конструктивний рівень педагогічної рефлексії передбачає вміння педагогом визначати соціальний та загальнолюдський зміст своєї діяльності [4, с.199].

Отже, педагогічна рефлексія – не просто знання чи розуміння педагогом самого себе, а й з'ясування того, наскільки інші знають і як розуміють його особливості. Ознаками розвинутої педагогічної рефлексії в системі професійно-особистісного становлення вчителя виступають: свідомість особливостей своєї особистості; усвідомлення цінностей своєї педагогічної діяльності; позитивне прийняття минулого та орієнтація у теперішньому та майбутньому; успішне планування власної діяльності.

Література

1. Saric, Marjeta; Steh, Barbara. Critical Reflection in the Professional Development of Teachers: Challenges and Possibilities. Center for Educational Policy Studies Journal; Ljubljana Vol. 7,

(2017):

67-85.

URL:

<https://www.proquest.com/docview/1952389078>

2. Городиська О.М. Формування педагогічної рефлексії вчителя. Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філологія. Педагогіка. 2015. №6. С.28-33.

3. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В, Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність: Підручник. 2-ге вид. допов. і переробл. Київ. Вища школа. 2004. 422 с.

4. Федорова А. І. Особливості педагогічної рефлексії педагога. Педагог. майстерність викл. вищ. шк.: роботи слухачів курсів підвищ. кваліфікації виклад. складу. Одеса. 2017. № 5. С. 191-203.

Ольга Величко
асистент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
o.velychko@chnu.edu.ua

Olha Velychko
assistant
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
o.velychko@chnu.edu.ua

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

EDUCATION OF STUDENT PERSONALITY USING MUSEUM PEDAGOGICS

Ключові слова музей, музейна педагогіка, особистість, виховання.

У сучасних умовах реформування української освітньої системи постає питання щодо нових підходів до організації та змісту навчальної діяльності. Важливе місце серед них посідає один із перспективних напрямів сучасної педагогіки – музейна педагогіка, що вирішує проблеми формування особистості, а саме: залучення учнівської молоді до дослідницької діяльності засобами музейної експозиції з використанням інформаційних технологій, розвиток їхніх дослідницьких умінь і творчих здібностей, вироблення здатності до самостійних суджень і оцінок, навичок критичного мислення [1, с. 84].

Музейна педагогіка має важливе значення в системі освіти та сприяє всебічному розвитку особистості учня, активному пізнанню навколишнього світу.

Термін «музейна педагогіка» уперше ввів у науковий обіг у 1934 році К. Фрізен, Німеччина. Це галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі

міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музею [2, с. 244].

Основними напрямками роботи музейної педагогіки можна визначити такі, як:

- Робота з музейною аудиторією;
- Розвиток здатності сприймати музейну інформацію;
- Створення в музеях умов, які б дозволяли краще сприймати музейну інформацію;
- Навчання розуміти мову музейної експозиції;
- Використання і популяризація новітніх технологій музейної освіти у формі окремих проєктів на різних майданчиках із залученням різноманітних партнерів [3, с. 132].

Педагогіка залучення підростаючого покоління до культури за допомогою музею не нова, постійно розвивається і нині характеризується широкою інноваційною діяльністю, створенням шкіл при провідних музеях, розробкою музейно-освітніх програм для учнів. Теорія та практика музейної педагогіки, а також професійного навчання успішно розробляються за кордоном та в нашій країні.

У сучасних умовах соціокультурних трансформацій, поширення знань у засобах масової інформації, доступності літератури та Інтернету динамічно змінюються життєві ситуації суспільства та особистості. Це потребує модернізації освіти, яку ми пов'язуємо з реалізацією потенціалу музейної педагогіки в освітньому процесі, що, у свою чергу, диктує необхідність розробки її теоретико-методологічних засад та практики.

За роки існування музею як соціокультурного феномену поки що не розроблено методологію, теорію та практику поетапного залучення дитини, підлітка, старшокласника, учня коледжу, студента вузу до музею на різних стадіях освіти з цілями реалізації його функцій для актуалізації особистості учня.

Отже, музейна педагогіка активно сприяє процесу виховання особистості, формуванню нового способу мислення, відходу від авторитарних принципів та підвищенню мотивації до навчальної діяльності, що відповідає сучасним тенденціям освіти.

Література

1. Л.А.Гайда. (2009) Музей у навчальному закладі. К. : Шкільний світ, 126 с.
2. Камінська В.А. (2014) Словник-довідник з педагогіки / За заг.ред. Н.М. Підкасистого.К: 448 с.
3. Муналбаєва У.Д.(2012) Музейна педагогіка. Історія, теорія, практика. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: 340 с.

Леся Гапон
кандидат філологічних наук,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Україна
hapon_lesia@tnpu.edu.ua

Lesia Hapon
Candidate of Pedagogical Sciences
Ternopil V. Hnatiuk National Pedagogical University
Ukraine
hapon_lesia@tnpu.edu.ua

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ УПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

MODERNIZATION OF THE CONTENT OF THE METHODOLOGY OF TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE UNDER THE CONDITIONS OF THE IMPLEMENTATION OF A NEW UKRAINIAN SCHOOL

Ключові слова : методика навчання української мови, нова українська школа.

Сучасний спосіб розвитку й удосконалення системи освіти супроводжується активними модернізаційними процесами, зумовленими розбудовою нової української школи.

Головним рушієм освітніх змін є учитель, первинна фахова підготовка якого відбувається у закладі вищої освіти. З огляду на це принципово важливо надати студентам педагогічних університетів увесь спектр новітніх методик навчання, ознайомити з тенденціями змін та стратегічними векторами розвитку освітньої галузі, навчити самостійно шукати актуальні матеріали, верифікувати інформацію тощо.

Чимало змін кардинальних змін відбулося в методиці навчання української мови відбулося упродовж останніх років.

Про це йдеться в працях О.Горошкіної, Н. Голуб, О.Глазової, В. Новосолової.

Аналіз нормативно-методичних та наукових джерел засвідчив необхідність висвітлення в процесі навчання методики української мови низки актуальних тем, пов'язаних із упровадженням нового Держстандарту базової середньої освіти, а саме:

1. Ієрархія засадничих документів, які регламентують навчання української мови в закладах загальної середньої освіти.
2. Модельні навчальні і робочі навчальні програми.
3. Методика написання робочих програм на основі модельних.
4. Методика написання робочих програм на основі Держстандарту базової середньої освіти.
5. Технологія проведення дистанційних уроків.
6. Технологічні карти дистанційних уроків.
7. Компетентнісно зорієнтовані завдання.
8. Формування ціннісних орієнтирів на уроках української мови.
9. Міжпредметна інтеграція.
10. Методика навчання інтегрованих курсів.
11. Формувальне оцінювання
12. Види навчальної діяльності на уроках та ін.

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / заг. ред. М. Грищенка. Київ: 2016. 40 с. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (Дата звернення – 609 09. 2022 р.).
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/oftenrequested/state-standards/>

Олена Гулько
викладач кафедри педагогіки, психології
та фахових методик,
КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»,
Україна
gulkolena@ukr.net

Olena Gulko
teacher of the department of pedagogy,
psychology and professional methods,
Municipal Institution of Higher Education
"Bar Humanitarian Pedagogical College named after
Mykhailo Hrushevsky",
Ukraine
gulkolena@ukr.net

**КОМПОНЕНТНО-СТРУКТУРНИЙ СКЛАД МОДЕЛІ
РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ
СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

COMPONENT-STRUCTURAL COMPOSITION OF THE
MODEL OF THE DEVELOPMENT OF LEADERSHIP
QUALITIES OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES IN THE
PROCESS OF ACHIEVING STUDENT SELF-GOVERNMENT

Ключові слова: студентське самоврядування, лідерські
якості, модель, процесуальний компонент, мотиваційний
компонент, результативний компонент.

Питання розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти набуло широкої актуальності у сучасній психолого-педагогічній літературі. Особливе місце розвитку лідерства та лідерських якостей студентської молоді науковці відводять органам студентського самоврядування (Л.М. Ніколенко, Ю.П. Кращенко, Д.А. Волківська, В.П. Мороз).

На законодавчому рівні визначено, що «студентське самоврядування – це право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти» [1, Стаття 40].

Виходячи із викладено вище, розуміємо, що представникам органів студентського самоврядування необхідно володіти низкою якостей, які сприятимуть ефективному виконанню покладених на них обов'язків, серед яких чільне місце посідають саме лідерські якості здобувачів вищої освіти.

У загальному сенсі лідерські якості – це комплексна інтегрована характеристика особистості, що сприяє ефективному впливу на інших людей і виражається в здатності займати лідируючі позиції в групі, умінні працювати в команді та чітко усвідомлювати мету власної й командної діяльності.

На основі проведеного аналізу науково-педагогічної літератури та за результатами констатувального етапу педагогічного дослідження практичного стану діяльності органів студентського самоврядування з розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у вітчизняних закладах вищої освіти нами окреслено ядро лідерських якостей, необхідних сучасній молодій людині: контактність; готовність до саморозвитку; відповідальність; організованість; рішучість; креативність; дослідницькі якості; емоційний інтелект; соціальна активність; стратегічне бачення майбутнього; уміння працювати в команді; соціальна адаптивність; здатність вести за собою; толерантність; готовність прийти на допомогу; турбота про психологічний комфорт у команді; служіння; інноваційність; відкритість до ідей, продуктованих членами команди; особистісні й спільні групові цінності [1, с. 53-54].

Моделювання є одним із поширених методів досліджень у різних галузях наук та педагогіці зокрема. У проведеному нами дослідженні його використано задля розроблення моделі розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування. У Словнику української мови термін «модель» потрактовується як «зразок якого-небудь нового виробу, взірцевий примірник чогось». Щодо визначення поняття «моделювання», то, як вказує Словник

української мови, моделювати – це створювати модель чогонебудь [3].

Розроблена нами модель розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування включає такі компоненти: мотиваційний, процесуальний та результативний.

Мотиваційний компонент моделі розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування орієнтований на розкриття способів та методів стимулювання студентської молоді до здійснення ефективної діяльності, спрямованої на досягнення визначених цілей. Метою включення у склад моделі мотиваційного компоненту є розвиток мотивації здобувачів вищої освіти до особистісного та командного лідерства, формування бажання брати участь у діяльності органів студентського самоврядування і, як наслідок – активна участь у заходах, організованих органом студентського самоврядування.

Процесуальний компонент моделі розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування передбачає висвітлення впорядкованих послідовних дій, спрямованих на розвиток лідерських якостей студентської молоді. Даний компонент містить технологічне забезпечення розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти: психолого-педагогічні технології, форми, методи, засоби навчання та впливу, найбільш сприятливі для успішного розвитку лідерських якостей.

Результативний компонент моделі розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування окреслює результативність розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти, оцінку отриманих результатів через досягнення поставленої здобувачами вищої освіти власної та командної мети й опанування студентською молоддю досвідом лідерської поведінки.

Отже, запропонована модель розвитку лідерських якостей відображає мотиваційну сферу здобувача вищої освіти, характеризує чинники впливу на розвиток лідерських якостей студентів, прогнозує результати та пропонує, як їх оцінювати.

Модель розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі здійснення студентського самоврядування дає можливість ефективно будувати процес розвитку лідерських якостей студентської молоді за допомогою високої мотивації на досягнення успіху й оцінити сформовані лідерські якості, як результат.

Література

1. Hulko o. the influence of student government on the development of future teachers' leadership qualities. Continuing Professional Education: Theory and Practice. 2021. No. 3. P. 51–59. URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.3.6>.
2. Закон України Про вищу освіту. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Словник української мови. Режим доступу: <http://sum.in.ua/p/4/776/1>.

Nitza Davidovitch
Professor
Head of Department of Education
Head of Quality Assessment and Academic Instruction
Head of Teacher Training Program
Ariel University
Israel
d.nitza@ariel.ac.il

**ONLINE TEACHING AND LEARNING IN UNCERTAIN
TIMES: CHALLENGES AND WAYS OF COPING WITH THE
NEW REALITY IN HIGHER EDUCATION SPHERES OF
STUDY – WHERE DO STUDENTS STUDY?**

Study Aim: To examine students' **off-campus learning** experiences that supplement their on-campus learning experiences

Off-campus learning:

- classes given at other academic institutions
- courses given by “Digital Israel”
- courses on YouTube
- classes by private for-profit organizations
- extra tutorials given by external tutors outside the university
- study-marathons organized in preparation for exams.

Off-Campus Learning Experiences

Students completed the following survey:

“Referring to your off-campus learning experiences, please rate your agreement with the following sentences on a scale from 1 (*strongly disagree*) to 5 (*strongly agree*).”

Sentences referred to the following areas:

- Better teaching – more interesting
- Better teaching – organization and clarity
- Interactions with others
- Teachers' availability
- Personal preferences
- Evaluations of teachers' performance
- Improved learning skills (task performance, concentration, greater efficiency)

- Goal orientation

Off-Campus Learning Experiences

1.	What are the advantages of supplemental off-campus learning?
2.	What problems did you encounter in your studies that motivated you totake classes off-campus?
3.	What do you think should be done to improve teaching in the classroom so that you won't need supplemental off-campus classes?
4.	Is attendance in class a function of your ability to make up the materialusing off-campus resources?
5.	Based on your off-campus learning experiences, would you prefer classes to be held online so that you would not have to come to classon campus?

Hativa's Cognitive-Affective Model of Effective Teaching (2015)

Studies on effective teaching by Hativa (2015) deal with the cognitive aspects of teaching (interest, order, organization, and clarity) and the social-emotional behavioral aspects that are a result of the interpersonal interactions within the teaching and learning process.

Also examined were teaching dimensions such as:

- Teachers' availability
- Students' personal preference for certain types of teaching(face-to-face, online, outside the campus)
- Student evaluations of lecturers' teaching
- Efforts to enhance students' learning abilities (performing assignments, focus, and concentration; more – in less time)
- Goal orientation.

Participants in the pilot study were 118 students from the Faculty of Engineering at a university in Israel.

Main findings:

- Students expressed a high degree of preference for external studies – more than 60% of the students reported a strong preference for off-campus learningand about 30% expressed a moderate to low preference.
- Preference for external studies was strongest in mathematics

and computer programming courses.

– Preference for external studies is related primarily to the quality of the teaching and less to aspects such as saving resources and time.

The association between students’ interest in the class and their preference for external studies is partly explained by students’ active participation in these studies.

Advantages of external studies supplementing studies on campus include greater accessibility of teachers, greater suitability for students, individual pace of learning, and quality of the teaching.

The research findings illuminate a learning technique used by students, one that generates a learning experience not shared by the teaching lecturers.

Knowledge sharing allows students to become familiar with the emerging reality and its extent – and to facilitate pedagogic attention to lecturers to use materials from outside the campus – without perceiving them as competitors. The potential of using these courses is meaningful for students – and the attitude of lecturers on campus to this manner of studies might constitute a complement and enrichment.

The Sample – Academic Background

Case study: Faculty of Engineering, undergraduates N = 118

Program (%)	Electrical engineering and electronics	17.7%
	Chemical engineering	6.2%
	Civil engineering	39.8%
	Mechanical engineering and mechatronics	3.5%
	Industrial engineering and management	32.7%
	Total	95.8%
)(Year program	in Year 1	23%
	Year 2	35.4%

	Year 3 and above	41.6%
	Total	95.8%

Personal Background

Employment status (%)		
	Unemployed	42.9%
	Employed	57.1%
	Total	100%
Personal status (%)	Single	68%
	Married	32%
	Total	100%
Economic status (%)	High	8.0%
	Moderate	69.6%
	Low	22.3%
	Total	99.9%

Means, SD, Reliability

	Mean	SD	Questionnaire reliability (Cronach's alpha)
Improved learning skills	3.84	0.66	$\alpha = 0.83$
Teachers' availability	3.66	1.19	$\alpha = 0.89$
Improved teaching – interesting	3.74	0.96	$\alpha = 0.85$
Improved teaching – organization and clarity	4.28	0.84	$\alpha = 0.89$

More efficient use of resources	3.47	1.07	$\alpha = 0.64$
Interpersonal interactions	2.75	1.08	$\alpha = 0.73$
Students' evaluations	3.47	0.64	$\alpha = 0.74$
Teachers' evaluations	3.08	0.90	$\alpha = 0.63$
Active in WhatsApp group	3.86	0.93	$\alpha = 0.78$
Goal orientation	4.43	0.48	$\alpha = 0.79$
Active participation in off-campus learning	3.75	0.93	$\alpha = 0.69$

Students Prefer Off-Campus Teaching

Students expressed a strong preference for off-campus learning:
 66.9% expressed a strong preference for off-campus learning
 33% expressed a low-moderate preference for off-campus

learning

Students Preferences for Online vs. Off-Campus Teaching

53.4% prefer online classes over off-campus learning
 46.6% prefer off-campus learning over online classes

Preferences for Online Classes, Off-Campus

Classes, and Frontal On-Campus Classes -Summary

– The highest percentage of students prefer off-campus learning (app. 67%)

– A considerable, yet lower, percentage of students prefer online learning (app. 55%)

– App. 30% expressed a preference for on-campus learning

Student Preferences for Online vs. Off-Campus Teaching by Course

Strongest student preference for off-campus learning was for courses in mathematics (84.7%)

There was also a strong preference for off-campus classes in computer programming (82.2%)

Student Preferences for Online vs. Off-Campus Teaching by Course:

- Mathematics – 84.7%
- Physics – 62.7%
- Computer Programmingc – 82.2%
- Tutorials – 72.0%
- Other courses – 73.7%

Preferences for Type of Teaching: Off-campus, online, in class

Students did not show significant differences in their preferences for different types of teaching as a function of their:

- Department
- Year in the program
- Employment status
- Economic status
- Personal status

Differences between Correlations

Negative evaluations of course teachers are associated with preference for off-campus teaching.

Positive evaluations of course teachers are less associated with preferences for frontal lessons on campus.

Correlations

Findings show that students' preferences for off-campus learning are associated with the cognitive aspects of teaching, specifically:

- Organization
- Clarity
- Interesting

Association between interesting teaching and preferences for off-campus teaching

– **Interest in learning** off-campus increases the probability of active participation in off-campus courses.

– **Active participation** in a course predicts an increase in preferences for off-campus teaching vs. on-campus teaching.

Perceptions of Off-Campus Teaching – Some Open Issues

Students' perceptions of the advantages of off-campus studies that supplement on-campus studies:

– The most prevalent opinion (23%) is that off-campus teaching is tailored to their needs, personalization, and more accessible, which means that the pace of study is slower and better matches students' pace of learning.

– 21% of students believe the quality of teaching in off-campus classes is better.

“The organization knows how to teach better. The topics are short and summarized. Without elaborations and additions.”

“The advantage in this supplemental learning is that the information is conveyed very clearly and is typically accompanied by video clips and other aids that promote learning.”

What are the problems that students encounter in class that motivate them to take off-campus classes?

More than half (56%) mention the quality of teaching (irrespective of whether teaching takes place in class or online). In other words, they don't understand the teacher.

“Sometimes the explanations in class are not sufficiently clear...” “...is not explained well, [the teacher] is not willing to explain...”

“Teachers know the material better, but they're not good teachers or they don't put any effort into teaching the course...”

Lack of access to teachers:

“The only thing the teacher wants is to teach all the material, so he goes fast and doesn't explain...”

“Teachers are dismissive of students, they're unwilling to explain things one more time...” “Teachers hurry through the material because they have to finish it, and that's more important than having the students understand.”

“...Learning is by paging through the material, as if we already know it and are just refreshing.” “They don't go into detail, they don't have good presentations or summaries.”

“lack of flexibility in the process, they don't refer to all the topics even if it's not clear.” “...there's a gap between homework and the exams...”

Outsourcing the Academia – Summary of Findings

Students' preferences for "outside learning" is mainly related to the nature and quality of teaching, and is less associated with aspects of teaching such as efficient use of time and other resources. The effect of low teacher evaluations on preferences for off-campus studies are stronger than the effect of positive teacher evaluations on preferences for on-campus learning.

The association between teaching that is interesting and preferences for off-campus learning is partially explained by students' active participation in off-campus studies. The main benefits of off-campus learning that supplements on-campus learning are the teaching method (that is, the match between the pace of teaching and students' pace of study) and the quality of teaching.

Outsourcing the Academia

– In the second part of our study, we explored the research question from the perspective of PANYA, a business company that provides courses to students. The company offers a variety of video-based courses in multiple institutions and faculties. As a case study, we used the Economics and Business Administration Department in a university in Israel.

– What is a PANYA video course like? It is an asynchronous (pre-recorded) video course that includes all the study materials, from an in-depth study of theory to practice exercises in which students learn tools to solve their homework and includes preparation for the end of semester exam. The courses are taught using a unique methodology for video-based teaching.

– Findings of the study clearly show that video-based learning has caused a revolution.

– The revolution is very quiet, but very significant. The fact that we don't see or feel this revolution might cause us to delude ourselves that it doesn't exist, but the data leave no room for doubt: the tectonic plates of academic teaching have begun to shift.

– Findings show that 70%-80% of all students show a high level of commitment to video-based studies. The website offers courses that correspond to all the core courses in a degree program. Students' feedback on the video courses is extremely positive (mean of 3.55 on a scale from 1 to 4), and the percentage of return customers is close to 1.

- For many students, these video courses are a substitute for university studies and not an auxiliary tool.
- Future studies should explore students' patterns of use of off-campus video courses, to shed light not only on students' current studying habits in video courses, but also to outline the contours of future studying patterns.

The PANYA Website

– There is no association between students' satisfaction with their course teacher and their motivation to register for a supplementary video course. Some of the courses with the highest registration rates are courses whose teachers received the highest student evaluations.

– Approx. 70% of the registrants register for a video course in the first two weeks of the semester, which indicates students' reliance on the video course and the video course's significance for their academic process.

Outsourcing the Academia – A New Trend?

Investment data show that the world believes that the EdTech sector is going to be a large market. This market is showing high growth across the globe, and major investors are injecting billions of dollars into this market (e.g., Alibaba, Softbank, Sequoia Fund).

This is an enormous high-growth market.

Its global value was USD 5.4 trillion in 2021, and is expected to reach USD 7.3 trillion by 2025. Annual expenses in 2020 were USD 227 billion, and are expected to reach USD 404 billion by 2025. Udemy increased its revenues from USD 276 million in 2019 to USD 430 million in 2020.

DataCamp was included in the top 500 high-growing technology firms in North America for the second consecutive year (ranked 94).

This growth is evident across the globe, especially in India and China, which have giant technology firms involved in video-based education, mainly for K12. Some of these sites have more than tens of millions daily visitors.

In recent years, technology giants have also started using existing learning platforms to train employees. Companies including Google and IBM have created professional courses that they offer on Coursera and similar platforms.

In another trend, companies are increasingly conducting in-house training for their employees. A new hire undergoes 2-5 months of training, at the company's expenses.

In 2019, EdTech investments totaled approx. USD 7 billion, and more than doubled the next year, reaching USD 16.1 billion in 2020.

Outsourcing the Academia - Discussion

The findings of this study shed light on one of the learning methods that students use and that don't involve students' teachers.

In a world of knowledge sharing, universities teachers should be allowed to use off-campus materials, without viewing off-campus learning experiences as a source of competition. These materials and courses have significant potential for students, and university teachers can help students benefit from this supplementary source of enrichment.

Discussion

What is our added value as teachers and as an educational institution?

What can teachers, in a physical or digital platform, give students beyond knowledge?

Academic institutions believe that a face-to-face learning encounter is preferable. Is this assumption still valid?

Is there any justification for holding on-campus classes?

Shifting functions of the university – over time

- To create knowledge
- To preserve knowledge
- To convey knowledge
- To confer an education
- To teach a profession
- To function as a social club?

Наталія Донченко
*студентка другого (магістерського) освітнього рівня,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Україна*
nadonchenko.pi21@kubg.edu.ua

Світлана Паламар
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
заступник декана з наукової роботи
факультету педагогічної освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Україна*
s.palamar@kubg.edu.ua

Nataliia Donchenko
*student of the second (master's) educational level
Borys Grinchenko Kyiv University
Ukraine*
nadonchenko.pi21@kubg.edu.ua

Svitlana Palamar
*Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.)
Senior Research Officer
Deputy Dean of Faculty of Pedagogical Education
responsible for Scientific work
Borys Grinchenko Kyiv University
Ukraine*
s.palamar@kubg.edu.ua

**РОЗВИТОК ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ
КЛАСІВ**

**DEVELOPMENT OF SUBJECT-METHODICAL COMPETENCE
IN PRIMARY CLASS TEACHERS**

Ключові слова: компетентність, предметно-методична компетентність, професійний стандарт, вчителі початкових класів.

Прогресивний розвиток суспільства нині потребує таких фахівців у галузі освіти, які б мали сформовані професійні компетентності, вміли навчатися упродовж життя, ставити цілі та досягати їх, приймати самостійні рішення, креативно й критично мислити, працювати в команді, вирішувати конфлікти, спілкуватися у багатокультурному середовищі, володіти та використовувати інформаційно-комунікативні технології, орієнтуватися на ринку праці тощо. Тож у період євроінтеграційних процесів, у яких перебуває Україна, професійний розвиток вчителя має відбуватися в компетентнісних вимірах відповідно до Європейських рамок компетентностей (Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework, Digital Competence Framework for citizen, Competence for Democratic Culture) та Національної рамки кваліфікацій [2, с. 21]. Це все й зумовило значні реформування у галузі освіти.

Протягом останнього десятиріччя на різних рівнях системи освіти України відбулися істотні трансформації, ціллю яких були підвищення якості навчання. Посилення професійної підготовки вчителів, набуття ними необхідних компетентностей, є визначальним фактором реформування української системи освіти. «На думку багатьох дослідників, до складу будь-якої компетентності входять: знання про предмет діяльності; вміння орієнтуватись у ситуаціях, які пов'язані з цим предметом; уміння правильно визначати свої можливості, можливості інших; ставити завдання і знаходити адекватні їм рішення; досвід поведіння з предметами; розвинуті інтуїція, рефлексія, емпатія» [3, с. 271].

На сучасному етапі національними директивними органами приділяється посилена увага до розробки та впровадження програм підготовки вчителя, що базуються на компетентнісному підході.

Реформування системи освіти в Україні вимагає постійного оновлення нормативно-правових документів. Значним досягненням у галузі освіти є затверджений 23 грудня 2020 року

«Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», у якому представлено основні трудові функції та загальні й професійні компетентності вчителя [4, с. 130].

Предметно-методична компетентність вчителя – це комплексна здатність учителя опановувати та використовувати у професійній діяльності систему наукових і методичних знань, умінь із конкретної предметної галузі, уміння проводити навчальні заняття ефективно. Синтез групи професійних компетентностей репрезентує формулу успішної професійної діяльності сучасного вчителя: знаю – вмію – можу і хочу навчити інших [1, с. 134].

Як зазначено в професійному стандарті, предметно-методична компетентність охоплює у собі:

- здатність моделювати зміст навчання відповідно до обов’язкових результатів навчання;
- здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей;
- здатність здійснювати інтегроване навчання;
- здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів;
- здатність розвивати критичне мислення;
- здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу;
- здатність формувати ціннісні ставлення в учнів [4, с. 130–131].

Реалізація позицій, викладених в Професійний стандарт, передбачає зміну ролі вчителя з передавача знань і академічного змісту на про активного учасника освітнього процесу. Тож, в процесі підготовки українських вчителів варто користуватися концепцією В. Кувенховена для того, щоб озброїти їх необхідними компетентностями. Структура, створена В. Кувенховеном, містить чотири категорії: ціленаправлене навчання, нові цілі та навчальні підходи; метод кейсів; маршрути навчання та розвитку; формування компетентностей.

Першою категорією цієї концепції передбачається визначення вихідних характеристик професійної (педагогічної) діяльності, виокремлення в кожній компетенції переліку опорних вмінь, навичок, знань, а також зосередження на отриманні практичних навичок, заохочення активного навчання здобувачів освіти. В рамках другої категорії знання, вміння та навички розглядаються в якості окремих цілей, які мають бути інтегровані в професійну практику. На цьому етапі застосовується проблемний метод навчання. На третьому етапі формується та реалізується індивідуальна траєкторія навчання, відбувається подальший розвиток компетентностей, зменшується об'єм зовнішнього контролю та наставництва, оцінюється не тільки рівень сформованості вмінь та навичок, а й інтенсивність особистісного становлення. В останній, четвертій категорії, здобувачам пропонується виконання автентичних та наближених до життя завдань із незначним обсягом педагогічного супроводу [5].

Таким чином, пересвідчуємося, що в нашій країні нині динамічно здійснюється процес реформування та вдосконалення освіти на всіх її рівнях. Перспективна продуктивність цього процесу буде залежати від висококваліфікованих учителів, які нині повною мірою забезпечують вимоги Нової української школи. Сучасному вчителю повинні бути притаманні сформовані загальні та професійні компетентності, які передбачені професійним стандартом учителя. Однією з основних є предметно-методична компетентність

Засади, покладені в основу навчальної програми визначають її дієвість та ефективність. Формування вчительської компетентності, зокрема предметно-методичної, передбачає можливість обирати, розвивати та адаптувати наявні вміння для того, щоб мати змогу впоратися із ситуаціями, застосовуючи творчі, інноваційні стратегії навчання. Тому вважаємо, що окремого дослідження потребують прогностична, організаційна та оцінювально-аналітична компетентності, які уможливають виконання педагогами функції управління освітнім процесом.

Література

1. Ворожбіт-Горбатюк В. В., Боярська-Хоменко А. В., Доценко С. О. Предметно-методична компетентність вчителя

через призму менторингу в закладі освіти. *Академічні студії. Сер.: Педагогіка*. Вип. №3. Ч. 2. 2021. С. 133–139.

2. Ліннік О. Модель компетентностей учителя нової української школи у проекті професійного стандарту. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. №35 (1). 2021. С. 21–29.

3. Паламар С.П. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти // *Освітологічний дискурс*, 2018. 1 – 2 (20– 21), 267 – 278. DOI: 10.28925/2312-5829.2018.1-2.77621

4. Черненко Г. М. Формування предметно-методичної компетентності у майбутніх учителів закладів початкової освіти. *Зб. наук. праць. Педагогічні науки*. Вип. 94. 2021. С. 129–134.

5. Kouwenhoven W. Competence-based curriculum development in higher Education: a globalized concept' *Technology Education and Development*, 307 (7). Pp. 1–29.

Іван Зайченко
доктор педагогічних наук, професор,
Комунальний заклад “Уманський гуманітарно-
педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка
Черкаської обласної ради”,
Україна
ivan_zaichenko@ukr.net

Ivan Zaichenko
Doctor of Pedagogical Sciences, professor,
Communal institution " Taras Shevchenko Humanitarian and
Pedagogical Vocational College Cherkasy Regional"
Ukraine
ivan_zaichenko@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕДАГОГІЧНУ КОНЦЕПТОСФЕРУ СОФІЇ РУСОВОЇ

ON THE QUESTION OF THE PEDAGOGICAL
CONCEPTOSPHERE OF SOFIA RUSOVA

Ключові слова: Софія Русова, державотворення,
національна освіта, рідна мова, дошкільне виховання.

Поняття “педагогічна концептосфера Софії Русової”
трактуємо як сукупність педагогічних концептів – інноваційних
педагогічних ідей, думок, поглядів і переконань вченої, які
охоплюють великий спектр різноманітних теоретичних і
практичних соціально-педагогічних проблем освіти, навчання,
виховання і відображають українську національну ідею,
український архетип, характер, мають загальнолюдську
цінність і творчий сенс.

Найважливішими концептами педагогічної концептосфери
С. Русової є:

**1. Погляди С. Русової на роль і значення рідної мови для
розвитку національної освіти і державотворення.** (Дошкільне
виховання, 1918; Теорія і практика дошкільного виховання,
1924).

2. Теоретико-методологічні основи загальної педагогіки як науки про виховання людини. (Дещо з філософії виховання; Дещо про український моральний тип: Де шукати його зразків?; Моральні завдання сучасної школи; Суспільні питання виховання; Сучасна мрія виховання; Сучасні течії в новій педагогіці; Теорія педагогіки на основі психології).

3. Концепція національного дошкільного виховання. (Дитячий сад на національним ґрунті; Дошкільне виховання; Дошкільное воспитание в деревне; Націоналізація дошкільного виховання; Нові методи дошкільного виховання; Теорія і практика дошкільного виховання).

4. Концепція української національної школи. (Єдина діяльна (трудова) школа; Иностранческая школа и ее запросы; Ідейні підвалини школи; Націоналізація школи; Національна школа; Нова школа; О национальной украинской школе прежде и теперь; Педагогічні основи нової; Современные школьные нужды в Украине).

5. Концепція соціальної педагогіки, соціальної роботи, соціального виховання. (Виховання і соціологія Дюркгейма; Дещо про дефективних дітей у школі; Значення соціальної психології для виховання; Нова школа соціального виховання; Соціальне виховання: Його значіння в громадському житті).

6. Концепція позашкільної освіти. (Від відділу позашкільної освіти при Генеральному секретаріаті; Киевское украинское общество “Просвіта”; Конгрес Освітніх Товариств; Конгрес Світового Союзу Освітніх Товариств; Позашкільна освіта; Позашкільна освіта. Засоби її переведення).

7. Дидактична концепція. (Дидактика; Методика початкової географії; Про колективне та групове читання; Шкільні екскурсії і їх значення).

8. Підручникотворення. (Географія. II. Географія. III. Позаєвропейські краї; Курс французької мови для студентів Української Господарської Академії в Подєбрадах; Перша читанка для дорослих (для вечірніх, недільних шкіл); Початковий підручник французької мови задля самонавчання і перших класів гімназій з французько-українським словарем; Український буквар).

9. **Учитель української національної школи.** (До сучасного становища народного учителя; З з'їзду учителів; Новый учительский союз; О национальных учительских союзах; Положение народного учителя на Украине.; Украинцы на 3-м делегатском съезде Всероссийского союза учителей и деятелей по народному образованию).

10. **Зарубіжна школа й освіта.** (Бельгийская народная школа на Брюссельской выставке; Болгарский учительский союз; В китайській школі; Глобальна метода в народніх школах Чехословаччини; Народна початкова школа в Бельгії; Народні бібліотеки й читальні в Чехії; Освіта в Чехословацькій республіці; О еврейской национальной школе; Песталоцці-Фребелівський будинок у Берліні; Республіка молоді в Америці; Французькі літні колонії для школярів; Швейцария – свободная республика).

11. **Історія педагогіки.**

11.1. **Загальні питання історії педагогіки.** (Братства в Юго-Западной Руси; Просвітницький рух на Україні в 60-х роках; Рассказы про Киев и его прошлое; Становище початкової освіти в Київському земстві; Українско-просветительное движение за 1909 год; Українські земства в справі заведення народної освіти).

11.2. **Персоналістичний напрям історії педагогіки.** (Картина споминів про Михайла П. Драгоманова; М.А. Марко Вовчок; М.К. Заньковецька; М.П. Драгоманов, його життя й твори; Микола Лисенко; Михайло Грушевський; Наші визначні жінки; П. Лесгафт і його педагогічні ідеї).

12. **Роль і місце жінки в економічному й соціально-культурному розвитку суспільства.** (До жінок світа: Відозва в справі рятування дітей; До українських родин; Доклад С.Ф. Русовой на I-м Всероссийском женском съезде при русском женском обществе в С.-Петербурге 10-16 декабря 1908 г.; Жіночий конгрес у Вашингтоні; Жіночі постаті в совітській літературі; На з'їздах жіночої освіти й родинного виховання; Роль жінки у дошкільному вихованні).

13. **Загальна публіцистика та педагогічна журналістика.** (З російської педагогічної преси; Новий учительський орган; Огляд педагогічних часописів та журналів (“Свободное воспитание”); “Педагогическое обозрение”,

“Народное образование”; “Русская школа” за 1910 год; “Школа и жизнь”).

14. Критика, рецензії.

15. Дитяча література. (В оборону казки; Весна і діти; Дещо про сучасну дитячу книжку; Про дитячі цяцьки. Серед рідної природи).

16. Театр. (Виховне значіння дитячого театру; К 25-летию украинского театра; К двадцатипятилетию украинского театра (посвящается глубоко уважаемой М.К. Заньковецкой)).

Педагогічна концептосфера С. Русової є проєвропейською, демократичною й гуманістичною, а діяльність вченої здійснювалася у європейському цивілізаційному полі. В сучасних умовах розбудови української національної школи й системи освіти досвід педагогічної концептосфери С. Русової є досить плідним як для педагогічної теорії, так і для практики.

Галина Каптур
кандидат філологічних наук, доцент,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
Україна
hkaptur@i.ua

Halyna Kaptur
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Lesya Ukrainka Volyn National University
Ukraine
post@vnu.edu.ua

МОВЛЕННЄВА ОБІЗНАНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

COMMUNICATIVE AWARENESS AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Ключові слова: мовленнєва обізнаність, професійно-комунікативна компетентність педагога, майбутні вчителі початкових класів.

Глобалізаційні процеси в контексті освітніх реалій сьогодення зумовлюють пошук нових ефективних методів у навчанні. Вирішення завдань сучасної освіти потребує активної та самостійної участі тих, хто навчається, розвитку їхніх творчих здібностей та особистісних якостей [5].

У науковій літературі сутність поняття професійна компетентність (від лат. profession – офіційно оголошене заняття; compete – досягати, відповідати, підходити) трактується як «інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця» [1, с. 722].

Сутність професійної компетентності як інтегральної характеристики ділових і особистісних якостей фахівців, що відображає «не лише рівень знань, умінь і навичок, професійного досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, але і соціально-моральну позицію особистості» розкриваються авторами посібника «Професійна педагогіка» В. Жигір та О.Чернега. Вчені також визначають структурні елементи професійної компетентності фахівця будь-якого профілю, а саме спеціальну, соціальну, психологічну, комунікативну та валеологічну [2, с. 59-60].

Особливої актуальності набула проблема формування професійно- комунікативної компетентності педагога, у зв'язку з модернізацією змісту шкільної освіти в Україні. Вимоги до розвитку мовленнєво-мовної особистості зафіксовано у концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [3]. З огляду на це, закономірно, що від рівня сформованості професійно-комунікативної компетентності вчителів початкових класів безпосередньо залежить ефективність педагогічного процесу та розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

Універсальним засобом комунікації є мовлення, і в професійній діяльності вчителя воно набуває пріоритетного значення. Результати навчального процесу перебувають у безпосередньому зв'язку з такими його параметрами як темп, дикція, образність, емоційність, культура мовлення педагога.

Фахову компетентність майбутнього вчителя визначають наступні чинники: обізнаність у предметній галузі (дисципліни, яку викладає), сформованість розумових здібностей та мовно-мовленнєва діяльність, яка є основою комунікативної компетентності. Відповідно, мовна компетенція слугує теоретичною основою мовленнєвої компетенції.

На основі аналізу сучасних українських досліджень, можемо стверджувати, що мовленнєва (комунікативна) обізнаність – це сформована якість особистості в результаті засвоєння теоретичних знань з мови, володіння практичними вміннями і навичками вербальної та невербальної комунікації, розвитку мовних здібностей за наявності певного досвіду.

Мовленнєві вміння і навички відображають рівень сформованості комунікативних дій і є критерієм розвинутого мовлення людини, тобто становлять мовленнєву обізнаність майбутнього педагога.

Сучасні вимоги до підготовки фахівців обумовлюють майбутніх учителів початкової школи володіти ораторською компетентністю. Українська вчена в цій галузі Г.Сагач наголошує, що риторична культура педагога є дійовим засобом гуманізації суспільства шляхом формування відповідального ставлення педагога-оратора за власний мовленнєвий вчинок. Водночас риторична культура, тобто «володіння живим, переконуючим словом», базується, передусім, на ґрунтовних знаннях предмета мовлення, етичних, гуманістично-діалогічних засадах [4, с. 86].

Отже, основою для формування мовленнєвої обізнаності майбутніх учителів початкової школи є процес оволодіння студентами теоретичними знаннями (мовна компетентність), опанування термінологічним апаратом (термінологічна компетентність), використання опанованих студентами знань у різних видах професійної мовленнєвої діяльності (мовленнєва компетентність), уміння працювати з інформацією (накопичувати, обробляти, передавати) (предметна компетентність), наявність умінь співвідносити мовні засоби із завданнями та умовами спілкування (прагматична й стратегічна компетентність), уміння організувати мовленнєве спілкування з урахуванням соціальних норм поведінки та комунікативної доречності висловлювання (соціокультурна компетентність), уміння впливати на співрозмовника засобами мови (ораторська компетентність).

Література

1. Енциклопедія освіти / за ред. В. Кременя. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Жигірь В. І., Чернега О. А. Професійна педагогіка : навч. посібн. Київ: ТОВ «Кондор», 2012. 336 с.
3. Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : веб-портал органів виконавчої

влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/249613934> (дата звернення 2.10.2022).

4. Сагач Г. М. Риторика: навч. посіб. для студентів серед і вищ. навч. закладів. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 568 с.

5. Хижняк І. А. Складники професійно-педагогічної компетентності вчителя початкових класів. Лінгводидактика: теорія, методика, досвід : зб. наук. праць. Вип. І. Слов'янськ: СДПУ, 2011. С. 90–95.

Христина Катеринюк
магістрантка спеціальності «Початкова освіта»,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
kateryniuk.khrystyna@chnu.edu.ua

Оксана Гордійчук
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Україна
o.hordiichuk@chnu.edu.ua

Khrystyna Kateryniuk
Master's student of the specialty «Primary education»
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Ukraine
kateryniuk.khrystyna@chnu.edu.ua

Oksana Hordiichuk
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
o.hordiichuk@chnu.edu.ua

ЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

THE IMPORTANCE OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF PUPILS OF INCLUSIVE CLASSES IN DOMESTIC AND FOREIGN LITERATURE

Ключові слова: супровід, підтримка, психолого-педагогічний супровід.

Актуальність окресленої науково-практичної проблеми спричинена тим, що перед сучасною школою постає проблема не просто підготувати учнів до майбутньої самостійної трудової діяльності, озброїти їх окремими знаннями та вміннями, а значною мірою забезпечити гармонійний розвиток особистості, підготувати до самоосвіти та саморозвитку. Тому на допомогу дитині приходять дорослі, які можуть надати різноманітну підтримку, в силу своєї соціальної, професійної компетентності. Ця необхідність психологічної та педагогічної підтримки у розвитку дітей всіх категорій і в різних типах закладів освіти призвела до появи такого терміну, як «психолого-педагогічний супровід».

Вклад основного матеріалу дослідження. Термін «супровід» (від англ. «guideness») - означає певний взаємозв'язок, спільність та спрямованість до дії. Використовуючи морфологічний аналіз слова, можна побачити взаємопов'язані частини, що означають значення, близькі за змістом. Корінь «від» походить від слова «водити», та означає здатність до взаємодії, спрямування руху. Сучасним англійським аналогом поняття «супровід» є категорія «client management» та «case management», - що трактується як «ведення клієнта» та «ведення випадку». Це, в свою чергу, означає, що така діяльність спрямована на підтримку конкретної соціальної групи або індивіда.

Так, Є. І. Казакова одна з перших авторів розглядала термін «супровід», як допомогу і підтримку. «Супроводжувати», за словами науковиці, означає «бути поряд із дитиною, навчити її самостійності та спонукати до неї, радіти разом з дитиною її успіхам, а не вести за руку і вирішувати все за неї» [2, с.2].

Розгорнуте визначення «психологічного супроводу» дала Жук Т.В., вказавши, що «супроводжувати дитину – це означає рухатися поряд з нею і разом з нею, іноді трохи попереду, якщо потрібно вказати на можливий шлях. Дорослий спостерігає і прислухається, фіксує досягнення і труднощі, а потім допомагає порадою і власним прикладом. При цьому дорослий не має нав'язуватися, контролювати, а допомагати тільки тоді, коли дитина розгубиться і попросить допомогу» [5, с.17].

У сучасному суспільстві поняття супроводу розглядається в різних аспектах. Одним із видів супроводу, який виділяють науковці є психолого-педагогічний супровід. У цьому аспекті розуміється сукупність соціально-психологічної та педагогічної діяльності на основі певної методології, яка забезпечує сучасну якість освіти. Так, Міністерством освіти і науки України від 08.06.2018 видано наказ: «Про затвердження Примірного положення про Команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». У Примірному положенні передбачено склад учасників (постійних та залучених) команди психолого-педагогічного супроводу, а також особливості діяльності кожного фахівця. Зазначено, що команда психолого-педагогічного супроводу формується для кожної дитини з ООП, що навчається в інклюзивному освітньому середовищі ЗЗСО [4, с.2].

Здійснений нами аналіз джерельної бази продемонстрував, що поняття «психолого-педагогічний супровід» у сучасній педагогіці набуває все більшого значення, розглядається в контексті гуманістичного підходу, позаяк, його застосування продиктоване необхідністю інтеграції дітей з ооп в умови ЗЗСО, надання їм підтримки, допомоги, захисту, формування їх самостійності для подальшого життя в соціумі.

У контексті нашого дослідження, мамо на меті дослідити більш детальніше дефініцію «педагогічна підтримка» та способи її надання. Так, способи та методи педагогічної підтримки розроблялися педагогами-новаторами Ш.А. Амонашвілі, І.П. Волковим, Є.І. Ільїним, та ін. У вітчизняній педагогіці вони обґрунтовували необхідність гуманних взаємин між учасниками педагогічного процесу. Крім того, в основі підтримки, на думку авторів, варто враховувати такі критерії, як: прийняття особи, емпатійне розуміння та відкрите, довірливе спілкування з нею. Невід'ємною складовою мають стати: безпосереднє спілкування з дитиною, підтримка діалогу, розуміння її потреб та прагнень, прийняття такою, якою дитина є [1].

Луценко О.І. та Поворознюк С.І. наголошували на таких принципах підтримки, які будуть закладені в професійній позиції педагога, а саме: любов до дитини, безумовне прийняття її як особистості. А прояв теплоти, чуйності, милосердя, терпіння,

співпереживання мають стати невід'ємною частиною цих норм. Педагоги мають бачити і чути дітей, вміти прощати, говорити з ними по-товариськи, поважати гідність кожної дитини, вселяти довіру. Норми педагогічної підтримки передбачають розуміння інтересів дитини, очікування успіху у вирішенні проблем, готовність надати допомогу. Принциповою позицією педагога маємо на увазі схвалення самостійності дітей, заохочення незалежності та впевненості у власних силах, готовність та здатність бути на боці дитини [3, с.49].

Висновки. Здійснений аналіз наукових досліджень дозволяє нам констатувати, що супровід – це цілісний процес підтримки та допомоги особистості вихованця в період становлення та розвитку за допомогою системи дій освітян. Психолого-педагогічний супровід учнів інклюзивного класу є надважливим, адже в роботі з дітьми з ООП. Щоб ця робота була якісною, необхідними складовими є: міждисциплінарний командний підхід, функціонально-рольова діяльність кожного фахівця (консультанта) ІРЦ, можливість тісної співпраці з батьками учнів з ООП, як рівноправних членів команди супроводу.

Література

1. Електронний ресурс. Психолого-педагогічний супровід і підтримка в умовах модернізації освітньо-виховного простору. <http://osvita.ua/school/method/upbring/1334/>

2. Єрьоменко О. А. Сутність педагогічного супроводу освітнього процесу. 2012. С.5.

3. Луценко О.І., Поворознюк С.І., Богущ А.М. Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб: концепція, методика, технології : навчально-методичний посібник. Київ , 2018. С.213.

4. Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu->

ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti

5. Жук Т.В., Іллященко Т.Д., Каменщук Т.Д., Якимчук Г.В., Обухівська А.Г. Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції . Кол. монографія . Київ. 2020. С.113.

Оксана Киселиця
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
o.kyselytsia@chnu.edu.ua

Антоніна Богданюк
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
a.bohdanyuk@chnu.edu.ua

Oksana Kyselytsia
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
o.kyselytsia@chnu.edu.ua

Antonina Bohdanyuk
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
a.bohdanyuk@chnu.edu.ua

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНО- ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

MODERN APPROACHES TO THE PROFESSIONAL AND PERSONAL TEACHER DEVELOPMENT

Ключові слова: розвиток особистості, професійний розвиток, особистісно орієнтований підхід.

На сьогоднішньому етапі реформування системи освіти зумовлює потребу постійного професійного розвитку педагога.

Нині викладачам доводиться вирішувати комплекс завдань, що стосуються розроблення авторських курсів та програм; прогнозування та діагностування освітнього процесу; пошуку шляхів оптимізації освітнього середовища у ЗВО та ін. Все це вимагає від сучасного педагога професійної школи інтеграції ключових компетентностей задля ефективного здійснення навчально-організаційної, науково-методичної та інноваційної діяльності, пов'язаних із наданням освітніх послуг [1]. Тому актуальним сьогодні є постійний професійно-особистісний розвиток педагога та пошук ефективних підходів до вдосконалення спеціальних психолого-педагогічних і фахових складових його професійної діяльності.

Дослідження аспектів професійно-особистісного розвитку педагогів знаходимо у працях Н. Бібік, В. Кулішова, С. Мірошника, Н. Ничкало, О. Падалка, Л. Пуховської, О. Савченко, О. Семенов, Т. Сущенко, І. Хоржевської, А. Черній, О. Щербак та інших вчених. Проте в умовах реформування системи освіти змінюються вимоги до особистісного й професійного розвитку педагогів, а також набувають нового наповнення змістовий та процесуальний компоненти цього процесу.

З-поміж основних понять у даному дослідженні виокремлюємо поняття «професійний розвиток», яке, згідно Закону України «Про освіту», розглядаємо як безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівця, що дає змогу підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду професійної діяльності. Серед цілей неперервного професійного розвитку фахівця вчені виокремлюють: праксеологічну (формування фахівця через навчання впродовж усього життя шляхом формальної, неформальної освіти); гносеологічну (формування особистості через освіту як цілісну систему); аксіологічну (формування духовно-моральної патріотичної особистості).

Аналіз наукових джерел дає підстави виділити такі основні позиції науковців щодо професійного розвитку особистості педагога: усвідомлені і сплановані дії, які несуть пряму або опосередковану користь учителеві, групі вчителів, школі в

цілому, що позначається на якості шкільної освіти [5]; природній навчальний досвід, продукт і результат діяльності самої людини [3]; розвиток людини в її професійній ролі [2].

Отже, у нашому дослідженні термін «професійно-особистісний розвиток» розглядаємо як складний процес, що спрямований на забезпечення індивідуального підходу до кожної особистості і ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії учителя й учня, викладача і студента, спонукаючи до активності, прояву творчої ініціативи.

На цій основі виокремлюємо такі основні форми професійно-особистісного розвитку педагога як самоосвіта (підготовка до проведення занять із застосуванням сучасного навчально-методичного супроводу, участь у майстер-класах, тренінгах, круглих столах для особистісного розвитку, систематична робота зі спеціальною фаховою літературою, інтернет-ресурсами, а також із періодичними виданнями професійного та науково-методичного спрямування тощо); професійне стажування; підвищення кваліфікації; участь у науково-практичних та науково-методичних заходах різних рівнів з публікацією власного педагогічного досвіду.

Але, як показує насичений новизною освітній досвід, упровадження Концепції Нової української школи – «...це процес, під час якого вчитель разом зі своїми колегами або самостійно переглядає, оновлює, розширює свої зобов'язання щодо моральної мети викладання, критично розвиває знання, уміння, досконале професійне мислення, планування і практику роботи з дітьми, учнівською молоддю й колегами на сучасному етапі свого професійного життя» [4].

Саме тому ці підходи до професійного розвитку ототожнюють з «новим іміджем» педагогічної праці, «ною моделлю» педагогічної освіти, «революцією» в освіті тощо.

Отож, професійно-особистісний розвиток педагогів як проблема отримав першість і в урядовій політиці, і в теорії та практиці педагогічної освіти.

Література

1. Кулішов В. Сучасні підходи до професійно-особистісного розвитку педагога закладу професійної

(професійно-технічної) освіти. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип. 12. Слов'янськ, 2020. С. 263-270.

2. Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку педагогів : рух до концептуальної карти [Електронний ресурс]. Порівняльна професійна педагогіка: науковий журнал. 2011. № 1. Режим доступу: (<http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-31.pdf>.) <http://lib.iitta.gov.ua/2564/1>.

3. Хоржевська І.М. Професіоналізм та професійний розвиток особистості [Електронний ресурс]. Наукові праці. Державне управління. Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

4. Черній А. Професійний розвиток педагога: досвід, співпраця, пріоритети на шляху до нової української школи. Післядипломна освіта в Україні. 2018.Грудень. С. 40-43.

5. Day S. Developing Teachers: The Challenge of Lifelong Learning. London : Falmer Press, 1999. P. 4.

Iryna Kierzkowska
dr, profesor GWSH
Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna w Gdańsku
Filia w Koszalinie
Rzeczpospolita Polska
irynakierz@wp.pl

KSZTAŁCENIE PEDAGOGÓW W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA POSTAW OBYWATELSKICH UCZNIÓW.

Słowa kluczowe: *pedagog, nauczyciel, szkolnictwo wyższe, postawa obywatelska, kształcenie nauczycieli*

Rola nauczyciela w kształtowaniu się społeczeństwa w różnych czasach bywała ujmowana w sposób różnorodny, aczkolwiek zawsze istniała zgoda w środowisku o jego niezmiernie ważnej roli w tym procesie. Na barkach nauczycieli bowiem spoczywa nie tylko obowiązek tworzenia warunków umożliwiających zdobywanie wiedzy o otaczającym świecie, lecz także misja wspomaganie, prowadzenia osoby dorastającej w procesie kształtowania się jej osobowości, socjalizacji, inkulturacji. Dlatego też szczególnie ważnym staje się kwestia skutecznego przygotowania pedagoga do pełnienia tej roli, czyli wysoko jakościowego kształcenia zawodowego.

Problem doskonalenia jakości kształcenia pedagogów akcentuje się szczególnie w ostatnich latach, w okresie zmian ustrojowych, kształtowania się nowego demokratycznego społeczeństwa czy zmian światopoglądowych społeczeństwa oraz obecnych zagrożeń, przed którymi postawiony został człowiek: zagrożenia pochodzące z negatywnych aspektów globalizacji i technologizacji społeczeństwa, konsumpcjonizmu i innych.

W Polsce na szczególną uwagę zasługują próby doskonalenia systemu kształcenia nauczycieli realizowane w ostatnich 20 latach na przestrzeni prawnej, doskonalenia treści oraz metodologicznej.

W ramach aspektu prawnego zmiany w kształceniu nauczycieli znalazły wyraz przede wszystkim w Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym (2005 r. [4]. oraz 2018 r. [5]),

Rozporządzeniach ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego w zakresie organizacji studiów, warunków organizacji studiów wyższych, w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu *nauczyciela* (2012 r [1], 2019 r. [2]). *Z drugiej strony jakość przygotowania zawodowego nauczycieli wyznacza się przez akty prawne Ministerstwa właściwego do spraw oświaty – Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli* (2017 r. [3].) oraz Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego (1999 – 2022).

Główne zmiany, które można odnotować na podstawie analizy wymienionych wyżej aktów prawnych lokują się w następujących aspektach:

1. Pomimo próby ujednoczenia kształcenia nauczycieli w ramach dwustopniowego systemu szkolnictwa wyższego (studia pierwszego i drugiego stopnia) oraz ewentualnego wzbogacania warsztatu pedagogicznego w ramach kursów kwalifikacyjnych oraz studiów podyplomowych dla wybranych specjalności) wprowadzono podział instytucji szkolnictwa wyższego na uczelnie o profilu ogólnoakademickim i praktycznym. Taki podział wnosi znaczące zróżnicowanie w przygotowaniu zawodowym pedagogów, a w szczególności w zakresie przygotowania praktycznego, przewidując w przypadku uczelni o profilu praktycznym wymagany wymiar zajęć kształtujących umiejętności praktyczne (powyżej 50% ECTS możliwych do uzyskania na danym stopniu). W przypadku uczelni o profilu ogólnoakademickim akcentuje się z kolei nie przygotowanie praktyczne, lecz przygotowanie w zakresie prowadzenia badań naukowych (zajęcia, związane z działalnością naukową na danej uczelni powinny stanowić ponad 50% ECTS, możliwych do uzyskania na danym stopniu) (art.64 ust. 2, p.1 i p.2) [5, s.38]. Zróżnicowanie te próbowano zminimalizować w zakresie wprowadzenia Standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, które określiły minimalny wymagany wymiar praktyk zawodowych dla poszczególnych specjalności nauczycieli.

2. W przygotowaniu zawodowym nauczycieli dominuje tendencja do połączenia przygotowania w zakresie merytorycznym oraz dydaktyczno-metodycznym. Tak w Standardach kształcenia

przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela przewiduje się kształcenie na studiach (bez względu na rodzaj i poziom) w zakresie przygotowania merytorycznego i przygotowania pedagogicznego. Przygotowanie pedagogiczne z kolei przewiduje psychologiczno-pedagogiczne i przygotowanie dydaktyczne (podstawy dydaktyki, emisję głosu, przygotowanie dydaktyczne do nauczania przedmiotu lub prowadzenia zajęć [2, załącznik nr 1, s.3]. W ramach przygotowania pedagogicznego przewiduje się realizacja praktyk zawodowych w wymiarze od 90 do 150 godzin (w zależności od poziomu oraz rodzaju studiów).

3. Przygotowanie w zakresie kształtowania postaw obywatelskich uczniów nie jest obecnie szczegółowo wyodrębnione, aczkolwiek można prześledzić je na podstawie zakładanych ogólnych efektów uczenia się na poszczególnych etapach studiów (I, II, podyplomowych). W zakresie przygotowania do wykonywania zawodu nauczyciela w trakcie kształcenia przyszły pedagog między innymi poznaje rolę nauczyciela lub wychowawcy w modelowaniu zachowań i postaw uczniów, normy, procedury i dobre praktyki stosowane w działalności pedagogiczne, treści nauczania i typowe trudności uczniów związane z ich opanowaniem, metody nauczania i doboru efektywnych środków dydaktycznych, w tym zasobów internetowych; kształtuje umiejętności:

- Obserwowania sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, analizowania ich wykorzystaniem wiedzy pedagogiczno-psychologicznej oraz proponowania rozwiązania problemów;

- Adekwatnego doboru, tworzenia i dostosowania do zróżnicowanych potrzeb uczniów materiałów i środków, w tym z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnej, oraz metod pracy w celu samodzielnego projektowania i efektywnego realizowania działań pedagogicznych, dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych;

- Rozpoznawania potrzeb, możliwości i uzdolnień uczniów oraz projektowania i prowadzenia działań wspierających integralny rozwój uczniów, ich aktywność i uczestnictwo w procesie kształcenia i wychowania oraz w życiu społecznym;

- Projektowania i realizacji programów nauczania z uwzględnieniem zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych uczniów;

- Projektowania i realizacji programów wychowawczo-profilaktycznych w zakresie treści i działań wychowawczych i profilaktycznych skierowanych do uczniów, ich rodziców lub opiekunów i nauczycieli;

- Tworzenia sytuacji wychowawczo-dydaktycznych motywujących uczniów do nauki i pracy nad sobą, analizowania ich skuteczności oraz modyfikowania działań w celu uzyskania pożądanych efektów wychowania i kształcenia;

- Podejmowania pracy z uczniami rozbudzającej ich zainteresowania i rozwijającej ich uzdolnienia, właściwego doboru treści nauczania, zadań i form pracy w ramach samokształcenia oraz promocji osiągnięć uczniów;

- Rozwoju kreatywności i umiejętności samodzielnego, krytycznego myślenia uczniów;

- Skutecznej animacji i monitorowania realizacji zespołowych działań edukacyjnych uczniów;

- Odpowiedzialnej organizacji pracy szkolnej oraz pozaszkolnej ucznia, z poszanowaniem jego prawa do odpoczynku;

- Skutecznej realizacji działań wspomagających uczniów w świadomym i odpowiedzialnym podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych;

- Samodzielnego rozwoju wiedzy i umiejętności pedagogicznych z wykorzystaniem różnych źródeł, w tym obcojęzycznych, i technologii.

Ponadto, w trakcie kształcenia do wykonywania zawodu nauczyciela uwaga zwraca się na kształtowanie kompetencji społecznych przyszłego pedagoga, spośród których (w odniesieniu do realizacji zadań związanych z kształtowaniem postaw obywatelskich uczniów) można wyodrębnić następujące:

- budowanie relacji opartej na wzajemnym zaufaniu między wszystkimi podmiotami procesu wychowania i kształcenia, w tym rodzicami lub opiekunami ucznia, oraz włączania ich w działania sprzyjające efektywności edukacyjnej;

- porozumiewanie się z osobami pochodzącymi z różnych środowisk i o różnej kondycji emocjonalnej, dialogowego rozwiązywania konfliktów oraz tworzenia dobrej atmosfery dla komunikacji w klasie szkolnej i poza nią;

- Rozpoznawanie specyfiki środowiska lokalnego i podejmowania współpracy na rzecz dobra uczniów i tego środowiska;
- Praca w zespole, pełnienie w nim różnych ról oraz współpraca z nauczycielami, pedagogami, specjalistami, rodzicami lub opiekunami uczniów i innymi członkami społeczności szkolnej i lokalnej.[2, załącznik nr 1, s.10-13].

Wymienione wyżej efekty uczenia się w zakresie przygotowania do wykonania zawodu nauczyciela określają, iż przyszły pedagog będzie gotów nie tylko kształtować postawy obywatelskie uczniów w ramach nauczania poszczególnych przedmiotów (na przykład edukacji przyrodniczej, edukacji językowej (etap edukacji wczesnoszkolnej, klasy I-III), Geografii, Historii, Przyrody, Wiedzy o Społeczeństwie, Języka polskiego (klasy 4-8 szkoły podstawowej czy Geografii, Historii, Historii i Terazniejszości, Edukacji dla bezpieczeństwa, Języka polskiego (szkoły ponadpodstawowe), lecz również i w ramach realizowanej w poszczególnych typach szkół i instytucjach pozaszkolnych działalności wychowawczej. Ponadto, wskutek reformowania systemu kształcenia nauczycieli uwaga zwraca się również i na samą osobę przyszłego nauczyciela – w trakcie studiów przygotowuje się go do samokształcenia, doskonalenia w trakcie już wykonywanej pracy, autorefleksji, rozumienia swoich możliwości, potencjału, jak i ewentualnych braków czy ograniczeń, dążenia do współpracy z podmiotami z otoczenia społecznego, specjalistami z innych dziedzin, poszanowania dorobku historycznego, naukowego, kulturowego i szerzenia owego dorobku, stymulowania uczniów i siebie do uczenia się przez całe życie.

Wymienione wyżej tendencje i trudności w zakresie realizacji kształcenia do wykonania zawodu nauczyciela nie wyczerpują tematu. Bowiem przygotowanie pedagogów do kształtowania postaw obywatelskich uczniów wymaga również bardziej szczegółowego badania adekwatności realizowanych treści edukacyjnych na studiach nauczycielskich (w zakresie poszczególnych specjalności) do wymagań, stawianych przez Podstawę programową kształcenia ogólnego, którą po podjęciu pracy w systemie oświaty będą realizować.

Literatura

1. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U. Dz.U. 2012 poz. 131)
2. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U. 2019 poz. 1450, z późn. zm., tj. Dz.U. 2021 poz. 890, z późn. zm.)
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U. 2017 poz. 1575, tj. **Dz.U. 2020 poz. 1289**, z późn. zm.)
4. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365, z późn. zm., tj. Dz.U. 2017 poz. 2183)
5. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668, z późn. zm., tj. Dz.U. 2022 poz. 574, z późn, zm.)

Оксана Костащук
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
o.kostaschuk@chnu.edu.ua

Oksana Kostashchuk
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
o.kostaschuk@chnu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НА ЕТАПІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

FORMATION OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS AT THE STAGE OF PROFESSIONAL TRAINING

Ключові слова: професійна підготовка вчителя,
соціокультурна компетентність, соціокультурна діяльність

Реформування сучасної системи освіти в умовах сьогодення, пріоритетним завданням визначає компетентнісний підхід, який передбачає формування професійної компетентності майбутнього фахівця, однією зі складових якої є соціокультурна компетентність майбутнього вчителя. Утвердження ідеалів та ідей соціокультурного розмаїття потребує підготовки вчителів нової генерації, які здатні транслувати цінності культури, соціальні смисли своїм вихованцям [1]. Адже вчитель – це людина, яка збагачує духовну спадщину учнів, формує у них уявлення про духовні цінності та надбання представників інших народів та культур. Вчителю початкових класів належить провідна роль у становленні особистості молодшого школяра, він покликаний допомогти учням засвоїти загальноприйняті способи навчальної діяльності, сприяє адаптації школярів до нових

соціальних умов, формує практичні уміння та навички, які є основою становлення особистості. Саме тому актуальним питанням виступає проблема формування соціокультурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи на етапі професійної підготовки.

Нові орієнтири щодо підготовки майбутнього вчителя початкової школи відображені у низці нормативно-правових документів: Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової освіти, «Професійний стандарту «Вчитель початкових класів загальної середньої освіти», постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи» та ін..

Аналіз досліджень проблеми формування соціокультурної компетентності свідчить про те, що науковці здебільшого дану категорію розглядали як складову процесу навчання, вивчення мови (Закір'янова І.А., Власенко Л.В.,

Воробйова І.А., Коломінова О.О.), або ж у контексті розвитку професійних компетентностей (Шехавцова С.О., Фуклєва Г.О., Лебеденко Ю.М., Закір'янова І.А) тощо [2, с.94].

Формування соціокультурної компетентності є особливо актуальним на етапі підготовки майбутніх учителів, професійна діяльність яких характеризується гуманістичною спрямованістю та утвердженням загальнолюдських цінностей. Отож соціокультурна компетентність визначається як: ціннісні орієнтації особистості (О.Жежера); властивість людини, що спонукає її до активної соціокультурної діяльності (Т.Жукова) [3, с.12].

Таким чином, соціокультурну компетентність майбутніх учителів початкової школи інтерпритуємо як інтегративну характеристику, формування якої відбувається шляхом усвідомлення аспектів соціокультурного життя, утвердження власного соціального досвіду та вироблення індивідуального «поля» культури, певних особистісних якостей. Сформованість соціокультурної компетентності майбутнього вчителя дозволяє будувати освітній процес з урахуванням соціокультурної взаємодії представників інших народів, усвідомленням традицій та культури власного.

Література

1. Формування соціокультурної компетентності у навчанні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ibib.ltd.ua>.

2. Жорнова О.І. Соціокультурна компетентність студентів в контексті оминання «слабких ланок» сучасного освітнього процесу. //Вища освіта України. - Додаток 3 (Т.3) 2006. - Тематичний випуск „Вища освіта у контексті інтеграції до європейського простору». – С. 93 – 100.

3. Закір'янова І.А. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх вчителів іноземної мови в процесі професійної підготовки :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / І.А. Закір'янова. – К., 2006. – 22 с

Оксана Лещенко
студентка другого (магістерського) освітнього рівня,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Україна
ovleshchenko.pi21@kubg.edu.ua

Світлана Паламар
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
заступник декана з наукової роботи
факультету педагогічної освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Україна
s.palamar@kubg.edu.ua

Oksana Leshchenko
student of the second (master's) educational level
Borys Grinchenko Kyiv University
Ukraine
ovleshchenko.pi21@kubg.edu.ua

Svitlana Palamar
Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.)
Senior Research Officer
Deputy Dean of Faculty of Pedagogical Education
responsible for Scientific work
Borys Grinchenko Kyiv University
Ukraine
s.palamar@kubg.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

FORMATION OF INCLUSIVE COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Ключові слова: компетентність, інклюзивне навчання,
інклюзивна освіта, інклюзивна компетентність.

Згідно з Конвенцією ООН про права інвалідів та її ратифікацією, Україна повинна забезпечувати інклюзивну освіту на всіх рівнях, починаючи від дошкільної, загальної середньої, вищої освіти, професійного навчання, освіти дорослих і до навчання протягом усього життя без дискримінації та нарівні з іншими, визнання та ствердження права осіб з особливостями психофізичного розвитку на повноцінну участь у суспільному житті, усвідомлення необхідності створення умов для реалізації цього права.

В сучасній Україні проблема інтеграції дітей з обмеженими можливостями в загальноосвітній простір актуальна та багатогранна, що зумовлює необхідність її подальшої розробки, зокрема щодо організації навчального процесу в інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів. Інклюзивна освіта надає можливість кожній дитині право на самореалізацію, соціалізацію в природному середовищі, розкриття природних здібностей, отримання необхідної допомоги та підтримки з боку однолітків, педагогічного колективу школи та відповідних спеціалістів. Але це можливо досягти лише за умов створення правильного освітнього середовища. Створення умов для особистісного розвитку, творчої самореалізації та утвердження людської гідності дітей з особливими потребами є головною метою інклюзивного навчання і виховання дітей.

Згідно з визначенням ЮНЕСКО, інклюзивне навчання – це процес звернення і відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах і житті громади та зменшення виключення в освіті та навчальному процесі. Мета інклюзивного навчання – це покращити освітнє середовище, зробити його таким, у якому вчителі та учні відкриті до багатоманіття, де гарантовані й забезпечені потреби учнів і поваги до їхніх здібностей та можливостей бути успішними [1]. Інклюзивна освіта передбачає адаптацію системи до потреб дитини, а також є важливою для всіх учасників освітнього процесу.

Аналізуючи педагогічну літературу можна помітити, що поняття «компетентність» з'явилося відносно нещодавно. Варто розглянути зміст цього поняття звертаючись до словників та

джерел енциклопедії. «Сучасний тлумачний словник української мови» [5, с.224] та «Новий тлумачний словник української мови» [2, с.552] дають визначення поняття «компетентний» як той, що «має достатні знання у будь-якій галузі, який із чим-небудь добре обізнаний; тямущий». «На думку багатьох дослідників, до складу будь-якої компетентності входять: знання про предмет діяльності; вміння орієнтуватись у ситуаціях, які пов'язані з цим предметом; уміння правильно визначати свої можливості, можливості інших; ставити завдання і знаходити адекватні їм рішення; досвід поводження з предметами; розвинуті інтуїція, рефлексія, емпатія» [3, с.271].

«Інклюзивна компетентність» як поняття витлумачено у працях багатьох науковців. Насамперед всі вони дійшли висновку, що інклюзивна компетентність – це необхідний обсяг знань та вмінь, утілених у здатності виконувати професійні функції в умовах інклюзивного навчання, зважаючи на потреби здобувачів освіти, що можуть мати вади здоров'я, та інтегрувати їх у середовище закладу освіти, створюючи умови для навчання, розвитку та саморозвитку [4].

Підсумовуючи можна зазначити, що ідея інклюзії виникла внаслідок усвідомлення цінності людської багатоманітності та відмінностей між людьми. Вона виключає будь-яку дискримінацію. Втілює одну з головних ознак демократичного суспільства - усі діти є цінними і активними членами суспільства, які мають рівні права, зокрема право на освіту. Сучасне міжнародне законодавство визнає, що діти з ООП мають право на освіту. Основні принципи забезпечення цього права – це доступність та обов'язковість освіти, рівність та відсутність дискримінації. Важливим для впровадження інклюзивної освіти є підготовка високо кваліфікаційних фахівців у сфері інклюзії, що крім професійних компетентностей володіють і інклюзивною.

Література

1. Інклюзивна освіта в Україні: веб-сайт. URL: <https://dederkaly-otg.gov.ua/news/1542204443/>
2. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т./ [авт.-уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко.] К.: «Аконіт», 2003. Т. 1. 874 с.

3. Паламар С.П. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти // Освітологічний дискурс, 2018. 1 – 2 (20– 21), 267 – 278. DOI: 10.28925/2312-5829.2018.1-2.77621

4. Соловей Т.В. Змістовні компоненти професійної компетентності соціального працівника інклюзивного закладу освіти // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». Хмельницький. 2013. № 1 (7). С. 220–224.

5. Сучасний тлумачний словник української мови / [авт.-уклад. Л. П. Олексієнко, О. Л. Кобза]. К.: «Кобза», 2002. 544 с.

Людмила Лук'яник
кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет,
Україна
lukjanyk.l@gmail.com

Lyudmila Luk'yanyk
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Rivne State Humanities University
Ukraine
lukjanyk.l@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В НУШ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

IMPLEMENTATION OF CRITICAL THINKING TECHNOLOGIES IN NUSH IN THE LESSONS OF LITERARY READING

Ключові слова: технологія, критичне мислення, уроки літературного читання.

«Неписьменними ХХІ століття будуть не ті, хто не вміє читати й писати, а ті, хто не може вчитися і переучуватися», - Елвін Тоффлер.

Час вимагає змін у всіх сферах життя людини. І освіта, а в першу чергу школа – одна з найпопулярніших сфер, якої ці зміни стосуються. І саме школі доручається важлива роль – формувати особистість здатну жити і працювати в реаліях сьогодення. Призначення вчителя початкових класів у тому, щоб перетворити навчання на радісне для дитини заняття і при цьому сформувати такі життєві компетентності, які допоможуть учню ефективно діяти за межами навчальних ситуацій, розв'язувати в повсякденному житті реальні проблеми.

Однією з технологій, що допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє його розвитку особистісних якостей, є технологія формування та розвитку критичного

мислення. Критичне мислення і вміння вирішувати проблеми відноситься до навичок ХХІ століття.

Навчити дітей 1 – 4 класів мислити критично означає правильно поставити запитання, направити увагу в правильне русло, вчити роботи висновки та знаходити рішення. Для того, щоб кожна дитина могла розвинути свої творчі можливості, необхідне розумне керівництво з боку вчителя.

Технологія проведення уроку з розвитку критичного мислення залежить від його предметного наповнення і дидактичних завдань, від типу уроку (це набуття нових знань чи формування умінь), від власне навчального предмету. Та загалом такий урок традиційно складається з трьох основних частин: вступної, основної та підсумкової.

ПРИКЛАД

Завдання 1. Під час вивчення фрагмента твору “Пригоди Тома Соєра” на уроці з літературного читання в 4-му класі можна використати такі методи:

а) читання в парах (запитання в парах) – для роботи з біографічними відомостями про Марка Твена;

б) передбачення з опорними словами – під час читання уривку з твору “Чудовий маляр”.

Аби учні мали змогу розвивати **критичне мислення**, у школі слід системно змінити всі компоненти навчально-виховного процесу. Зупинімося на кількох з них.

Завдання уроку. Формування мисленнєвих операцій високого рівня і відповідних ціннісних орієнтацій в учнів – довіри до результатів власних розумових зусиль, інтелектуальної мужності, відкритості до різноманіття думок тощо – має стати частиною цілепокладання уроку незалежно від навчального предмету, який учні вивчають.

Організація навчання. Аби формувати критичне мислення як соціальне, слід залучати учнів до обговорення і відстоювання своїх думок в інтерактивному спілкуванні з однокласниками. А отже, структура і методика уроку набувають специфічних технологічних характеристик. Змінюється “палітра” методів і засобів навчання – вчитель має віддавати перевагу тим, що дають змогу розвивавати критичне мислення учнів.

Контроль і корегування результатів. Способи й методи контролю мають виявляти не лише рівень навчальних досягнень з того чи того навчального предмету, а й опанування учнем умінь і навичок критичного мислення. Такий контроль потрібен для подальшого їх корегування.

Далі навчальний процес учитель має організувати так, аби учні вільно виявляли **факти**, розглядали **варіанти розв'язання проблеми**, а наприкінці дійшли до підкріпленого фактами **осмислення власної позиції** щодо поставлених запитань.

На що звертати увагу? Під час дослідження навчального матеріалу вчитель має особливу увагу приділяти аналізу інформації з точки зору достовірності джерел, з яких вона надходить. Крім того, інформацію можна аналізувати з огляду на упередження, заботони – як самого учня, так і інших учнів. Усе це створює підґрунтя для вироблення в учнів власних суджень і, як результат – розвитку критичного мислення.

Учитель може вдало поєднувати роботу над предметним матеріалом з розвитком критичного мислення учнів. Проте побудова такого уроку вимагає багатьох знань і вмінь від самого вчителя. Так, він має створювати атмосферу позитивної взаємодії учнів, розумітися в тому, які форми й методи навчання ефективніші на певному етапі уроку, а ще – і це принципово важливо – самому мислити критично.

Зазвичай для оволодіння технологією розвитку критичного мислення замало лише ознайомитися з нею в методичній літературі. Аби отримати необхідні практичні уміння, бажано пройти спеціальні тренінгові навчання – спробувати змодельовати заняття з розвитку критичного мислення з використанням конкретних методів, прийомів тощо. Часто вчителі зауважують, що лише під час таких тренінгів вони змогли до кінця усвідомити, що саме їм слід змінити у власній діяльності, аби їхні уроки стали уроками з розвитку критичного мислення.

Лариса Лук'янова
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України,
Україна
larysa.lukianova@gmail.com

Larysa Lukianova
doctor of pedagogical sciences, professor,
Corresponding member of the National Academy
of Educational Sciences of Ukraine
Director of the Ivan Zyazyun Institute
of Pedagogical and Adult Education
of the National Academy of Educational Sciences
of Ukraine
larysa.lukianova@gmail.com

ДОМІНАНТИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ І ЗАРУБІЖЖІ

DOMINANTS OF THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL EDUCATION IN UKRAINE AND ABROAD

***Ключові слова:** вчитель, освіта, професійна підготовка, бакалавр, освітні програми, модель підготовки, зарубіжний досвід.*

Впродовж тривалого часу професія вчителя була високо поцінованою і пошанованою в українському суспільстві. Бути вчителем було престижно, а конкурс у вищі педагогічні заклади освіти традиційно тримався на достатньо високому рівні. Проте, наразі мають місце деякі інші тенденції, вираження яких виявляється у зниженні престижу викладацької праці, наслідком чого є посилення соціальної мобільності представників

вчительської професії (переважно вертикальної), а також необхідність суміщення основної діяльності вчителя з іншими видами праці (переважно неінтелектуальної).

З одного боку, високий рівень освіти мав би забезпечувати вчителю високий статус за різними критеріями, проте, з іншої, низька заробітна платня, як і доволі низький соціальний статус, утримують його у нижчому прошарку стратифікаційної ієрархії за означеними критеріями.

Так, на початку XXI ст. в Україні виникла суперечність між попитом держави на високопрофесійних учителів та зниженням його соціального й професійного статусу.

Актуальність проблеми статусу вчителя зумовлена історичною роллю постаті вчителя у розвитку суспільства, незалежно від форми державності країни, її політичного устрою, соціально-економічного рівня.

У цьому сенсі інтерес викликають дослідження, проведенні фондом Varkey Foundation у 2013 та 2018 роках

Так у жовтні 2013 р. було опубліковано Глобальний індекс статусу вчителів (the Global Teacher Status Index), в основу якого лягло результати громадського опитування думки у країнах, які беруть участь в міжнародних дослідженнях. Дослідження вивчало ставлення громадськості до професійного статусу, довіри, оплати праці та кар'єри вчителя. Респондентам з 21 країни (взяло участь понад тисячі респондентів з кожної країни) поставили питання щодо престижності професії вчителя у порівнянні з іншими [1].

У 2018 році було проведено повторне опитування, в якому взяло участь вже 35 країн.

За результатами проведеного дослідження було встановлено, що існує дуже слабка позитивна залежність між статусом вчителя та його заробітною платою. Наприклад, у багатьох країнах, де педагогічний статус високий, у тому числі Китаї, Малайзії, Індії та Індонезії, вчительські зарплати залишаються достатньо низькими. Натомість є країни, де вчительський статус відносно низький, наприклад, Іспанія, а вчителям платять достатньо високі зарплати.

У Педагогічній конституції Європи зазначено, що майбутнє кожного народу, країни і співдружності народів

значною мірою залежать від якісної підготовки педагогів, а підготовка педагогів за шкалою загальнолюдських цінностей, є стрижнем навколо якого мають здійснюватися інноваційні процеси педагогічної освіти в сучасному європейському просторі [2].

Означена теза є абсолютно дотичною й до постаті українського вчителя.

Аналіз щодо професійної підготовки вчителя, здійснений за шістьма критеріями в Україні та шести зарубіжних країнах, дав підстави для певних узагальнень [3].

Зокрема, в Україні немає Закону «Про вчителя» або його професійну підготовку.

На початок 2020-2021 н.р. вищу та фахову передвищу освіту в Україні здобувачі отримували у 515 закладах освіти. Ліцензію на здійснення підготовки педагогічних працівників мають 133 заклади освіти (це 26% від загальної кількості закладів); з них – 88 університетів, академій, інститутів і 45 коледжів. Слід підкреслити, що підготовка вчителя здійснюється і у технічних, аграрних та інших закладах вищої освіти з урахуванням їх профілю.

Базовим механізмом відбору абітурієнтів на педагогічні професії – є результати зовнішнього незалежного оцінювання [4]. Інші комплексні заходи в Україні відсутні:

В Україні для підготовки вчителя реалізується паралельна модель.

Зміст Підготовка вчителя бакалавра за освітніми програмами передбачає 240 кредитів обов'язкового (нормативного) та вибіркового компонентів. На фахову підготовку бакалавра у освітній програмі в середньому виділяється майже 80 % часу, тоді як на психолого-педагогічну з методиками викладання і практикою – понад 12 %.

Підготовка вчителя магістра вимагає від 90 до 120 кредитів, де обов'язковий компоненти становить від 60 до 90.

Практична підготовка майбутніх учителів здійснюється за паралельною моделлю, починаючи з II-III курсів бакалаврату.

Узагальнення зарубіжного досвіду показало що:

– у більшості зарубіжних країн підготовка вчителів здійснюється на рівнях вищої освіти: бакалавр, магістр, доктор філософії.

– упроваджуються дві основні моделі підготовки вчителів: «паралельна» та «послідовна».

– особливостями організаційної структури є диверсифікований характер та значна кількість провайдерів педагогічної освіти, що постійно реагують на нові запити суспільства щодо підготовки висококваліфікованих учителів.

– у структурі професійної підготовки вчителів у розвинених зарубіжних країнах особлива увага приділяється педагогічній практиці.

– суттєве значення у розвинених державах надається підтримці соціального статусу вчителя,

– національні системи оплати праці вчителів, як правило, є результатом тривалої еволюції і залежать від місцевого законодавства, традицій та культури,

Висновки. Впродовж останніх років у процесі підготовки вчителя в Україні відбулися певні позитивні зміни. До найбільш вагомих з них слід віднести: оновлення законодавчого забезпечення національної системи педагогічної освіти; розроблення професійних стандартів вчителя й викладача на основі компетентнісного підходу; уніфікацію освітніх рівнів підготовки вчителів; упровадження ліцензування й акредитації освітніх програм; утвердження політики академічної доброчесності; розвиток академічної мобільності; посилення уваги до системного використання інформаційних технологій; уведення сертифікації педагогічних працівників; створення умов для підвищення кваліфікації педагогів тощо.

Водночас, можемо констатувати і сукупність певних недоліків, які потребують вирішення. Зокрема, це: відсутність закону України «Про вчителя»; недостатнє фінансування практичної підготовки; відсутність механізмів фінансового стимулювання; нівелювання профорієнтаційної роботи і відбору абітурієнтів; знецінення ролі педагогічних університетів; багатопредметність і відсутність нових підходів в організації освітнього процесу; перевага аудиторним заняттям;

недосконалість механізмів моніторингу якості професійної підготовки майбутніх вчителів; застарілі механізми ресурсного забезпечення ЗВО.

Серед найбільш важливих пропозицій щодо вдосконалення професійної підготовки вчителя в Україні слід виокремити такі:

1. Підготувати проєкт Закону України «Про вчителя» та розробити проєкт Концепції «Програма «Успішний учитель».
2. Науково обґрунтувати і розробити модель оплати праці вчителя з урахуванням сучасного досвіду розвинених країн.
3. Розробити і впровадити сучасну систему професійної орієнтації та відбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності.
4. Розробити комплексні заходи щодо підвищення інтересу молоді до вибору професії вчителя.

Загалом проблема професійної підготовки вчителя є надзвичайно нагальною і потребує пильної уваги з боку держави.

Література

1. Dolton, Peter; Marcenaro-Gutierrez, Oscar; et al. 2013 Global Teacher Status Index. Varkey GEMS Foundation. October 2013. <https://www.globalteacherprize.org/media/2787/2013globalteacherstatusindex.pdf>
2. Педагогічна Конституція Європи. Преамбула. Вища освіта України. 2013. № 3. С. 111-116. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2013_3_17
3. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 2021. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». 2021. 54 с.
4. Наказ МОН України «Про затвердження умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2021 році» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1542-21#Text>

Альона Максимюк
здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
факультету початкової, технологічної
та професійної освіти,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»,
Україна
maksimjuk29alena@gmail.com

Alyona Maksymiuk
student of the 3rd year of the third (educational and scientific)
level of higher education
faculty of elementary, technological
and professional education,
Donbas State Pedagogical University,
Ukraine
maksimjuk29alena@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ В КРАЇНАХ БАЛТІЇ

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE CHOREOGRAPHERS IN THE BALTIC COUNTRIES

Ключові слова: майбутні вчителі хореографії, професійна підготовка у ВНЗ в країнах Балтії, хореографічна освіта.

Сучасний розвиток професійної хореографічної та мистецької освіти в кожній країні протікає по-різному і обумовлений власними історичними чинниками. Враховуючи національні традиції, історичні особливості, індивідуальну хореографічну лексику, в країнах Балтії сформовано власні хореографічні школи, а також наука, яка вивчає хореографію як мистецтво та її педагогічні аспекти.

Розглянемо можливості професійної підготовки майбутніх хореографів у кожній із країн окремо. В Естонії освіту професійного хореографа можна набути в двох закладах вищої освіти: Таллінському університеті (Tallinna Ülikool) та Тартуському університеті (Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia), в яких відкрито освітні програми з хореографії. У Таллінському університеті студенти можуть отримати диплом як бакалавра, так і магістра, при закінченні набуваючи такі кваліфікації, як-от: спеціаліст закладів освіти та культури (бакалавр), хореограф-постановник, артист танцю, викладач танців, художній керівник, теоретик танцю (магістр).[4] Академія культури Вільянді Тартуського університету також надає можливість отримати дипломи як бакалавра, так і магістра. Закінчивши ЗВО студенти одержують такі кваліфікації: вчитель танців, керівник шкільного театру, керівник хореографічного колективу. [5]

Серед найвідоміших хореографічних шкіл в Естонії виділяють наступні:

- Таллінська балетна школа (Tallinna Balletikool) – державна установа, підпорядкована Міністерству освіти і науки, яка у своїй діяльності керується Законом про професійно-технічні навчальні заклади, статутом та іншими актами законодавства;

- Школа керівників народного танцю (Rahvatantsujuhtide kool), у якій студенти отримують знання й навички естонського народного танцю (традиційний танець та оригінальні твори), необхідні для роботи керівником народного танцю;

- Школа танцю та балету «Ванемуйне» (Vanemuise Tantsu ja Balletikooli), у якій система навчання заснована на традиціях російської балетної школи, створеної А. Вагановою: основний акцент зроблено на опануванні класичного танцю та елементів окремих європейських методик, принципів французької хореографічної системи;

– Тартурська академія танцю (Tartu Tantsuakadeemia), пріоритетом якої є широке тлумачення танцювального мистецтва як мистецької галузі, створення можливостей для підвищення рівня та прискорення розвитку цієї галузі в Південній Естонії.

У Латвії існує три ЗВО, в яких можна отримати спеціальність «Хореографія»: Латвійська музична академія імені Язепса Вітолса (Jāzeps Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas) [1], Латвійська академія культури (Latvijas Kultūras akadēmijā) [2], Латвійський коледж культури (Latvijas Kultūras koledža) [3]. При цьому кваліфікації, які можуть отримати здобувачі вищої освіти, мають і виконавську спрямованість (народно-сценічний танець, класичний танець, сучасна хореографія та ін.), і педагогічну (керівник аматорського хореографічного колективу, викладач мистецької школи тощо).

Серед найвідоміших професійно-технічних закладів освіти Латвії (з акредитованими програмами):

– Адазька художня та музична школа (Ādažu mākslas un mūzikas skola), учні якої мають можливість вивчати такі навчальні дисципліни, як-от: основи класичного танцю, кроки, латвійський танець, історичний танець, танцювальна імпровізація та теоретичні предмети, пов'язані з танцем – історія музики і танцю;

– Школа танцю (Agra Daniļevičs), що працює з метою забезпечення систематичного засвоєння знань і навичок учнів шляхом сприяння розвитку ціннісної орієнтації в танці поряд із рівнем початкової або середньої освіти; для організації та реалізації освіти, яка б забезпечувала досягнення цілей, визначених у програмах професійної танцювальної освіти;

– Школа танцю Veizana (Veizana Dance School), навчальні програми якої розраховані на 10 років, учні на кількох рівнях освіти можуть отримати 3 різних дипломи. Після складання випускних іспитів з усіх предметів випускники отримують Державний атестат акредитованої школи танцю про

здобуття відповідної освітньої програми, а також здобувають кваліфікацію, якщо це передбачено програмою;

– Школа танцю «Венді» (Vendija), що намагається досягти таких цілей: розвивати, формувати та виховувати творчу, гармонійну та цілеспрямовану особистість, яка зможе орієнтуватися в різних шкалах цінностей та впоратися з будь-якою життєвою ситуацією.

Відзначимо, що в Литві спеціальність «Хореографія» можна набути в трьох ЗВО: Клайпедському державному університеті прикладних наук, Академії освіти університету ім. Вітаутаса Великого (Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija), Університеті прикладних наук Вільнюса (Vilnius University of Applied Sciences). Після закінчення закладів вищої освіти фахівці набувають кваліфікації як педагогічної (викладач мистецької школи, керівник хореографічного колективу), так і виконавської спрямованості (класичний танець, сучасна хореографія, народно-сценічний танець та ін.).[6]

Найвідоміші школи з хореографічної освіти в Литві:

Школа хореографії Motus «Центру розвитку особистості», в якій можна отримати хореографічну освіту на 4-х рівнях;

Національна школа мистецтв імені М. Чюрльоніса (The National M.K.Čiurlionis School of Art), що є єдиною професійною школою балету в Литовській Республіці;

Школа танцю NATORA, яка пропонує декілька програм для вивчення хореографічного мистецтва («Мова тіла для дошкільнят (3–5 років)», «Мова тіла для дітей (6–14 років)», «Шоу-данс для молоді (15–25 років)» та ін.).

Загалом, хореографічна освіта в країнах Балтії розвивається в контексті класичних танцювальних тенденцій та зберігає свої національні традиції, реалізується в межах професійної хореографічно-педагогічної, мистецької, та неформальної освіти і також є постійним об'єктом дослідження науковців.

Література

1. Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas : website (2022). <https://cutt.ly/ZJay9Q7>
2. Latvijas Kultūras akadēmij : website (2022). <https://cutt.ly/ZJaidGb>
3. Latvijas Kultūras koledža : website (2022). <https://kulturaskoledza.lv/>
4. Tallinna Ülikool : website (2022). <https://cutt.ly/MCrhX5z>
5. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia : website (2022). <https://cutt.ly/ICrjtYa>
6. Гаврілова Л., Максимюк А. Теоретичні аспекти професійної підготовки хореографів в Литві: аналіз хореографічно-педагогічних досліджень. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 46, том 1, 2021. С. 187–193. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/46_2021/part_1/29.pdf.

Лариса Мафтин
кандидат філологічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
l.maftyn@chnu.edu.ua

Larysa Maftyn
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
l.maftyn@chnu.edu.ua

**РОЛЬ КУРСУ «ЕТНОПЕДАГОГІКА УКРАЇНИ» У
ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

**THE ROLE OF THE ETHNOPEDAGOGY OF UKRAINE
COURSE IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHERS**

Ключові слова: *етнічні цінності, етнопедагогіка, народна педагогіка, духовна культура.*

В умовах модернізації вітчизняної освіти, політичних, економічних, соціокультурних змін, особливої ваги набуває проблема професійної підготовки майбутнього вчителя, його готовності до викликів нового часу. Згідно Концепції НУШ «Життя в Новій українській школі буде організовано за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей... Нова школа плекатиме українську ідентичність» [1, с.19]. Під час війни, російської агресії як ніколи важливим для національної освіти стає збереження й освоєння підростаючими поколіннями етнічних цінностей – своєрідних етноідентифікуючих маркерів. Тож нового осмислення нині вимагає проблема ціннісного наповнення змісту освіти, виховання зростаючої особистості на основі прогресивних ідей української народної педагогіки.

На жаль підрозділ Концепції «Виховання на цінностях» чомусь акцентує орієнтацію лише на «загальнолюдські цінності», оминаючи термін «цінності національні». Погодимось із думкою Ю.Руденка про те, що Концепція потребує доопрацювання, адже в ній «бракує опори на культурно-історичний досвід українського народу /.../; відсутні такі доленосні терміни як національне виховання, національний характер, українські виховні ідеали, героїко-патріотичне виховання, україноцентризм тощо; /.../ а етнонаціональний зміст, українознавча інформація мають бути основою, системостворчим «ядром» освіти і духовності зростаючих поколінь» [2, с.17, 19, 21].

У цьому контексті посилюється роль україноцентричних навчальних дисциплін, які сприяють самоосягненню майбутніх педагогів в системі національних координат, формуванню національно свідомої особистості, яка не тільки знає і шанує свої національні традиції, а й уміє їх передати підростаючим поколінням, адже «...осмислення власного національного буття можливе лише через осягнення національної культури в її цілості й взаємодії» [3]. Поняття україноцентризму в науковому дискурсі трактується як сприйняття подій крізь призму української ідентичності й діяльність задля українського національного інтересу.

Багатовіковому досвіду народної педагогіки присвячено праці як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили К.Ушинський, О.Духнович, С.Русова, Г.Ващенко, В.Сухомлинський, Г.Волков, М.Стельмахович та ін. Як зазначають видатні педагоги, на вчителя початкових класів покладена особлива вихована місія, адже саме він повинен організувати процес навчання й виховання дітей у тісному зв'язку з національними традиціями, на основі багатовікової культури народу в конкретних регіональних умовах.

В останні десятиліття з'явилося чимало наукових досліджень, присвячених теоретичним і прикладним аспектам етнопедагогіки, її впливу на формування зростаючої особистості, використання у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи, підготовки майбутніх учителів до здійснення національного виховання молодших школярів засобами

етнопедагогіки тощо (Є.Сявавко, А.Богуш, Ю.Руденко, О.Будник, Н.Лисенко, В.Лаппо, Г.Тарасенко, В.Кузь, П.Ігнатенко, В.Мосіяшенко, Л.Мафтин та ін.). Однак, проблема виховного потенціалу етнопедагогіки є невичерпною, у тому числі і з точки зору забезпечення інтелектуально-творчого розвитку особистості на основі етнічної системи цінностей, готовності випускників педагогічних навчальних закладів до організації на цих засадах навчально-виховного процесу, формування в підростаючого покоління національних ціннісних орієнтирів, духовних вартостей.

Основне завдання, яке стоїть перед сучасним вчителем - створення умов для всебічного розвитку учня, його здібностей, мотивації до навчання, самостійності, творчості, критичного мислення. Це завдання зможе вирішити лише вчитель успішний, національно зорієнтований, з розвиненими лідерськими якостями, обізнаний з методикою використання у навчально-виховному процесі школи досвіду і традицій народної педагогіки.

Дисципліна «Етнопедагогіка України» належить до вибіркових компонентів освітньої програми зі спеціальності 013 «Початкова освіта» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського рівня). Вивчення цього курсу формує у студентів-першокурсників систему знань про основні чинники, засоби, методи, провідні принципи та форми народного виховання, традиційні виховні ідеали українців, особливості застосування досвіду народної педагогіки у практичній педагогічній діяльності, що створює благодатні можливості для цілеспрямованого процесу формування особистості з високим рівнем інтелекту, національної свідомості, забезпечення особистісно-орієнтованої моделі освіти.

«Етнопедагогіка» тісно пов'язана з багатьма навчальними дисциплінами, доповнюючи та поглиблюючи їх зміст досвідом прогресивних традицій навчання і виховання підростаючих поколінь, адже у центрі уваги народної педагогіки - людина у її взаємостосунках з собою, іншими, світом, у системі координат людина - природа, людина - людина, людина - діяльність, праця, людина - культура (матеріальна й духовна). Тож засвоєння змісту

«Етнопедагогіки України» дозволяє студентам підготуватися до вивчення таких курсів, як:

- «Актуальні питання історії та культури України» - 2 семестр, «Філософія» - 3 семестр (історія становлення та розвитку етнопедагогіки, кращі зразки матеріальної й духовної культури українців; українська народна філософія - світоглядна модель, світосприйняття українця, народна етика й мораль, звичаєві та релігійні норми, духовні цінності, народна мудрість, кордоцентризм);

- «Педагогічна психологія», «Теорія та методика виховання» - 2 семестр, «Сучасні технології виховання» - 3 семестр (народне дитинознавство, народна характеристика дітей та вікова періодизація, принципи навчання й виховання; усна народна творчість як віддзеркалення ментальності, особливостей народної психології, життєвої психології людини - хлібороба і людини-воїна, захисника; позитивні й негативні риси українського національного характеру; мудрість народу в царині виховання; найважливіші напрями виховання - розумове, трудове, моральне, естетичне, екологічне, валеологічне, фізичне, патріотичне; виховні ідеали українців, культ Матері, Батька, Роду; людина праці, воїн, захисник рідної землі; національна гідність, громадянськість; етнопедагогіка як основа сучасної національної системи виховання);

- «Дидактика» - 3 семестр (народні повчання, напучування, настанови; розум, знання, народні принципи, методи, прийомы, форми організації навчання дитини; народна дидактика у навчально-виховному процесі сучасної початкової школи);

- «Теоретичні основи математики» - 2 семестр, «Методика навчання математичної освітньої галузі» - 5 семестр, «Логіка на уроках математики в початковій школі» - 7 семестр (народні математичні знання та навички, необхідні для виконання різних арифметичних дій при проведенні землемірних робіт, зведенні житла чи інших споруд, найдавніші засоби лічби, способи зображення чисел, основи геометрії; кількісна і порядкова лічба методом пальцевої лічби; міри довжини, міри площі, міри сипких тіл і рідин, грошові міри; народні задачі на кмітливість, логіку);

- «Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі» - 3 семестр; «Методика

навчання фізкультурної освітньої галузі» - 5 семестр, «Здоров'язбережувальні технології та домедична допомога» - 7 семестр (народна мудрість про єдність духовного і тілесного здоров'я; фізичне виховання - завдання та засоби в українській етнопедагогіці; козацька система тілесного виховання; народні рухливі ігри; народна пареміологія про дотримання здорового способу життя, запобігання хворобам; заповіді здорового харчування; народні знання про оздоровчі сили природи, народна медицина);

- «Психолого-педагогічні основи роботи вчителя з батьками молодших школярів» - 7 семестр, «Профілактика і корекція відхилень поведінки», «Основи інклюзивної педагогіки» - 8 семестр (родинна педагогіка/фамілістика, народні традиції формування педагогічної культури батьків, заповіді батьківської педагогіки; оволодіння батьками основами педагогічної майстерності; особливості народних звичаїв, традицій, вияви в них моральних чинників; ціннісні орієнтації в українській громаді, взаємини в родині; приписи народної педагогіки щодо відхиленої поведінки дитини: Вчи дитину не штурханцями, а хорошими слівцями; основні принципи морального кодексу народу, звичаєве право українців, аспекти фізичного виховання; використання фольклору, народної іграшки в корекційно-освітньому процесі дітей з особливими потребами);

- «Проблеми сучасного уроку» - 7 семестр; «Основи педагогічної майстерності та творчості вчителя», «Методична робота в професійній діяльності вчителя початкових класів» - 8 семестр (мотиваційно-ціннісний компонент народної педагогіки; комплексний підхід до використання дидактико-виховного потенціалу народної педагогіки у навчально-виховному процесі, удосконалення методики його застосування);

- «Робота вчителя в пришкільних оздоровчих таборих» - 4 семестр, «Організація навчально-виховного процесу у ГПД» - 5 семестр; «Еколого-краєзнавча робота з учнями початкових класів» - 6 семестр; «Робота вчителя з обдарованими учнями», «Організація дозвіллево-ігрової діяльності молодших школярів», «Методика гурткової роботи з молодшими школярами» - 7 семестр (засоби, методи, принципи, форми, напрями виховання народної педагогіки; виховний спектр народного прогностика,

педагогіка народного календаря українців; труд і гра як чинники виховання; комплексне застосування народних звичаїв, ігор, фольклору з метою формування здоров'язбережувальних цінностей);

- «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі (українська мова)», «Теорія та методика навчання мовно-літературної освітньої галузі (літературне читання)», «Теорія та методика навчання природничої освітньої галузі», «Теорія та методика навчання мистецької освітньої галузі» - 4 семестр, «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі», «Теорія та методика навчання технологічної освітньої галузі» - 5 семестр, «Технологія інтегрованого навчання в початковій школі («Я досліджую світ»)» - 6 семестр (робота учнів зі змістом різних жанрів фольклору, оскільки вони стимулюють емоційну складову дидактичного процесу, поглиблюють інформативність змісту підручників, сприяють активізації пізнавальної діяльності; народний прогностик, рослинна, анімалістична й орнітологічна символіка; художньо-ужиткове мистецтво українців, народна пісня, народна музика й ін..)

- «Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів - 5 семестр; «Основи сценічного та екранного мистецтва» - 7 семестр, «Педагогічна риторика - 8 семестр (використання фольклору для практики вираження емоцій, переживань, розвитку мовлення, інтонації, дикції, голосу; усна народна творчість як взірець риторичної традиції українців) ;

- «Військова підготовка» - 8 семестр (лицарство, козацька педагогіка - традиції козаків Запорозької Січі; гармонія духу й тіла, героїзм, патріотизм, національна свідомість, мужність, людяність; бойові мистецтва українців - Спас, Бойовий гопак, Хортинг; Характерництво; формування мотивації, виховання кращих морально-духовних якостей захисника Вітчизни засобами усної народної творчості та на прикладі видатних особистостей України, січових стрільців, героїв Крут, УПА, Майдану, Небесної Сотні, ЗСУ) та ін..

Отже, рівень освіченості, вихованості, духовної культури й ціннісної орієнтації молодшого школяра буде залежати від того чи здатен учитель початкових класів здійснювати свою

педагогічну діяльність з урахуванням викликів нового часу, вимог суспільства, національних пріоритетів, запитів майбутнього. Тому такого важливого значення у підготовці високваліфикованого спеціаліста набувають україноцентричні навчальні дисципліни, зокрема «Етнопедагогіка України».

Література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. *Електронний ресурс*. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1aJCZ_Vy1qlMhalPC3y4_vKgV-mB_aVry/view

2. Руденко Ю.Д. Етнопедагогічні засади і національно-духовні цінності Нової української школи. *Етнодизайн у контексті українського національного відродження та європейської інтеграції*. Кн. 2 : зб. наук. праць . Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2019. С.17-21.

3. Освітній україноцентризм Георгія Філіпчука /редкол.: Н. Ничкало (голова) та ін.; упоряд.: Н. Ничкало, О. Боровік; НАПН України; Ін- т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. К.: Богданова А. М., 2016. 548 с.

Раїса Мойсеєнко
кандидат педагогічних наук, доцент,
Маріупольський державний університет,
Україна
henomelis15@ukr.net

Raisa Moiseienko
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professor
Mariupol State University
Ukraine
henomelis15@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В АВСТРІЇ

FEATURES OF PROFESSIONAL TRAINING OF PRIMARI GLASS TEACHERS IN AUSTRIA

Ключові слова: освіта, початкова освіта, професійна підготовка.

Отримання якісної та сучасної освіти є гарантом успішної реалізації особистості, працевлаштування випускників на ринку праці. Достатньо велика кількість молодих людей з різних країн світу розглядають можливість отримання вищої освіти в університетах Австрії. Сучасна освіта цієї країни пройшла довготривалий шлях становлення і сьогодні являє цілісну систему освітніх та навчальних закладів, структура якої складалася протягом століть. Методичний та науковий потенціал університетів, поєднання гнучких та адаптованих форм навчання робить привабливе випускників закладів середньої освіти. Тому навчання в Австрії і сьогодні має попит серед молоді європейських країн, що відрізняє його своїми національними традиціями, багатою історією розвитку держави та її культурною спадщиною. Незважаючи на достатньо сталий розвиток освіти, посилення освітньої педагогічної галузі, питання професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Австрії залишається актуальною проблемою.

Система вищої освіти в Австрії має розгалужену структуру. У ній можна виділити кілька рівнів: 1) Університети дослідницькі, університети мистецтв та університети прикладних наук; 2) Університетські педагогічні коледжі; 3) Приватні університети [1].

Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів здійснюється у педагогічних коледжах при університетах. Педагогічні університети в Австрії готують кадри для освітніх закладів країни. В залежності від обраної спеціалізації є можливість отримати педагогічну освіту у різних напрямках: робота з дітьми молодшого шкільного віку або з дітьми, які мають вади розвитку. Отримати педагогічну освіту можна у Віденському державному університеті, педагогічному університеті Інсбрука. З метою отримання ступеня бакалавра та кваліфікацію, яка у подальшому дозволяє працювати у закладах освіти (початковій школі або середній) пропонується освітня програма, котра розрахована на трирічний термін навчання. Не виключним є підготовка вчителів щодо роботи з дітьми, які мають особисті потреби, або спрямовані на подальше викладання релігійних предметів.

Зміст підготовки бакалаврі охоплює декілька циклів, які складаються з обов'язкових загальноуніверситетських дисциплін, циклу професійної та практичної підготовки та державної атестації. На першому курсі відбувається вивчення загальних дисциплін, які спрямовані на розвиток світогляду майбутнього вчителя, а з другого курсу починається глибоке вивчення професійно орієнтованих дисциплін. Велике місце займає вивчення історії педагогіки в Австрії, студенти ретельно вивчають педагогічний досвід видатних особистостей минулого Й.Песталоцці, Р. Штайнера.

Практичний аспект, який представлено у програмі підготовки вчителя, займає провідне місце, оскільки саме на практиці формується уявлення не тільки про специфіку професії, а формуються необхідні для виконання педагогічної діяльності професійні компетентності. Базами проходження педагогічної практики, у більшості, є Volksschule (народні школи) та інші заклади початкової освіти. Так, у місті Леобен функціонує освітній центр Й.Песталоцці, на його базі створено сучасну

матеріальну та технічну базу для навчання дітей з першого по четвертий клас. Під час проходження педагогічної практики студенти-практиканти опановують навички методичного, комунікативного та психологічного характеру, використовують елементи педагогічної майстерності на уроці, створюють режисуру уроку. Разом з тим, у ході практики студенти накопичують практичний матеріал для кваліфікаційної дипломної роботи, вносять доповнення та уточнення до змісту роботи. Навчання на освітньому рівні бакалавр закінчується державною атестацією, яка проходить у формі захисту випускної роботи та двох державних іспитів. Випускник отримує академічну ступінь «Бакалавр» та диплом, який дозволяє йому успішно розпочати трудову педагогічну діяльність або пройти стажування чи продовжити навчання на магістратурі, що відкриє для нього нові можливості та перспективи професійного зростання.

Розглядаючи особливості освітніх програм навчання, зазначимо, що вони зорієнтовані на визначення правильного балансу між теоретичним, академічним підходом до вивчення предмета і застосуванням знань на практиці [2]. Студенти-бакалаври мають можливість отримати фундаментальні знання, а крім того - навички, які допоможуть успішно побудувати свою кар'єру.

У цілому, постановка освітнього процесу більш демократична по відношенню до студента, який самостійно вирішує, які лекції відвідувати та як розподіляти свій час. Підготовка до семінарських та практичних занять є обов'язковою. Крім цього, студентам, які навчаються старанно надається можливість оформити офіційний дозвіл на роботу.

Отже, бакалавріат в Австрії - це повна закінчена вища освіта, після отримання котрої більшість випускників можуть працевлаштовуватися у закладах освіти різних рівнів та форм власності

Література

1. Вища освіта в Австрії. <https://studyplus.com.ua/vyscha-osvita-Austria/> URL: (Дата звернення: 16.10.22).

2. Освітні шляхи в Австрії. URL: [bildungswege_sa_ukr_ukr](#) (Дата звернення: 16.10.22).

Наталя Нікула
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецького національного університету імені Юрія
Федьковича,
Україна
n.nikula@chnu.edu.ua

Natalia Nikula
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University,
Ukraine
n.nikula@chnu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ УНІВЕРСИТЕТУ

FORMATION OF SOCIO-CULTURAL VALUES FUTURE TEACHERS IN THE EDUCATIONAL SPACE OF THE UNIVERSITY

Ключові слова: цінності, соціокультурні цінності, аксіологічний підхід.

Виклики сьогодення перед якими постала українська нація, що виборює право на життя та діяльність на власній землі, і яка веде боротьбу проти московських загарбників актуалізують проблему формування соціокультурних цінностей майбутніх педагогів у освітньому просторі університету.

Проблему формування соціокультурних цінностей особистості відображає й актуалізує нормативно-правова база України: Конституція України (1996), Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про вищу освіту» (2014), Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015) тощо. Відповідно до нормативних документів та соціально-політичної ситуації (війни) в Україні гостро постає потреба у формуванні соціокультурних цінностей майбутніх педагогів, яким належить творити майбутнє нашої країни.

Соціокультурні цінності сьогодні розглядаються як основні життєві орієнтири підростаючого покоління, що детермінуються історією та культурою українського народу [3]. Вони регулюють та мотивують соціальне ставлення та поведінку особистості, репродукуються в контексті її життєдіяльності та активної громадської позиції [4].

У контексті філософського аксіологічного підходу та теорії соціокультурної трансформації суспільства поняття цінностей та соціокультурних цінностей досліджувались такими науковцями: В. Андрущенко, І. Бехом І. Зязюном, Е. Заредінова, В. Кременем, І. Ільїним, А. Ручко та ін [1; 2].

Аналіз наукових джерел дозволив виокремити структурні компоненти соціокультурних цінностей майбутніх педагогів: ціннісно-мотиваційний, який представлений сукупністю ціннісних орієнтацій, спонук до активної громадської діяльності, інтересів та потреб у визнанні культури та менталітету української нації, ціннісних установок тощо. Когнітивний компонент представлений системою аксіологічних знань, що виступають теоретичним підґрунтям формування соціокультурних цінностей майбутніх педагогів в освітньому просторі університету. Діяльнісно-поведінковий компонент полягає у формуванні позитивного соціального досвіду, вмінні налагоджувати взаємини та стосунки в соціумі, поважаючи ментальність та культуру свою й інших національностей тощо [4].

З метою формування соціокультурних цінностей майбутніх педагогів в освітньому просторі університету вважаємо за доцільне впроваджувати наступні умови:

- планувати та організовувати освітній процес на засадах аксіологічного підходу;
- залучати майбутніх педагогів до інтерактивних форм на засадах партнерської взаємодії;
- застосувати комплекс традиційних та інноваційних методів формування соціокультурних цінностей.

Для реалізації першої умови слід зміст таких навчальних дисциплін, які формують загальні соціокультурні цінності («Філософія», «Культурологія», «Соціологія») та тих, які формують професійні соціокультурні цінності (Загальні основи

педагогіки», «Теорія виховання», «Педагогічна майстерність», «Дидактика», «Методика громадянської та історичної освітньої галузі») вибудовувати з урахуванням засад аксіологічного підходу. Впровадження цієї умови сприятиме усвідомленню національної ідентичності себе як громадянина України, ціннісне ставлення до традицій нашого народу; формування толерантності до міжкультурної комунікації та взаємодії тощо.

Друга умова забезпечується шляхом застосування різноманітних форм організації процесу формування соціокультурних цінностей: комунікативних, інтерактивних, творчих, зокрема таких як: імітаційні форми, ділова гра, квест, ціннісно-зорієнтована лекція та ін.

З метою реалізації третьої умови слід в освітньому процесі використовувати різні тренінги спрямовані на формування ціннісного ставлення, аксіо-вправи, ігри для формування цінностей, аналізувати різноманітні ситуації, задачі, реальні події, використовувати методи самопізнання, рефлексії, формування соціального інтелекту тощо.

Вважаємо, що сформованість соціокультурних цінностей майбутніх педагогів є важливим показником їх громадянської позиції та професійно-педагогічної активної діяльності, що спрямована на формування підростаючого покоління та майбутнього нашої країни.

Література

1. Андрущенко, В. П. (2003). Соціокультурна динаміка ХХІ століття: пошук пріоритетів. *Пам'ять століть*, 4, 4–22.
2. Бех, І. Д. (1997). Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*, 1, 127–130.
3. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (2009). В. Т. Бусел (Уклад., голов. ред.). Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун».
4. Заредінова, Е. Р. (2019). Соціокультурні цінності: системно-структурний аналіз. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Вип. 23, 122–133.

Оксана Палійчук
кандидат педагогічних наук, доцент,
управління Державної служби якості освіти
у Чернівецькій області,
Україна
okspal5@ukr.net

Тетяна Шоліна
кандидат педагогічних наук,
управління Державної служби якості освіти
у Чернівецькій області,
Україна
sholinat@yahoo.com

Oksana Palijchuk
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Office of the State Quality Service of education
in Chernivtsi region
Ukraine
okspal5@ukr.net

Tetiana Sholina
Candidate of Pedagogical Sciences
Office of the State Quality Service of education
in Chernivtsi region
sholinat@yahoo.com

СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНІТОРИНГУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

CERTIFICATION AS A TOOL FOR MONITORING AND IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION

Ключові слова: *сертифікація педагогічних працівників,
професійний стандарт, професійні компетентності.*

Загальновідомою є теза, що якість освіти не може бути вищою якості учителя, і перефразовуючи її у сучасник категоріях

варто зазначити, що якість освіти дорівнює якості професійної компетентності учителя.

Відповідно до статті 51 Закону України «Про освіту» сертифікація педагогічних працівників є інструментом системи зовнішнього забезпечення якості освіти [5]. У Положенні про сертифікацію педагогічних працівників детальніше прописана її процедура, 3 етапи випробувань – незалежне тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи вчителя, та зазначено, що метою сертифікації є виявлення та заохочення педагогічних працівників з високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню [3].

Чітко мету сертифікації сформулювала Міністр освіти і науки України 2016-2019 рр. Лілія Гриневич: «Через механізм сертифікації ми хочемо віднайти тих найкращих провідників Нової української школи, агентів змін, які готові ділитися та поширювати сучасні методики навчання» [1].

Спільне дослідження Міністерства освіти і науки України та руху EdCampUkraine «Навчати і навчатися: як і куди зростати українському вчителю?» показало, що вчителі гостро потребували зворотнього зв'язку про якість своєї роботи. Респонденти дослідження зазначали, що основним джерелом такого зворотного зв'язку була адміністрація закладу, однак, на думку лише 19% опитаних такий зворотній зв'язок був корисним для їх професійного зростання. Дуже рідко вчителі отримували відгуки про свою діяльність від колег, ще рідше від зовнішніх організацій чи окремих осіб. Саме тому ще до початку пілотування процедури сертифікації педагогічних працівників вчителі висловлювалися у її підтримку: 62% опитаних підтвердили повну підтримку; а довіру до прозорості та ефективності процедури засвідчили 72,2% педагогів [2].

Основними засадами сертифікації є: добровільність; оцінка роботи вчителя педагогами-практиками (вчителі з великим стажем роботи, сертифіковані вчителі минулих років тощо); відсутність негативних наслідків у разі непроходження сертифікації; у разі успішного її проходження - зарахування сертифікації замість атестації з підвищенням на 1 кваліфікаційну

категорію чи підтвердження «вищої категорії»; отримання впродовж 3 років 20% надбавки до посадового окладу.

Педагоги, які успішно, пройшли сертифікацію, можуть бути залучені до процедур і заходів, пов'язаних із забезпеченням якості освіти – інституційного аудиту закладу загальної середньої освіти, розроблення та акредитації освітніх програм, можуть стати експертами сертифікації

Ще на етапі підготовки впровадження цієї нової для української освіти процедури, Міністерством освіти і науки України було прийнято рішення, що до пілотування сертифікації протягом 3 років залучалися учителі початкових класів, бо для них на той момент вже був затверджений професійний стандарт [4]. Саме на ньому було побудоване вивчення досвіду роботи педагогів – експерти оцінювати рівень володіння вчителями професійними компетентностями прописаними в Стандарті.

Результати пілотування стали більш ніж успішними, за 3 роки сертифікувалося 2632 вчителів початкових класів зі всієї України та 76 педагогів Буковини. Для оцінки діяльності вчителів на сьогодні у Чернівецькій області підготовлено 62 експерти, які є найбільш досвідченими, авторитетними освітянами краю, вчителями що успішно сертифікувалися минулими роками.

Результати опитування педагогів, які сертифікувалися 2019-2021 роках, засвідчують, що участь у процедурі сертифікації сприяє підвищенню самооцінки педагога (77% опитаних), покращенню професійних навичок та удосконалення професійної майстерності (87%). Довіру до сертифікації підтверджує і той факт, що 4 педагогів, що сертифікувалися 2019 року, у 2022 повторно проходять цю процедуру, аби підтвердити звання сертифікованого вчителя. Тому процедура сертифікації має хороші шанси стати ефективним інструментом виявлення та заохочення педагогів на постійній основі.

Література

1. 10 основних пріоритетів МОН на 2019 рік.
URL: <https://osvita.ua/news/63079/> (дата звернення: 04.10.2022)

2. Навчати і навчатися: як і куди зростати українському вчителю. Вибрані результати дослідження системи підвищення кваліфікації і сертифікації педагогів. UNFPA,

EdCamp, Міністерство освіти і науки України **Дата публікації:**
11 січень 2019 URL:https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/df4ebb_de124300add04df89de38df25a2c3c45.pdf (дата
звернення: 03.10.2022)

3. Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників : *Постанова Кабінету Міністрів України* від 27.12.2018 № **1190** URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018> (дата звернення:
03.10.2022)

4. Про затвердження професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)" : Наказ, Стандарт від 23.12.2020 № **2736-20** Міністерства соціальної політики України
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20> (дата
звернення: 03.10.2022)

5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 24.09.2022.
URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення:
03.10.2022)

Ольга Петришина
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови
та методики її навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Україна
petryshyna@tnpu.edu.ua

Olga Petryshyna
PhD in Philological Sciences, Associate Professor
Head of the Department of the Ukrainian Language
and Methods of Its Teaching
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Ukraine
petryshyna@tnpu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ-СЛОВЕСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

FORMATION OF THE DIGITAL COMPETENCE OF STUDENTS MAJORING IN PHILOLOGY IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Ключові слова: цифрова компетентність, педагог-словесник, Нова українська школа, інноваційне освітнє середовище.

Професійний розвиток сучасного педагога-словесника передбачає освоєння новачій, пов'язаних із впровадженням реформи «Нова українська школа», серед який актуалізуються такі: створення сприятливого освітнього середовища, впровадження компетентнісної парадигми, реалізація діяльнісного підходу, цифровізація освітнього процесу.

Положення Концепції НУШ засвідчують, що критичне застосування цифрових технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі

та приватному спілкуванні становить важливий компонент формування інформаційно-цифрової компетентності здобувача [1, с. 11].

Сучасні виклики, які постають перед усіма учасниками освітнього процесу, засвідчують потребу, а часом і необхідність використання цифрових технологій для його організації. Майбутні педагоги-словесники мають опанувати вміння користуватися актуальними і доречними для професійної діяльності платформами, застосунками, «корпусом словників, електронними базами даних методичних розробок прогресивних педагогів, освітніх програм, подкастами, електронними варіантами підручників, посібників, довідників, лекцій, практичних, лабораторних робіт, індивідуальних завдань тощо. Саме вони забезпечують підвищення якості підготовки, рівня очікуваних програмних результатів, розширюють можливості використання інтерактивних форм і методів» [2, с. 10].

Комп'ютерні ігри, мультимедійні презентації, моделювання, електронні учнівські портфоліо, онлайн-тести тощо – ці та інші цифрові технології, методи допомагають осучаснити мовну освіту, врахувати потреби й інтереси дітей, які не мислять себе без гаджетів. Це підвищує пізнавальний інтерес учнів до вивчення словесності, забезпечує налагодження співпраці між учасниками освітнього процесу. Водночас варто враховувати не тільки вміння шукати, опрацьовувати, використовувати інформацію з навчальною метою (створювати продукцію за допомогою цифрових технологій, вирішувати освітні задачі тощо), але й організувати безпечне віртуальне середовище, розрізняти значущу інформацію від недостовірної, «зчитувати» маніпулятивні стратегії і т.ін.

Отже, серед низки фахових компетентностей майбутнього педагога-словесника важливою є цифрова. Її формування має бути системним і безперервним, оскільки цифрові технології збагачують систему методів навчання, дозволяють розширити межі освітньої діяльності не тільки з технічного, але й творчого погляду. Майбутній педагог-словесник із набором відповідних знань, умінь, навичок справді здатний долати стереотипи про суперечності між специфікою словесного матеріалу і можливостями цифрових технологій, створювати інноваційне

освітнє середовище для розвитку гуманітарного потенціалу вихованців.

Література

1. Концепція Нової української школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>

2. Петришина О. І. Самостійна робота в системі підготовки магістра-філолога педагогічної освіти. Інноваційна педагогіка. Науковий журнал. Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 43. Том 2. С. 7–11.

Марія Пірен

*доктор соціологічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
m.piren@chnu.edu.ua*

Maria Piren

*Doctor of Sociological Sciences, Professor
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Ukraine
m.piren@chnu.edu.ua*

**ОСВІТНЬО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ
ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАДАХ СЬОГОДЕННЯ НА ДЕМОКРАТИЧНИХ
ЗАСАДАХ**

**EDUCATIONAL AND TECHNOLOGICAL
UNDERSTANDING OF THE STRATEGY FOR OVERCOMING
CHALLENGES IN TODAY'S TERRITORIAL COMMUNITIES
ON A DEMOCRATIC BASIS**

Ключові слова: *групада стратегічне мислення,
освітнянського просвітництва, управлінськ діяльність.*

*Кожна проблема має вирішення.
Єдина складність полягає в тому,
щоб його знайти.
Е. Неф.*

Глобалізаційні процеси в економіці, складні політичні реалії соціокультурної трансформації, війна Росії проти України, як самостійної, незалежної держави з проголошеним європейським вибором і вступом в НАТО – стали стрижневим політико-дискусійними та дієвими складовими не тільки українського, але й європейського і світового осмислення. Усе це

накладає відповідний тягар на психологічний стан громадян України, а на освітян віднайдіння ефективних технологій модернізації освіти.

Процес реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади є важливою складовою назрілих перетворень в сучасній Україні. Відчутними є теж позитивні зміни у тих територіальних громадах, які попали в процесі війни під контроль російських військових, але на даному етапі звільненні, де з допомогою волонтерів, завдяки невтомній праці, згуртованості та різного типу допомоги здійснюються соціально-гуманітарною політикою. Мають місце залучення мешканців сіл, селищ і міст до розробки і прийняття необхідних управлінських рішень у громадах, де велику просвітницьку роботу проводять освітяни. Передача нових повноважень і фінансових ресурсів на місця посприяла підвищити спроможність громад та надати їм можливість самим обрати напрямки власного розвитку і згуртованості на це жителів громади.

Кожна громада осмислює та складає свою програму розвитку на якій базується її бюджет. Ці програми повинні бути належним чином пов'язані з програмами інших громад і держави загалом. Як буде розвивається соціально-гуманітарна сфера в громадах залежатиме від фінансової та кадрової політики і спроможності кожної територіальної громади на інноваційний підхід та стратегії їх успішної реалізації, де фахівцям і освітянам відведено роль не тільки реалізаторів, але і просвітництва серед населення щодо важливості нових технологій.

На даний час (період повномасштабної війни Росії проти України, починаючи з 24 лютого 2022 р.) українці дуже сильно змінилися – і водночас, стали більш сучасними, гідними своєї ментальності, незалежної своєї державності та вибору щодо демократичного розвитку на засадах європейських цінностей. Ментальність у нас наповнена позитивом: «Все краще, що є в нашого народу, - писав Олесь Гончар – працьовитість, чесність, правдивість, безмежна доброта, обдарованість, Народ, який ніколи не був у ролі завойовника покорителя інших народів» [2, с.6].

Сучасні тенденції перспективного розвитку України, як самостійної держави, потребують нових інструментів для

суспільного зростання, що зумовлене суспільно-політичними реаліями: війною Росії проти України, відсутністю у держави достатнього ресурсного запасу на подолання воєнної руйнації та життєзабезпечення громадян у територіальних громадах. У даному контексті, як навчає історичний досвід Другої світової війни є вагома ідея – стратегічне мислення. Багато вчених, освітян, практиків почали працювати на оборону держави, досліджуючи нові галузі знань, що згодом привели до значних досягнень у суспільно-політичному розвитку. Можна наголосити і про нове стратегічне мислення та культуру в управлінській діяльності, так звані управлінські дії на випередження у певних галузях розвитку територіальних громад сьогодні. Таке стратегічне мислення та управління формувалося освітою за допомогою осмислення і розуміння поняття «стратегія» як такого, що має глибоке коріння і широке поширення й загалом розуміється як комплекс дій для досягнення визначених цілей [1].

У навчінні освітянами та популяризації стратегічного мислення серед політиків, фахівців, особливо молоді, людей середнього віку велика роль відведена і науковцям для просвітницької роботи.

Стратегія як програма ефективної діяльності у будь-якій сфері покликана:

- синтезувати в собі технічні, технологічні, екологічні, економічні, управлінські та інші аспекти розвитку об'єкта управління;

- різні сторони керованого об'єкта, наприклад для організації – місію, потенціал, структуру, корпоративну культуру. Систему менеджменту та інші;

- орієнтувати на досягнення не миттєвих завдань, а стратегічних цілей, що забезпечують задоволення стратегічних громадських, корпоративних і особистісних інтересів;

- втілювати в собі наукові досягнення у сфері економіки, техніки, управління та інших наук;

- бути гнучкою, враховувати багатоваріантивність стратегічних ситуацій, що виникають у просторі і часі;

- концентрувати стратегічні й тактичні конкурентні переваги суб'єктів і об'єктів управління, зовнішнього середовища, знання, уміння і досвід усього колективу;

- у розробці стратегії мають брати участь усі творчі організації (системи), а відповідальність за кінцеві стратегічні результати повинен нести перший керівник; за проміжні результати – відповідальні керівники й виконавці;

- бути помірно ризикованою, але не такою, що знижує стратегічні переваги конкурентів і завищує свої переваги.

Вище наведені напрямки стратегічної програми потребують серйозного підходу до осмислення в процесі реалізації на успіх у подоланні як викликів, так і для успішного розвитку територіальних громад в інтересах жителів на нормальне їх соціальне забезпечення, включаючи переселенців із регіонів, що сильно потерпіли від воєнних дій та негідної поведінки окремих російських солдат (нелюдів) на тимчасово окупованій території України.

У сучасній науковій та освітній думці виділяють три типи стратегій: інноваційна, оновлення, поступового вдосконалення, які мають формуватися на демократичних засадах. Інноваційна стратегія і стратегія поступового вдосконалення мають істотно відмінні масштаби дії з точки зору перспектив, можливостей і, відповідно, величини ризиків та винагороди, пов'язаних з її реалізацією. Інноваційна стратегія переносить дії суб'єкта на невідому територію (у даному контексті суб'єкт творить майбутнє). Стратегія поступового вдосконалення характеризується потягом до постійного нарощування успіху, здійснюючи звичну діяльність, при чому стратегія оновлення характеризується меншими інтелектуальними та організаційними витратами й часовими ресурсами, проте потребує навчатися у процесі життя людини.

Сам процес подолання викликів, кризового стану, розрухи, спричиненої війною та соціального захисту людей у територіальних громадах сучасної України потребує фахового стратегічного мислення, яке формує освіта й високого рівня управлінської культури, що осмислені у практиці європейських країн та країн «золотого мільярду». Стратегічне мислення – це

особливий тип інноваційного системного мислення, який інтегрує різноманітні концепції й методи в процесі аналізу та розв'язання складних стратегічно-життєвих проблем людей територіальних громад.

У даному контексті виокремлюють ментальний та інструментально-технологічний підходи.

Ментальний проявляється у процесі формування освітою концептуального погляду на явища, виявляється через усвідомлення ключових аспектів світогляду щодо управлінської діяльності, орієнтацію діяльності на громадянина-споживача управлінських та громадянських послуг; постійну готовність до змін, усвідомлення шляхів і засобів спротиву змінам; усвідомлення суті «стратегічного» у співставленні з «поточним». Дуже влучно у даному контексті наголошує С. Романюк: «В освітньому процесі важливо враховувати і той фактор, що обсяг знань в інформатиці зростає за кожні п'ять місяців удвічі, тому і викладач, і студенти повинні постійно займатися самовдосконаленням, самоосвітою, відповідально виконувати свої обов'язки, займатися дослідницькою діяльністю». [10, с. 31].

Змінюється світ, а разом з ним і освітня галузь. Класноурочна форма навчання вичерпала себе в умовах стрімкого розвитку науки і техніки, не відповідає запитам суспільства, потребує модернізації та ще й до цього в сучасному українському суспільстві приєдналися події коженденної воєнної розрухи та загрози смертей від воєнних обстрілів рашистів по цивільній інфраструктурі більшості територій України. Страшний гріх перед Господом Богом, який дарує життя кожній людині, а «рашистська нечисть» нищить і забирає його. Настільки деградованою стала психіка російського політичного керівництва, що вони спільно з Кирилом (їх церковним наставником) не усвідомлюють наuczіння Ісуса Христа, що «всі, хто взяв меч, від меча загинуть» (Молитва за Україну).

Освітньо-психологічне осмислення стратегії подолання викликів сприятиме і на проектування, бо саме така особистісно-орієнтована діяльність освітянами привчає учнів уже до самостійності, практичної, планової та системної роботи, спонукає до створення нового та вдосконалення наявного і розвиває навички нестандартного мислення, морально-трудової

якості, працелюбність. Майбутнє України належить сучасній молоді. Віра і боротьба за перемогу українців у війні Росії проти України закодована об'єктивною реальністю для тих народів, які живуть і реалізуються під гаслом: «Не зашкодь!». Також слід зазначити те, що інтенсивні процеси цифрової глобалізації вимагають у сучасної людини нового типу мислення, яке формує освіта і яке допоможе адаптуватися до регулярних соціальних змін, генерувати нові ідеї, комплексно аналізувати інформацію та давати їм об'єктивну оцінку. Саме така динаміка наводить освітян на вагомість їх власного критичного мислення та навчіння його основ інших. Це складний процес, не «критиканства», а чіткого виділення проблем і технологій їх творчого осмислення на науково-об'єктивному, інтелектуально-інноваційному рівні реалій суспільного розвитку на перспективу миру та соціального захисту кожної людини.

У даному контексті важливо наголосити на велику потребу освітянського просвітництва серед населення територіальних громад з переконливою метою щодо перемоги у війні, утвердження миру та побудови демократичної держави Україна, що здійснила свій вибір вступу в ЄС та НАТО.

Дуже влучно у свій час з вірою про подолання викликів українським народом сказала Леся Українка: «І скажуть колись люди: колись сей народ пережив і такі часи і не загинув, то він сильний!».

Література

1. Блейклі Едвард Дж. Планування місцевого економічного розвитку: теорія і практика. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.Management.com.ua/books/view/books.php?id=83>
2. Васильченко Борис. Жаженемо московського ведмеда в його барліг, або Вітчизняна війна нащадків русів-козаків проти нащадків татаро-монголів /Україна молода. 4 серпня 2022. С.6
3. Головатий М.Ф. Українська доля: вчора, сьогодні, завтра: монографія/ М.Ф.Головатий. – Київ: Д.П. Вид. дім «Персонал», 2018. - 470 с.

4. Гринів О. Збуджена Україна: самоствердження нації після контузії населення. Непретензійні нотатки. – Львів: Тріада Плюс, 2004.- 436 с.
5. Інновації у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя: проблеми і орієнтири: колект.монографія /за заг.ред. М. Г. Іванчук. –Чернівці: Чернівец.нац.ун-т ім.Ю. Федьковича, 2020. – 352с.
6. Пірен М.І. Європейські цінності – детермінанта змін в сучасній Україні: навч. посібник-практикум/ Марія Іванівна Пірен. – Чернівці: Друк Арт, 2016.- 256 с.
7. Пірен М.І. Суспільно-політична динаміка, виклики, війна: громадянсько-патріотична єдність українців на перемогу: навч.- просвіт. посіб./ М.І. Пірен. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2022.- 280 с.
8. Пірен М.І. Територіальна громада – першооснова демократичних змін і соціального забезпечення: навч.-практ. посібник/ М.І. Пірен – Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. – 304 с.
9. Психологія освітнього менеджменту: навч.-метод. посібник / уклад. Лариса Мафтин. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021.- 296 с.
10. Романюк С. Модернізаційні процеси у системі вищої освіти в контексті викликів інформаційного суспільства. Розвиток освітніх систем в умовах євроінтеграційних трансформацій. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 26-27 травня 2021 року/ за наук. ред. д. пед. наук С.З. Романюк. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 328с.
11. Томаш В.В., Никирса І.І. Інноваційні технології в освіті: навч. посіб. /В.В. Томаш, І.І. Никирса. – Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. - 112 с.
12. Філіпчук Г.Г. Націєтворчість освіти: монографія/ Георгій Філіпчук.- Чернівці: Зелена Буковина, 2014. – 400с.

Надія Постригач

*доктор педагогічних наук, старший дослідник,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України,
Україна
unadya1@gmail.com*

Nadiia Postryhach

*doctor of pedagogical sciences, senior researcher
Ivan Ziazium Institute of Pedagogical and Adult Education
of the NAES of Ukraine
Ukraine
unadya1@gmail.com*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ

TRANSFORMATION OF TEACHER EDUCATION CURRICULUM IN THE SOUTHERN EUROPEAN COUNTRIES

Ключові слова: *освітні програми, педагогічна освіта, зміст педагогічної освіти, трансформація змісту, Південна Європа.*

Основна ідея впровадження трансформацій у змісті освіти полягає у тому, щоб навчити здобувачів вищої освіти адекватно сприймати інформаційний контент; розрізняти та використовувати іншомовні електронні ресурси у процесі фахової підготовки; розвивати екологічне мислення [1, с. 23]. Освітні програми є широко визнаним механізмом, який найбільше впливає на професійний розвиток вчителів у Європі; створюють прямий зв'язок між освітніми пріоритетами ЄС та місцевими установами в державах-членах ЄС. Участь є добровільною, окремі особи чи організації можуть подавати заявки безпосередньо на фінансування та підтримку ЄС, що призводить до європеїзації знизу вгору, яка уникає політичних процесів й трансляцій на національному рівні. Починаючи з першого покоління освітніх програм у 1986 році, метою

педагогічної освіти було сприяння європейському виміру в початковій підготовці та підвищенні кваліфікації учителів через професійну мобільність та інституційну співпрацю. У рамках створення та функціонування ЄПВО систематично просувається перехід від навчальних програм, організованих на основі предметних дисциплін, до програм, організованих навколо курсів, розроблених на основі очікуваних результатів навчання. Останні стосуються опису конкретних знань, умінь і навичок, які учні можуть продемонструвати наприкінці будь-якого навчального процесу, довго- чи короткострокового. Така методологія розробки навчального плану переміщує фокус усього навчального процесу від «змісту» та «цілей» до «процесів» навчання та оцінювання, [5, с. 24-25].

Запровадження політики та практики в Європі, пов'язаної з результатами навчання, має на меті сприяти відкриттю доступу до навчання для всіх, визнанню та підтвердженню навчання в неформальному та інформальному середовищах, а також розвитку індивідуальної мобільності всередині та між освітою і ринком праці на національному та міжнародному рівнях [3, с. 264-265]. У 2000-х рр. ХХ ст. ініціативи європейської освітньої політики відіграли важливу роль у процесі реформування та реалізації навчальних програм для педагогічної освіти Греції. Було виявлено низку поступових змін, що відтворюють різноманітність організаційних принципів і предметного змісту, які історично характеризували педагогічну освіту у цій країні. Якісні дані, отримані в результаті аналізу посібників для студентів, виявили збільшення слабо класифікованих модальностей організації знань, орієнтованих на такі шкільні професійні контексти, як інклюзивне навчання, відкритість до спільноти, інноваційні педагогічні практики, вирішення проблем і дослідницько-пошукове навчання для майбутніх учителів. Крім того, у сучасні навчальні програми для вчителів були широко введені курси з гендерних та екологічних питань, а також ІКТ в освіті [3, с. 282-283]. Результати дослідження ядра курікулуму в університетській підготовці вчителя фізичного виховання в Італії показали, що програмам підготовки вчителів в Італії іноді бракувало адекватних методів і значного змісту, тому дуже важливо підкреслити цінність застосування нового підходу до

навчання вчителів, яке має на меті забезпечити набуття ключових компетентностей [2, с. 417-418].

Таким чином, з'ясовано, що програми педагогічної освіти у країнах Південної Європи відтворюють різноманітність історично характерних організаційних принципів і предметного змісту; характеризуються переходом від навчальних програм, організованих на основі предметних дисциплін, до програм, організованих навколо курсів, розроблених на основі очікуваних результатів навчання; організацією знань, орієнтованою на інклюзивне навчання, відкритість до спільноти, інноваційні педагогічні практики, вирішення проблем і дослідницько-пошукове навчання для майбутніх учителів, курси з гендерних та екологічних питань, ІКТ в освіті, набуття ключових компетентностей.

Література

1. Денічева О. І. Трансформація змісту освіти в процесі підготовки здобувачів вищої освіти в Україні. *Scientific and pedagogical internship*. Wloclawek, Republic of Poland (November 22 – December 31, 2021. С. 23-25. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/34237/1/Денічева.pdf>.

2. D'Elia F., Mazzeo F. & Raiola G. The core curriculum in the university training of the teacher of physical education in Italy. *Journal of Human Sport and Exercise*. 2018. 13 (2 proc). Pp. 413-420. doi: <https://doi.org/10.14198/jhse.2018.13.Proc2.25>.

3. Sarakinioti A. & Tsatsaroni A. European education policy initiatives and teacher education curriculum reforms in Greece, *Education Inquiry*. 2015. 6 (3). Pp. 259-288. DOI: 10.3402/edui.v6.28421.

4. Symeonidis V. Revisiting the European Teacher Education Area: The Transformation of Teacher Education Policies and Practices in Europe. *CEPS Journal*, 2018. 8 (3). 22 p. doi: 10.26529/cepsj.509.

Аліна Предик
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
a.predyk@chnu.edu.ua

Alina Predyk
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
a.predyk@chnu.edu.ua

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

METHODS OF ORGANIZING FORMATIVE ASSESSMENT OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION

Ключові слова: оцінка, оцінювання, формувальне оцінювання, мотивація, методика формувального оцінювання, дистанційне навчання.

Актуальність проблеми. Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів – це невід’ємний елемент освітнього процесу, без якого неможливо уявити повний цикл педагогічної взаємодії між вчителем, школярами та їх батьками.

Проблема контролю та оцінювання досягнень молодших школярів в своїй науковій діяльності досліджували такі педагоги, психологи та вчителі-практики, як: Б.Бович, Т.Канівець, Н.Морзе, О.Онопрієнко, О.Пометун, О.Савченко, Н.Софій, О.Щербак та інші.

Постановка проблеми. Питання контролю та оцінки в умовах Нової української школи розкривається через два види оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, а саме:

підсумкового оцінювання (здійснюється вчителем в кінці вивчення розділу, в кінці семестру, року) та формувального оцінювання досягнень та успіхів школяра у навчанні (проводиться вчителем на кожному уроці під час поточного навчання учнів) [3]. Формувальне оцінювання сприяє індивідуальному розвитку школяра та з'ясуванню, який обсяг навчальних досягнень побудований на власному досвіді є сформованим.

Рекомендовано здійснювати формувальне оцінювання в належних педагогічних умовах, які будуть побудовані на педагогічній взаємодії між вчителем та школярами (це має бути рівноправний діалог), особливо при дистанційному навчанні. Процес оцінювальної діяльності необхідно розпочинати від самооцінювання (взаємооцінювання результатів навчання) учнем/ученицею своєї роботи і підтвердити процесом оцінюванням результатів досягнень учителем.

Сьогодні в умовах дистанційного навчання від правильної організації контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів в Новій українській школі, можливо: своєчасне виявлення прогалин та труднощів, які виникають в учнів; встановлення рівня готовності до засвоєння нової теми; повторення і систематизація інформації на уроці; формування вмій відповідально, зосереджено та самостійно працювати, користуватися прийомами та способами самоконтролю та самоперевірки; стимулювання відповідальності та мотивації молодших школярів [4,с.122].

Формувальне оцінювання – це інтерактивний, безперервний процес, під час якого розвиваються навички критичного й творчого мислення, формується культура спільного обговорення у класі, а також формується середовище, яке заохочує школярів аналізувати й запитувати, постійно бути в творчому пошуку, бути допитливими, креативними та ініціативними [1].

Пропоную розглянути методичний інструментарій формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів в умовах Нової української школи представлений в методичних рекомендаціях щодо оцінювання навчальних

досягнень учнів першого класу (додаток до наказу МОН від 20.08.2018 № 924) та проаналізувати основні складові алгоритму діяльності вчителя щодо організації формувального оцінювання [2]. Алгоритм представлений у вигляді послідовних і взаємозалежних кроків, які сприятимуть успішній організації методики формувального оцінювання в сучасній початковій школі.

I етап сприяє формуванню об'єктивних і зрозумілих для школярів освітніх цілей на кожному уроці. Поставлені цілі виступають бажаними результатами навчання та формують чітке уявлення про необхідність оволодіння компетентностями.

II етап передбачає створення ефективного зворотного зв'язку. Зворотний зв'язок має бути чітким, зрозумілим, своєчасним, відбуватися в атмосфері доброзичливості і взаємоповаги між учасниками освітнього процесу. Науковцями доведено, що зворотний зв'язок має бути позитивним. Адже, позитивно налаштований учитель пропонує учневі допомогу у виконанні завдання. Чим більше інформації отримує вчитель про те, що учні знають, як міркують, що вчать і як, тим більше має можливостей для корегування самого навчального процесу. В умовах дистанційного навчання зворотній зв'язок є невід'ємною складовою навчального процесу. Сьогодні є достатньо освітніх платформ, які сприяють даному етапу. Серед найпопулярніших в початковій школі використовуються такі інтерактивні платформи: Kahoot, Learning Apps, Padlet та інші.

III етап передбачає забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання.

IV етап – ознайомлення учнів із критеріями оцінювання. Зміст даного етапу включає знання й розуміння учнями критеріїв оцінювання, як свідчить практика, спільна розробка критеріїв робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів. Укладання критеріїв спільно з школярами сприяє позитивному ставленню до процесу оцінювання. Відомо, що критерії, розроблені для поточного або формувального, оцінювання мають описувати те, що заявлено в навчальних цілях. Тому важливим є ознайомлення учнів із критеріями до початку виконання завдання, а також представлення критеріїв у вигляді

градації – опису різних рівнів досягнення очікуваного результату. Чим точніше сформульовані критерії, тим зрозумілішою для учнів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

V етап передбачає можливість і вміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія). Учні мають учитися самооцінюванню для того, щоб бачити мету навчання й досягати успіху. Для самостійного оцінювання можна використовувати різні форми карт, таблиці самооцінки тощо. Самооцінювання передує оцінюванню роботи вчителем. Із метою формування адекватного самостійного оцінювання застосовується порівняння двох самооцінок: прогностичної та ретроспективної. Водночас самооцінювання передбачає не лише оцінювання учнем власної роботи, але й визначення проблем і способів їх вирішення. Доцільно також використовувати взаємооцінювання, однак без надмірного захоплення цією формою.

VI етап полягає в корегуванні спільно з школярами підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання. Формувальне оцінювання уможлиблює відстеження вчителем процесу просування учня до навчальних цілей, корегування навчального процесу на ранніх етапах, а учневі – усвідомлення більш високої відповідальності за самоосвіту [2].

Висновки. Формувальне оцінювання підтримує впевненість школярів у тому, що кожен із них здатен покращити свої результати, оскільки учням наводяться приклади того, що від них очікують. Разом з тим, учитель, спираючись на принципи розумного пристосування (запровадження адаптацій та модифікацій) і формувального оцінювання створює атмосферу визнання цінності особливостей і можливостей кожного учня.

Література

1. *Концепція Нової української школи.* URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/> (дата звернення: 07.08.2020)

2. Наказ МОН України від 27.08.2019 № 1154 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу». URL:

http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/65481/ (дата звернення: 07.08.2020).

3. Онопрієнко О. В. (2016) Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів : сутність і методика здійснення. *Український педагогічний журнал. № 4. С. 36–42.*

4. Савченко О.Я. (1997) *Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів.* К.: Абрис, 416 с. С.122-133.

Світлана Романюк
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
та методики початкової освіти,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
s.romaniuk@chnu.edu.ua

Svitlana Romaniuk
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Head of the department of pedagogy
and methods of primary education
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
s.romaniuk@chnu.edu.ua

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І УКРАЇНИ**

**CONCEPTUAL BASIS
OF DEVELOPMENT OF HIGHER PEDAGOGICAL
EDUCATION IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN
UNION AND UKRAINE**

Ключові слова: *Європейський Союз, вища педагогічна освіта, стратегії розвитку, партнерська взаємодія, привабливість, конкурентоспроможність, інформаційне суспільство, інноваційні технології, мобільність.*

Інтеграційні процеси на Європейському континенті, входження України в освітньо-науковий простір Європи зумовлюють необхідність ґрунтовного і всебічного дослідження концептуальних основ та пошуку ефективних механізмів розвитку систем освіти в нашій державі, впровадження європейських стандартів, норм і досягнень у вітчизняну освітню галузь. Такий підхід сприятиме утвердженню в Україні

європейської етнокультурної ідентичності та визначенню перспективних засад і стратегій модернізації вітчизняної педагогічної освіти в контексті викликів інформаційного суспільства та реалізації положень Концепції «Нова українська школа» і Концепції розвитку педагогічної освіти.

Стратегії трансформації освітньої сфери європейських держав привернули увагу вітчизняних учених після проголошення незалежності України у зв'язку з необхідністю вироблення власної концепції розбудови національної освіти з урахуванням прогресивних здобутків зарубіжної педагогіки в цій галузі. У значній мірі цьому сприяло те, що основним принципом функціонування Європейського Союзу стало не підпорядкування інтересів країн-членів уніфікованій стратегії розвитку, а презентація національних інтересів, зокрема і в системах освіти, на загальноєвропейському рівні. Дослідженню проблем еволюції освітньої стратегії ЄС присвячено роботи В.Антонюк, Г.Сгорова, Л.Коваль, О.Комоцької, О.Локшиної, Н.Лавриченко, О.Матвієнко, Н.Ничкало, О.Овчарук, О.Рибак, С.Сапожникова, А. Сбруєвої, В.Семелітко, І.Тараненко, І.Фольварочного, М.Ярмаченка та ін.

Розвиток вищої педагогічної освіти в Україні та за кордоном висвітлено в працях Г.Алексевич, С.Гончаренка, І.Зязюна, Т.Кошманової, В.Кременя, В.Лугового, В.Майбороди, Л.Пуховської, З.Равкіна, І.Яковлева, Т.Яркіної та ін. Реформування початкової освіти на засадах концепції Нової української школи досліджували Н.Бібік, І.Богданова, В.Бондар, М.Вашуленко, О.Комар, О.Ліннік, О.Онопрієнко, О.Савченко, М.Томенко.

У контексті досягнень зарубіжної та вітчизняної педагогіки ставимо за *мету* проаналізувати сучасні теоретико-методологічні основи розвитку вищої педагогічної освіти в країнах – членах ЄС та Україні в умовах європейських інтеграційних процесів.

Насамперед доцільно наголосити, що освітні реформи в ЄС і нашої державі відбуваються відповідно до законів «Про освіту», які є системними компонентами освітнього законодавства кожної країни – учасниці європейського міждержавного об'єднання, оскільки саме в них були сформульовані основні засади державної політики у сфері освіти.

Порівняльний аналіз цих документів дає підстави стверджувати, що вони побудовані на спільних для всіх держав принципах, до яких, зокрема, належать: доступність освіти, світський характер освіти, гуманістична спрямованість; пріоритет людських цінностей; виховання у молоді громадянськості, працьовитості, поваги до прав та свобод людини, любові до навколишнього природного середовища та родини; єдність навчання та виховання; інтеграція культурного та освітнього простору; органічний зв'язок зі світовою та національною історією, культурою, традиціями, цінностями; свобода та плюралізм в освіті; демократичний, державно-суспільний характер управління освітою; автономність освітніх закладів; науковість; гнучкість та прогнозованість, наступність та неперервність системи освіти; її інтеграція з наукою та виробництвом відповідність світовому рівню освіти [3, с.53].

Водночас дослідженням встановлено, що концептуальні норми законів «Про освіту» є фундаментом для створення відповідних законодавчих актів для кожного з освітніх рівнів. На цій підставі були розроблені, обґрунтовані та прийняті концепції, доктрини, стратегії та програми розвитку освіти - узагальнюючі законодавчі документи кожної з країн ЄС, які регламентують процеси функціонування та реформування національних освітніх систем.

Зазначимо, що найбільш помітні зміни у вищій освіті країн Європи стосуються поступового зближення західноєвропейських освітніх систем та закладів вищої освіти. Більшість урядів та керівників ЗВО усвідомили, що спільні обговорення різних проблем, які виникають у цій галузі, будуть корисними для всіх, незалежно від того, наскільки відрізняються їхні національні та субрегіональні ситуації. Однак ця тенденція ніяким чином не впливає на притаманну різноманітність вищої освіти в Європі, хоча вищі навчальні заклади континенту вже протягом багатьох років відчувають потребу в поглибленій реформі своїх структур. Водночас у Всесвітній декларації про вищу освіту увага приділяється питанням забезпечення якості освіти, акредитації та конкурентоспроможності, сприяння мобільності викладачів та студентів, скорочення державного фінансування вищої освіти та необхідність диверсифікації джерел фінансування, зберігаючи

відповідальність урядів щодо забезпечення вищої освіти як «суспільного блага», заклик до більшої інституційної автономії разом із посиленням підзвітності глобалізаційним тенденціям у вищій освіті [1, с.11].

Аналіз реалій в освітніх системах країн ЄС засвідчує, що створення Європейського простору вищої освіти, разом з іншою стратегічною метою – створенням Європейського науково-дослідницького та інноваційного простору, тепер є основою для довгострокового розвитку вищої освіти на континенті, що також стимулює обговорення реформи вищої освіти за межами Європи.

Основними стратегічними напрямками в цьому аспекті визнано забезпечення привабливості та конкурентоспроможності систем вищої педагогічної освіти держав-учасниць, створення кадрового потенціалу, відповідно до вимог інформаційного суспільства та економіки, базованої на знаннях і професійних компетентностях фахівців; модернізація матеріально-технічної бази закладів вищої освіти: розбудова університетських кампусів (містечок, інфраструктури), створення центрів інформаційно-комунікаційних технологій, навчальних, науково-дослідних, дослідно-випробувальних лабораторій, електронних бібліотек, ресурсних, тренінгових центрів, забезпечення їх навчально-методичним і науковим обладнанням; розроблення і впровадження нових механізмів економіки вищої освіти; розширення системи вищої педагогічної освіти з метою задоволення потреб місцевих громад у європейських освітніх стандартах; підвищення якості викладання і навчання в системі вищої педагогічної освіт шляхом утвердження принципу неперервності освіти; надання автономії закладам вищої освіти, які здійснюють підготовку педагогічних і науково-педагогічних кадрів; подальше розширення приватного сектора вищої педагогічної освіти за рахунок збільшення контингенту студентів. Результатом такої цілеспрямованої діяльності має бути генерація сучасних педагогів із гнучким мисленням, здатної до аналітичної і творчої діяльності, до вирішення складних проблем різного характеру і в різних сферах життєдіяльності.

У теорії і практиці вищої освіти країн ЄС і в Україні особлива увага приділяється розвитку університетської освіти. Досвід переконує, що університети є ідеальним місцем для

викладачів, які здатні передавати свої знання і володіють необхідними засобами для їхнього удосконалення за допомогою досліджень та інновацій та студентів, які мають право, здатність і бажання збагатити свій розум цими знаннями.

Одним із провідних напрямків удосконалення вищої педагогічної освіти в країнах ЄС та Україні з урахуванням національних традицій і тенденцій євроінтеграції визнано вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів (у нашій державі цей процес відбувається відповідно до Концепції нової української школи), спроможних компетентно виконувати багатофункціональну педагогічну діяльність, упроваджувати інноваційні технології, організовувати співпрацю в освітньому процесі на засадах педагогіки партнерства, відповідати на виклики сучасності, працювати в умовах невизначеності [2, с.158].

Перспективи подальшої модернізації освітньої галузі в нашій державі, зокрема й педагогічної, визначила Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, прийнята в 2022 р. Вона визначає місце вищої освіти у суспільстві й економіці країни через формулювання місії та візії, основні стратегічні й операційні цілі та завдання щодо їх досягнення, механізм реалізації та моніторингу, очікувані результати та способи їх вимірювання [4, с.3].

Таким чином європейський вектор стратегічних змін у розвитку вищої педагогічної освіти в Україні дав підстави для визначення концептуальних засад її подальшої модернізації й реформування. До них, зокрема, належать:

забезпечення рівного доступу до вищої педагогічної освіти на всіх її рівнях, яка повинна сприяти розвитку компетенцій громадян, необхідних для їх працевлаштування, ефективної праці і подальшого навчання; приведення системи освіти України у відповідність до вимог ринку освітніх ресурсів і праці; покращання якості освіти і забезпечення її конкурентоспроможності на місцевому та міжнародному ринках праці; удосконалення механізмів управління закладами вищої освіти, відповідно до вимог сьогодення, що здійснюють підготовку педагогічних кадрів шляхом розвитку їх автономії; реформування системи досліджень та інновацій шляхом демонополізації її

фінансування, з використанням відповідних правил, спрямованих на підтримку передового досвіду в галузі освіти і науки; модернізація матеріально-технічної бази ЗВО країни; всебічна підтримка мобільності студентів і науково-педагогічних працівників.

Література

1. Білецька В.В, Полянничко О.М., Комоцька О.С. Тенденції розвитку вищої освіти в країнах європейського союзу. *Молодий вчений*. № 4.3 (56.3), квітень, 2018 р. С.10-11.

2. Коваль Л.В. Європейський вектор стратегічних змін у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. №76. Т.2, 2021. С.158-161.

3. Сапожников С.В. Аналіз концептуальних засад вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2016. №2 (12). С.52-60.

4. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

Іван Руснак
доктор педагогічних наук, професор,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
Україна
ivan_rusnak49@ukr.net

Марина Василик
кандидат педагогічних наук, доцент,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Україна
vasilikmarina6@gmail.com

Ivan Rusnak
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Khmelnyskyi Humanitarian and Pedagogical Academy
Ukraine
ivan_rusnak49@ukr.net

Vasylyk Maryna
Ph. D (Pedagogy), Associate Professor of the
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ukraine
vasilikmarina6@gmail.com

**ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ**

**PEDAGOGICAL FUNDAMENTALS OF FOREIGN LANGUAGE
EDUCATION OF FUTURE SPECIALISTS IN THE EUROPEAN
EDUCATIONAL AREA**

Ключові слова: іноземна мова, іношомовна компетентність,
інтерактивні форми, педагогічні дисципліни.

В умовах сучасного динамічного світу непомірно зростає значення і роль іноземних мов, які виконують подвійну функцію: з одного боку вони виступають ефективним засобом комунікації, з іншого – важливим чинником реалізації діалогу культур, розвитку взаєморозуміння та толерантності між представниками різних держав і націй. Саме тому Рада Європи віднесла компетентності володіння усним та письмовим спілкуванням до розряду ключових. Водночас фахова іншомовна компетентність – необхідне утворення особистості майбутнього фахівця іноземної філології, яке характеризується сукупністю знань, умінь, цінностей, якостей і ставлень, що забезпечують його функціональний рівень і здатність до професійної діяльності. У її формуванні важливу роль відіграють дисципліни педагогічного циклу, оскільки комунікація і спілкування в педагогіці – першооснова професійності, завдяки яким відбувається освітній процес, формування спеціальних компетентностей, підготовка фахівців, становлення соціальної особистості.

Педагогічні та методичні аспекти підготовки фахівців з навчання іноземних мов висвітлено в працях Т. Алексеевої, В. Базуріної, Н. Бориско, Т. Десятова, Т. Зубенко, Г. Колодько, О. Кузнецової, Н. Лавриченко, М. Нетреби, С. Ніколаєвої, Т. Полонської, В. Редька, М. Соловей, М. Тадеєвої та ін. Водночас лінгвопедагогічні аспекти цього процесу, незважаючи на їх актуальність, ще не привернули належної уваги сучасних науковців.

Зазначимо, що сучасна лінгвопедагогіка як інтегративна галузь науки веде активні пошуки умов і засобів навчання іноземної мови з метою підвищення якості надання освітніх послуг, а також виявлення їх впливу на розвиток особистості, оскільки в цьому процесі студент набуває міжкультурного досвіду, відбувається його міжкультурна комунікація. Тобто, йдеться про створення іншомовного освітнього простору, до якого, крім безпосередніх учасників процесу навчання (викладача і студентів, викладача і студента, студента і студентів/студента), долучаються носії мови, де створюються сприятливі умови для спілкування з іноземними ровесниками за допомогою сучасних технічних засобів та безпосереднього

діалогу/ взаємодії зі своїми одногрупниками, набуття професійних компетентностей майбутнього фаху, що відповідають Загальноєвропейським Рекомендаціям з мовної освіти [1].

Дослідники різних європейських держав, у тому числі й України, однакостайні в тому, що одним із найважливіших факторів, які впливають на успіхи у вивченні мов, є наявність кваліфікованих викладачів. Підтвердженням зазначеного є велика увага науково-педагогічної спільноти до підготовки викладачів, підвищення їх суспільного статусу, зокрема й рівня мовної та педагогічної підготовки викладачів іноземної мови.

Зазначимо, що процес підготовки фахівців іноземної мови відбувається в системі, що складається з трьох підсистем – теоретичної, практичної та дослідницької. Реалізація цієї системи відбувається і під час засвоєння змісту дисциплін педагогічного циклу, до якого входять такі обов'язкові дисципліни, як «Загальна педагогіка», «Історія педагогіки», «Основи педагогіки», «Педагогіка», «Загальна дидактика», «Педагогіка і психологія школи». Однак із зазначеного переліку освітніх компонентів університети/інститути обирають, як правило, дві-три різні за змістом і кількістю кредитів, відведених на їх опанування. «Педагогічна підготовка, за твердженнями В. А. Гаманюк, може надаватися впродовж здобуття студентами вищої освіти (undergraduate cycle) і після здобуття (postgraduate cycle). Ряд країн використовують обидві форми, інколи організація навчання залежить від того, до викладання у якому типі навчального закладу готується студент (at upper or lower secondary level)» [2].

Так, в університеті імені Марії Кюрі (Польща) в освітню програму підготовки магістра англійської мови та німецької мови включено модуль «Підготовка у психолого-педагогічній галузі», який передбачає вивчення у другому-четвертому семестрах таких дисциплін, як «Основи психології», «Основи педагогіки», «Психологія», «Педагогіка», «Емісія голосу», а також педагогічні практики. Лінгвопедагогічну підготовку забезпечують освітні компоненти модуля «Підготовка у галузі дидактики», що

вивчається в цих же семестрах («Основи дидактики», «Дидактика предмета»).

Дослідники вважають, що вивчення цих дисциплін та проходження практик сприяють формуванню у випускника глибоких психолого-педагогічних знань, розуміння процесів розвитку, соціалізації, виховання та навчання; отримання знань у галузі дидактики та методики предмета викладання, використання методології педагогічної діяльності, практичного використання набутого досвіду [3].

Цікавий досвід іншомовної освіти накопичено в Карловському університеті (Чехія). Тут до «Програми магістерської підготовки філологів англійської мови» включено такі обов'язкові навчальні дисципліни: «Основи педагогічної та соціальної психології» (2 кредити), «Загальна педагогіка та історія педагогіки» (5), «Загальна дидактика» (3), «Основи соціальної педагогіки» (2), «Шкільна педагогіка та психологія» (4), «Педагогічна та психологічна практика» (5). З професійних дисциплін магістри засвоюють: «Дидактику англійської мови I», «Дидактику II», «Дидактику літератури», вартість яких становить по одному кредиту; «Дидактику англійської мови», «Викладання компонентів мовної системи» (3), «Дидактику англійської мови, викладання мовних навичок» (2), «Дидактику англійської мови, методика викладання I» (1), «Дидактику викладання II» (1), «Дидактику англійської мови, актуальні питання» (3), «Безперевну практику навчання в початковій школі» (4), «Постійну педагогічну практику у середніх школах» (4) [4].

У процесі їх засвоєння студенти набувають умінь ефективно керувати освітнім процесом у закладах освіти, застосовувати необхідні форми та методи викладання англійської мови, розробляти навчальний блок для застосування основних теоретичних принципів, оцінювати успішність та результати навчання здобувачів освіти.

Порівняльний аналіз змісту методико-педагогічної підготовки магістрів філологічних спеціальностей дає змогу стверджувати про індивідуальний підхід до підготовки вчителя та викладача в університетах країн Європейського Союзу.

Аналіз іншомовної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України дає підстави стверджувати, що дисципліни педагогічного циклу включено як до обов'язкових професійних дисциплін, так і вибіркових, що дає можливість студентам формувати індивідуальну освітню траєкторію з урахуванням особистих запитів та інтересів і професійних компетентностей, необхідних для майбутньої педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти чи в закладах вищої освіти. Обов'язковими є такі освітні компоненти, як «Педагогіка», «Педагогіка вищої школи», «Теорія педагогічної діяльності», «Педагогіка з основами наукових досліджень», «Педагогічна майстерність», «Актуальні проблеми педагогіки». Цикл вибіркових дисциплін формується відповідно до професійної орієнтації здобувачів освіти, регіональних особливостей і включає здебільшого такі дисципліни: «Педагогічна акмеологія», «Порівняльна педагогіка», «Історія педагогіки», «Інноваційні освітні технології», «Педагогічна конфліктологія», «Педагогічна творчість сучасного вчителя» та ін.

Засвоєння змісту освітніх компонент педагогічного спрямування забезпечує професійне становлення майбутніх фахівців у галузі викладання іноземних мов, суть якого полягає в абсолютній самореалізації, розкритті індивідуальних здібностей, знань, умінь, навичок, морально-професійних цінностей, які визначають можливості у духовному і моральному збагачення особистості їхніх майбутніх вихованців. Науково-педагогічні знання стимулюють зацікавленість студентів в їхньому використанні для розв'язання педагогічних проблем і формування готовності до перетворення в інструмент практичної дії педагогічних категорій, понять, педагогічних ідей, ефективного управління педагогічними процесами і явищами.

Задля цього у процесі їх вивчення застосовуються такі методи: словесні: інтерактивна лекція, бесіда, пояснення, дискусія, діалог, мозковий штурм, аналіз педагогічних ситуацій, кейс-стаді; наочні: ілюстрування, мультимедійна презентація, демонстрація; практичні: імітаційно-рольова гра, розв'язування педагогічних задач, виконання практичних завдань, метод проєктів.

У процесі вивчення педагогічних дисциплін студенти готують і проводять тренінгові заняття на тему «Інноваційні технології навчання англійської мови на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти», розробляють проекти «Формування іншомовного освітнього простору в закладі освіти», «Шляхи вдосконалення навчання іноземної мови в закладах загальної середньої освіти і вищій школі», організовують дискусії і круглі столи на теми «Вдосконалення законодавчої бази вищої освіти в Україні», «Нова українська школа і виклики інформаційного суспільства», «Куратор академічної групи: хто він?», «Колектив виховує особистість чи гальмує її розвиток?» та ін.

У підготовці майбутніх магістрів іноземної філології провідною визнано комунікативну компетентність. Формуванню її сприяє використання в освітньому процесі інтерактивних форм і методів роботи, а також залучення студентів до управління навчальною діяльністю своїх колег на семінарсько-практичних заняттях, коли вони в повному обсязі виконують всі функції викладача, зокрема й контрольну-оцінювальну з урахуванням відповідно розроблених для навчальної діяльності критеріїв.

Таким чином у закладах вищої освіти європейських країн іншомовна підготовка фахівців, які обрали педагогічну спеціалізацію/спеціальність, відбувається під час вивчення теоретичного матеріалу на лекційних, практичних та семінарських заняттях з психолого-педагогічного та методичного циклів, у період педагогічних практик, а також дослідницької діяльності у процесі виконання реферативних завдань, портфоліо, написання кваліфікаційної роботи. Під час їх проведення формуються спеціальні компетенції, що є основою успіху в майбутній професійній діяльності.

Література

1. Загальноєвропейські рек-ї з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. К. Левіт, 2003, 273 с.

2. Гаманюк В. А. Теорія та практика іншомовної освіти у Німеччині в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів (дис. доктора пед. наук: 13.00.01. – Луганськ, 2013. – 247 с.

3. Uniwersytet Marii Curie-Sklodowskiej w Lublinie. URL: https://www.fil.umk.pl/panel/wp-content/uploads/germanska_s2_1617.pdf (дата звернення 30 09.2022).

4. Univerzita Karlova. Studium, predmety. URL: https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=prohl_Sc_fak=11410_Sc_oborplan=ODMAAJD_Sc_vy_uc=OSc_oborsims=Sc_fbclid=1 (дата звернення 30.09.2022).

Наталія Сіранчук
доктор педагогічних наук, доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Україна
syranchuknata@gmail.com

Nataliia Siranchuk
Doktor of Pedagogical Sciences, Professor
Borys Grinchenko Kyiv University
Ukraine
syranchuknata@gmail.com

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

IMPLEMENTATION OF THE COMPETENCE APPROACH IN EDUCATION IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION AND UKRAINE

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід в освіті, мотиваційна діяльність, когнітивна діяльність, практична діяльність, поведінкова діяльність, реформування освіти, навчання впродовж життя.

Сучасна людина дізнається за один день більше нового, ніж її предок дізнавався за все своє життя. Покоління двохтисячного року знає у сорок разів більше, ніж покоління вісімдесятих років. Але чи зможемо ми використати всі ці знання собі на користь? Чи знання уможливають забезпечити фізичний та психологічний добробут населення Землі? Чи ці знання знищують нашу цивілізацію? Адже прояви агресії між групами людей не лише продовжуються, а й заохочуються створенням засобів руйнування!

Пригадуючи етапи еволюції людини можна визначити, що агресія відіграла значну роль у виживанні. Однак наступна історія всіх цивілізацій відзначена збройними конфліктами між

кланами, племенами чи націями, причому зв'язків між цими конфліктами та виживанням індивідуумів *не існує*.

Головне питання, яке ставить перед собою світова спільнота, ЄС полягає в тому, щоб зрозуміти, яким чином освіта та культура може приборкати жорстокість в той час, коли все більш витончені види озброєння загрожують знищити мільйони людей натиснувши на кнопку.

Збільшується кількість смертоносних воєн, які спалахують у різних куточках земної кулі, прогресує расизм і тероризм! Тому надзвичайної актуальності набуває впровадження освітніх підходів, які знижують *агресію людської поведінки*, спрямовують еволюцію людини на покращення життя на Землі.

Важливо провадити освіту та культуру так, щоб донести до суспільства, і перш за все до молодого покоління, думку про те, що при вирішенні конфліктів завжди варто віддавати перевагу *ненасильницьким методам*.

Світові тенденції модернізації освіти, характеризуються тим, що знання перестають бути головною метою освіти, натомість пріоритетного значення набуває формування здатності користуватися знаннями з *метою самореалізації* (вершина піраміди *Maslow*).

Це стало поштовхом одночасного становлення компетентнісного підходу в Сполучених Штатах Америки та Британії.

Враховуючи дослідження зарубіжних вчених Stoof Angela, Martens Rob L., Merrienboer Jeroen J.G., ми розглядаємо *компетентність* як здатність ефективно виконувати певний вид *діяльності*.

Освітня діяльність, як психологічна категорія, складається з *мотиваційної, когнітивної, практичної та поведінкової* (Stoof Angela, Martens Rob L., Merrienboer Jeroen J.G. ect.)

З огляду на дослідження американських та британських науковців-психологів *компетентнісний підхід* розглядаємо як спрямованість освітнього процесу на формування здатності до ефективного навчання впродовж життя з метою самореалізації особистості людини та спрямування еволюції людини на покращення життя на землі (на що орієнтують Рекомендації 2006р. Європейського Парламенту та Ради (ЄС).

Таким чином, *мотиваційна освітня діяльність* покращиться внаслідок використання емоційної сфери людини як стимулу відповідно теорії оптимальної активації Yerkes – Dodson яка була підтверджена і Duffy, Hebb.

Так, Десі (Deci) вважає, що всі наші вчинки мотивуються внутрішньо відповідно до наших вроджених особливостей [1]. На його думку, нас більше приваблює діяльність, яка розвиває почуття компетентності. Доказом цього, як стверджує Фішер (Fischer), є той факт, що найкращих результатів часто домагаються ті, хто усвідомлює, що сам організував свою роботу і сам слідкує за тим, щоб вона була добре виконана[2].

На думку цих теоретиків, зовнішнє заохочення (цукерки, гроші тощо) найчастіше призводить лише до зменшення внутрішньої мотивації (Deci). Наприклад, у дитини, яку винагороджують щоразу, коли вона виконає домашнє завдання, буде все менше і менше бажання робити його безкорисливо, просто заради задоволення відчувати свій інтелектуальний ріст[1].

Когнітивна освітня діяльність ефективно розвиватиметься внаслідок оволодіння знаннями, уміннями та навичками, а *практична освітня діяльність* покращиться внаслідок використання знань, умінь та навичок на практиці.

Поведінкова освітня діяльність репрезентує результат освіти й удосконалиться внаслідок активного застосування на практиці *теорії виховання* від дошкільного віку до післяпенсійного з метою самореалізації у суспільстві.

Нюттен (Nuttin) вважає, що нашу поведінку спрямовує поставлена нами *мета та плани* на майбутнє. Чим ця мета для нас важливіша, тим із більшою силою вона орієнтує нашу поведінку[3]. При цьому, як підкреслює Десі, стимулом для нашої діяльності є не так сама мета, як намір їх досягти[1].

Реформування сучасної освіти в Україні внесло суттєві позитивні зміни в становлення всіх її ланок. Освітні зміни, безперечно, орієнтовані на європейські цінності, однак реформа потребує суттєвого концептуального доопрацювання з погляду досягнень світової науки та впровадження освітніх підходів, які знижують агресію людської поведінки.

Література

1. Deci, Edward L.; Ryan, Richard M. Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. New York: Plenum. 2011. ISBN 0-306-42022-8.
2. Fisher C.D. The effects of personal control, competence, and extrinsic reward systems on intrinsic motivation, *Organizational Behavior and Human Performance*, N 21, p.273-288.
3. Nuttin, J. *Theorie de la motivation humaine*, Paris, P. U. F.2011.

Лариса Сливка
кандидат педагогічних наук, доцент,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Україна
loroczka@ukr.net

Larysa Slyvka
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Vasyl Stefanyk Precarpathia National University
Ukraine
loroczka@ukr.net

**ПЕДАГОГІЧНИЙ НАГЛЯД ЗА
ЗДОРОВ'ЯБЕРЕЖУВАЛЬНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ У ПОЛЬСЬКОМУ
ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ**

**PEDAGOGICAL SUPERVISION OF HEALTH EDUCATION
OF STUDENTS OF SECONDARY SCHOOLS IN THE POLISH
EDUCATIONAL SPACE**

Ключові слова: завдання школи і вчителя, здоров'ябереження, здоров'ябережувальна едукація, педагогічний нагляд, аналіз і оцінка.

Динамічні зміни, що відбуваються у світі, і, як наслідок, зростаючі очікування щодо суспільства, вимагають нового погляду на різні сфери життя, зокрема і на цілі та завдання школи. Перш за все тому, що нинішня школа усе ще відповідає на потреби того світу, якого вже не існує [3, s. 8]. Отже, сучасній школі конче потрібні зміни, тому що часи, в які вона працює, змінюються. Загальноосвітня школа повинна впроваджувати нові цілі та завдання.

За своєю сутністю, «педагогічний нагляд», як зазначено у 55-ій статті 1-го розділу Закону від 14 грудня 2016 р. під назвою «Освітнє право», полягає в: «1) оцінці стану й умов навчальної, виховної та опікунської діяльності шкіл, освітніх установ і

вчителів; 2) аналізі та оцінці результатів навчальної, виховної та опікунської діяльності, а також іншої статутної діяльності шкіл та освітніх установ; 3) наданні допомоги школам, освітнім установам і вчителям у виконанні ними завдань навчання, виховання та догляду; 4) заохоченні педагогів до педагогічних, методичних та організаційних інновацій» [1, с. 46–47].

Одним з важливих напрямів педагогічного нагляду (він здійснюється на зовнішньому і внутрішньому рівнях) є моніторинг і оцінювання дидактичної, виховної і опікунської діяльності учителя і школи в контексті здоров'язбереження учнів і формування у них культури здоров'я.

Доцільну інформацію про сутність алгоритмів спостереження, контролю і оцінювання «позитивів» і «недоліків» реалізації здоров'язбережувального виховання в загальноосвітній школі ми почерпнули зокрема з публікації колективу польських вчених (М. Хажинська-Ґуля, М. Яворська, Р. Богуш, К. Коцка, Р. Домжал-Джевіцька, А. Васіл) під назвою «Реалізація здоров'язбережувальної едукатії у підставовій школі, гімназії і ліцеї у світлі думок вибраної групи учнів» [2]. Анотативно репрезентуємо низку висновків, зроблених науковцями після проведення цього дослідження.

Отримання думки учнів про здоров'язбережувальне виховання є одним із основних принципів успішної його реалізації в шкільній практиці. Дослідження передбачало пошук відповідей на такі питання: «Чи гімназія і надподставова школа (зокрема, ліцей) продовжують інвестування у знання учнів про здоров'я, розпочате у підставовій школі?», «Яка модель здоров'язбережувальної едукатії вимальовується на основі зібраних думок?».

Було опитано 368 учнів підставових шкіл, гімназій і ліцеїв. Більшість з них взагалі не знали, що у школах, де вони здобувають освіту, реалізується здоров'язбережувальна едукатія, а ті, які знали про це, оцінили цей напрям едукатії досить негативно. Лише менше чверті учнів зізналися, що у школі «підключаються про їхнє здоров'я».

Проведене дослідження засвідчило, що у «старшій» школі промоція різних форм рухової активності є менш активна. Відповіді опитаних вказували на те, що тематика і форми

проведення занять і заходів, присвячених проблематиці здоров'я, дуже часто не відповідають потребам учнів, відтак, не є корисними для них.

Одним із висновків вчених є факт чіткої відмінності як у якості, так і в різноманітності форм переказу інформації про здоров'я між школами того чи іншого рівня освіти. Так, у гімназіях і ліцеях майже не спостерігається «продовження» (наступність) ініціатив щодо формування в учнів знань і умінь з проблематики здоров'язбереження, розпочатого в підставовій школі. До того ж, у тих школах, учні яких приймали участь в дослідженні, переважає авторитетна модель здоров'язбережувальної освіти.

Література

1. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 maja 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo oświatowe. *Dziennik Urzędowy*. 2021. poz. 1082. S. 1–114.
2. Realizacja edukacji zdrowotnej w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum w świetle opinii wybranej grupy uczniów / M. Charzyńska-Gula, M. Jaworska, R. Bogusz, K. Kocka, in. *Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu*. 2013. Tom 19. nr 4. S. 431–438.
3. Szkoła wobec wymagań państwa : poradnik dla nauczycieli i dyrektorów / praca zbiorowa pod red. Anny Gołowskiej. Warszawa : ORE, 2015. 120 s.

Тетяна Суржук
кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет,
Україна
surzhu010266@gmail.com

Тетяна Костолович
кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет,
Україна
tkostolovich@ukr.net

Tetiana Surzhuk
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Rivne State University of Humanities
Ukraine
ktmpv@rshu.edu.ua

Tetiana Kostolovych
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Rivne State University of Humanities
Ukraine
ktmpv@rshu.edu.ua

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
УМІННЯ ВЧИТИСЯ**

**PREPARING FUTURE TEACHERS FOR THE FORMATION OF
PRIMARY SCHOOL STUDENTS' ABILITY TO LEARN**

Ключові слова: компетентність «уміння вчитися», компоненти компетентності «уміння вчитися», підготовка майбутніх учителів, учні початкових класів, дослідження.

Ключова компетентність «уміння вчитися» розглядається як основа неперервного навчання в контексті особистого професійного та соціального життя. Формування компетентності

«уміння вчитися» тісно пов'язане з розвитком у майбутніх учителів початкових класів організаційних здібностей, самостійності та пізнавальної самостійності, активності, мобільності, творчого підходу. Результатом початкової освіти в особистісному вимірі є дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; дитина, яка вміє вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином України.

Феномен саморозвитку учня й учителя має бути покладений в оновлення сучасної школи [3, с 5]. У майбутнього вчителя мають бути сформовані вміння як самостійно здобувати нові знання, вдосконалювати вміння, так і здатність навчати самостійно вчитися майбутніх учнів.

Оскільки інновації у педагогічних технологіях тісно пов'язані з інноваціями в мовно-літературній освітній галузі, то сучасний учитель початкових класів має бути обізнаним у питаннях формування комунікативної, читацької компетентностей; розвитку особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвитку мовленнєво-творчих здібностей.

Задля забезпечення готовності до ефективного здійснення самоосвіти з використанням сучасних форм організації навчання та неперервного самовдосконалення щодо реалізації професійно-педагогічних функцій майбутнім учителям було поставлено завдання дослідити стан сформованості компонентів компетентності «вміння вчитися» в учнів початкових класів. Дослідження проводилося під час педагогічної практики в школах міста Рівне на початку 2022–2023 навчального року в третій і четвертій класах.

Компонентами ключової компетентності вміння вчитися визначено мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, контрольний, оцінний, рефлексивно-корекційний [3, с. 64]. Мета дослідження – одержання інформації про усвідомлення учнями того, що вони вивчають (когнітивний компонент), як вивчають матеріал (діяльнісний компонент) та яка мета й результати його вивчення (рефлексивно-корекційний). Дослідження усвідомлення учнями

того, що вони вивчають проводилося в процесі опрацювання рецензії школяра Микити про книжку Івана Андрусяка «Третій сніг» [2, с. 8–11].

У дослідженні використовувалися методи спостереження за роботою учнів; бесіда-інтерв'ю, анкетування. Здобувачі-практиканти мали можливість сфотографувати учнів у процесі роботи на уроці. Школярі розглядали світлини зі своїм зображенням і пояснювали, за бажанням, свої думки чи почуття, що виникли в певний момент заняття.

Пояснення учнями своїх світлин: «На цій фотографії я такий, бо задумався, що таке лісовий детектив?», «Думала – що таке іспит на мудрість і людяність?», «Я не читав такої книжки і мене здивувало порівняння пригод у казковому лісі з нашою Україною. Тому в мене здивований вигляд», «Мені не було цікаво читати таку довгу рецензію. Я ж книжку не читала. Я незадоволена, бо багато читати», «Не віриться, що це написав мій ровесник. Я здивований» «Я зосереджений під час читання, бо хочу зрозуміти про що книжка» та інші.

Результати дослідження переконують, що більшість відповідей співвідносилися з комунікативними вміннями спілкуватися через текст. У такий спосіб учні виявили вміння свідомо виконувати завдання.

Дослідження, пов'язане із запитанням «Як навчатися?» стосувалося написання рецензії-розповіді про книжку, яка подобається. Учням потрібно було використати набуті знання з розділу «Текст», уміння створювати текст-розповідь. На запитання «Що з раніше вивченого тобі знадобиться, щоб справитись із новим завданням?» учні відповідали: «Не можу пригадати», «Я просто напишу і все», «Подивлюся ще раз на рецензію, яку читали в класі», «Мені треба пригадати про що розповідається в книжці й автора», «Не знаю, чи зможу написати», «Мені потрібна допомога». Небагато учнів пригадало пам'ятку про написання тексту-розповіді.

Відповіді засвідчили, що незначна частина учнів готова використовувати набуті знання й уміння в нестандартній ситуації.

Здобувачі-практиканти також ознайомили учнів із книгою, прочитали уривки твору, інсценізували частину розмови їжака

Петра з учителем лісової школи для хижаків вовком Мелетієм [1, с. 38–39].

Частина учнів виявила активність у дослідженні творчості сучасного українського письменника та бажання прочитати весь твір. На питання «Чому на твою думку корисно читати художні твори?» вони дали відповіді «Не знаю. Просто цікаво», «Стаю розумнішим», «У книжках розповідається про вчинки хороших і поганих персонажів. Є чого повчитися в хороших», «Письменник пише красивою мовою. Хочу покращувати своє мовлення» та інші. Були й учні, які не змогли відповісти на запитання.

За одержаними відповідями здобувачі-практиканти зробили висновок про те, що є учні, які відповідально ставляться до навчання й усвідомлюють його мету. Це простежується у вияві пізнавальних інтересів (дізнаватися щось нове з книг, осмислювати прочитане, досліджувати художній текст, слідувати настановам учителя щодо розвитку мовлення, міркувати, висловлювати власну думку). Учням, які читають багато художніх творів було запропоновано провести заняття для однокласників, що хочуть покращити своє вміння читати.

Отже, використання у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів дослідницьких завдань дозволяє формувати ключову компетентність «уміння вчитися» в усіх учасників освітнього процесу. Оскільки компетентнісний підхід в освіті стосується надбань здобувача і пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, то може бути реалізованим і перевіреном тільки у процесі виконання здобувачем певного комплексу дій.

Література

1. Андрусак І. Третій сніг : повість. Київ : наш Формат, 2020. 64 с.
2. Гайова Л. А., Йолкіна Л. В. Читаємо із задоволенням щодня : Посібник з літературного читання для учнів 4 класу. Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. 144 с.
3. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра : посібник. Київ : Педагогічна думка, 2014. 176 с.

Людмила Тимчук
професор, доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри педагогіки та соціальної роботи
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
Україна
l.tymchuk@chnu.edu.ua

Олександра Пенішкевич
студентка IV курсу юридичного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
Україна
penishkevych.oleksandra@chnu.edu.ua

Liudmyla Tymchuk
Doctor of Science (Pedagogic), Professor, Yuriy Fedkovych
Chernivtsi National University, Head of Pedagogy
and Social Work Department, Chernivtsi, Ukraine
l.tymchuk@chnu.edu.ua

Oleksandra Penishkevych
Student of the Faculty of Law, Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University, Chernivtsi, Ukraine
penishkevych.oleksandra@chnu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ПРАВОВИХ ОСНОВ СВІТОГЛЯДУ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗАДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ УКРАЇНИ

FORMATION OF THE MORAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF THE WORLDVIEW OF YOUNG PEOPLE IN THE PROCESS OF EDUCATION FOR THE DEVELOPMENT OF DEMOCRACY IN UKRAINE

Ключові слова: освіта, світогляд, молодь, духовність, мораль, навчання, відповідальність, мир, свідомість, інноваційні технології, війна, самосвідомість.

*До Тебе, Господи, підношу душу мою.
Боже мій, на Тебе я надію покладаю.
Не дай мені осоромитися, не допусти,
щоб вороги мої втішалися перемогою наді мною.*

Пс. 24. 1;2.

Постановка проблеми. На сучасному етапі стає все більш зрозуміло, що необхідна кардинальна реформа освіти, виховання та формування світогляду молоді, які відповідали б новим умовам і потребам людства, але найперше українському суспільству, що знаходиться у кризовому стані, який загострився війною «путінської кліки» росії проти України.

Мета освіти на сучасному етапі – вчити і виховувати громадянськості, патріотизму, духовності, відповідальності, опановувати національні та європейські цінності, творити й з осторогою утверджувати інноваційні технології. Новий погляд на освіту та її місію вимагає інноваційних підходів щодо формування морально – правових основ світогляду молоді в процесі навчання. Сучасна освіта потребує усвідомлення та розуміння зв'язків й узгодженості між різними галузями знання і досвіду. «Суспільство знань» затребувало якісно нову людину, конкурентноспроможного фахівця, самодостатню особистість і, відповідно, спонукає до радикальної трансформації освітніх систем та їх модернізації, зумовлених сучасними тенденціями світового розвитку. Саме це впливає формування морально – правових засад світогляду молоді, щоб усвідомити відповідальність за творчу працю, мир та майбутнє прогресивного українського й світового розвитку.

Ключові слова: освіта, світогляд, молодь, духовність, мораль, навчання, відповідальність, мир, свідомість, інноваційні технології, війна, самосвідомість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Людина, як соціально-політична істота, у XXI столітті, стала більш допитливою й охочою до знань з невичерпною енергією до змін і в прагненні до щастя.

Освіта навчає людину потреб розуміти й усвідомлювати сенс життя, його проблемність та розуміння для практики життя тому, що у суспільстві зумовлюються і утверджуються найбільш

загальні принципи за якими твориться історія людства. Змістовною основою цих принципів є багата скарбниця світоглядної культури, що надбана людством у процесі розвитку цивілізації та кожним народом зокрема.

У широкому розумінні слова під поняттям «світогляд» - розуміють сукупність усіх поглядів на світ: природознавчих, суспільствознавчих, етичних, естетичних, релігійних, міфологічних, філософських, психологічних та ін. А у вузькому розумінні – це власне філософське світобачення. Наприклад, якщо підходити до розуміння світогляду з духовної точки зору, то це результат духовного осягнення людиною, людством світу. Тобто, основою уваги, щодо світогляду є проблеми співвідношення людини зі світом (об'єктивно існуючою цілісністю.) Важливо наголосити, що світогляд – це система не завжди усвідомлених основних життєвих настанов людини, певної соціальної групи і суспільства, політичних, моральних, естетичних, релігійних, наукових, правових, філософських принципів пізнання та оцінок. На це наголошують низка дослідників, зокрема (Васянович Г.П. (1), Боднарук М.І. (2), Головатий М.Ф. (3), Філіпчук Г.Г. (11), Лазарев О.С.(7), Яремчук С.С. (12) та ін.

Осмилюючи напрацювання дослідників, щодо формування світогляду молоді в процесі навчання з позиції сьогодення, коли в суспільно-політичній динаміці є ціла низка викликів, дисгармонії та кризовості, на наше бачення, надзвичайно важливо освітянам і практикам – політикам звертати увагу на морально-правові аспекти світогляду.

Методи дослідження. У процесі осмислення проблеми використано ряд методологічних принципів: достовірності, об'єктивності, аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та ін. Це дало підстави прийти до висновку, що світогляд – найвища форма самоусвідомлення людини, логічно впорядкована система світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння, де мораль і право вагомі складові для повноцінного життя людини та її реалізації.

Мета статті полягає у тому, щоб у процесі навчання молоді в закладах системи освіти України різних рівнів освітяни приділяли серйозну увагу на формування у молоді світоглядної

культури, де основними структурними складовими є: погляд, уявлення, знання, їх оцінка, переконання, духовність, право, мораль, віра, ідеал тощо. Слід підкреслити, що усі вони у суспільстві базуються на правових засадах, бо мають соціальну визначеність (економічні, політичні, релігійні, наукові, філософські тощо). Аналізуючи сутність, морально – правових основ світогляду молоді крізь призму сучасних викликів у воєнний час та на перспективу (післявоєнний період) в українському суспільстві з вірою на перемогу над «путінською клікою», освіта створює базову основу віри готовності боротися за перемогу і мир та самостійну, незалежну, демократичну державу Україна.

Виклад основного матеріалу. Цивілізаційний розвиток людини і суспільства потребує якісної освіти – аксіома сьогодення. На період 2015 -2030 років серед 17-ти пріоритетних цілей (169 цільових показників) сталого розвитку світу, освіта займає 4 місце. Тому й формування морально-правових основ світогляду молоді сьогодення стоїть на порядку дня освітян. Для України найважливішим актом є Конституція України (2006 р.), в якій зазначено, що кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою в Україні.

Система вищої освіти як важливий соціальний інститут покликаний в повній мірі забезпечити процес передавання нагромадженого людством обсягу знань, навичок, щоб підготувати висококваліфікованих фахівців, здатних творчо діяти в нестандартних виробничих ситуаціях, ефективно вирішувати складні професійні завдання і проблеми на морально – правових засадах в інтересах розвитку суспільства.

Здійснюючи модернізацію освітніх систем, необхідно враховувати, що головною причиною кардинальних змін у житті людства (суспільств) є виклики, кризові стани та винахід інформаційно – комунікаційних технологій. Саме їх використання зробило суспільство швидкозмінним, сприяє формуванню якісно нового молодого покоління, його нового світогляду, щодо життєвих цінностей, розвитку людського інтелекту та людських ресурсів на позитив, а не на війни, теракти....

Тому, зокрема, в сучасному українському суспільстві особливої актуальності набуває підготовка молоді до життя, професійної діяльності як свідомих громадян, патріотів щодо захисту Вітчизни та готовності після закінчення війни росії проти України, подолати розруху й утвердити демократичну, самостійну державу Україну, гідного члена в ЄС та НАТО (заяви до вступу у ці структури урядом України подано).

За цих умов перед університетською освітою сьогодні постає низка викликів, що вимагають негайного реагування, а саме: тиск конкуренції у світі відкритих суспільств вимагає умілого конкурентного підходу; іде боротьба за талановитих студентів, а студенти вимагають прикладних знань, які можна застосувати, щоб на рівні часу і вимог сьогодення реалізувати себе, як справжня еліта нації, бо еліта суспільства приречена на «вічний» пошук істини для народу, його прогресивно – духовного очищення від негативних радянських стереотипів минулого. Дороговказами для української еліти, її світоглядних засад мають бути навчіння Ісуса Христа, висловлені ним у Святому Євангелії, де Він навчаючи апостолів наголосив: « Тож, ідіть, навчайте всі народи..., навчаючи їх дотримуватись всього, що я повелів вам...[Євангелія від Матвія 28.19; 20].

Важливо навчати молодь та формувати її світогляд на фахових, духовно-моральних та правових засадах, рекрутуючи її професійні й владні структури, стимулюючи й мотивуючи відповідально й фахово діяти з метою ефективного розвитку українського суспільства в інтересах громадян держави. Об подолати виклики сьогодення, отримати перемогу у війні росії проти України, сучасні українські студенти покликані долею історії українського суспільства бути уособленням української політичної нації: високої інтелектуальності, раціональності, духовності, консолідованості та толерантності до представників різних націй, релігій, культур з метою злагоди та запобігання протистоянь, різного типу викликів, тероризму і війн.

Сучасні виклики епохи інформаційного суспільства запотребували від освіти, науки, практики життя підготовку нової «аристократії духу», що буде спроможною розуміти потреби для прогресивних змін в Україні, яка визначила для себе європейський вибір та вступ до НАТО, демократичний шлях

розвитку на правових засадах в інтересах гідного життя громадян України та поваги до народів світу й збереження миру. З цією метою освітяни покликані формувати у молоді інтерес до знань. Успішне навчання сприяє пізнанню навколишнього світу, формує світоглядний каркас системоузагальнюючий образ дійсності. Коли знання сучасні, вони затребувані, починають працювати та стають переконанням для молодого людини. Переконання – це незворушна впевненість щодо правильності ідеалів, принципів, ідей, поглядів, які підпорядковують собі почуття, розум, волю, мораль, совість, вчинки.

Слід наголосити, що навчання у сучасних вишах формує у молоді науковий світогляд, який дає відповідь не лише на питання: «Як?», а й на питання: «Чому?». Науковий світогляд дає розуміння для молоді (майбутнього фахівця), відкриває можливість не лише передбачати майбутнє, а й свідомо його формувати. Тому досить суттєвим є висловлювання освітян, науковців, що готують сучасних фахівців: «знати, щоб вміти передбачити, а передбачити, щоб ефективно діяти».

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Сьогодні молода людина України, що вже має освіту, або здобуває її, серйозно становиться до своїх обов'язків у процесі праці чи навчання, або знаходиться на гідно (високому) рівні свого особистого і , зокрема, громадянського розвитку, неодмінно відзначається сформованістю громадянських цінностей, серед яких особливе місце посідають ті, що є визначеними для світогляду й структури національної свідомості та самосвідомості. Це, передусім, така цінність, як патріотизм, що втілюється у самовідданій любові до рідної землі, її народу, Батьківщини. Особистість, яка є патріотом, вболіває за долю Вітчизни, готова віддавати всі свої сили служінню співвітчизникам, нести відповідальність за мир і майбутнє держави України. Це і є взірць тих представників, які сьогодні на території воєнних дій: воєнні, волонтери, лікарі, партизани та громадяни, що їх підтримують українці щирим духом та своєю працею. У цих людей світогляд, свідомість та самосвідомість є реальним виявом громадянського обов'язку, моралі, права, відповідальності – взірць не тільки для українців, але й для народів світу.

У цей складний час для України знайшлися й байдужі, а то й негативно налаштовані до всього, що стосується національних проблем, долі, нації, захисту держави. Таких байдужих, де їм жити й працювати, бо свою працю, свої уміння, здібності вони готові продати будь-кому, хто більше дасть, і будь-коли, особливо у скрутні періоди для країни, в якій вони живуть, покинути її на більш зручну, заможну. Це є антиподом морально-правових основ справжнього світогляду людини, як носія національної свідомості та самосвідомості. Це не є прикладом для виховання гідності і честі людини, засуджується людством і Господом Богом так, як і тих, що сіють зло, війни і тероризм, нищать людей, деформують їхню психологію, деградують людські відносини. У такому сенсі суспільство деградує, немає мудрості права, закону та моралі. Тому сучасні українські освітяни, науковці, духовенство, політики покликані реаліям людських негараздів та потреб їх подолання і запобігання, згуртуватися навколо загальнолюдських цінностей; проводити активну просвітницьку роботу і зупинити це зло...

Український народ щиро вдячний усім народам, що надають допомогу на подолання цього зла. Ми віримо у перемогу України у війні росії проти України та Ласку Божу на щасливе життя для громадян України в майбутній незалежній, демократичній державі.

Література

1. Боднарук М.І. Європейські Стандарти приватного права: навч. посібник/ М.І. Боднарук, У.Г. Козуб - Чернівці. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2019 - 216 с
2. Васянович Г.П. Педагогічна естетика: Навчальний посібник/ Г.П. Васянович. - Л.: Норма, 2021, 464с.
3. Головатий М.Ф. Українська доля: вчора, сьогодні, завтра: монографія/ М.Ф. Головатий - Київ: ДП "Вид. дім "Персонал", 2018. - 470с
4. Інновації у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя: проблеми і орієнтири: колект. монографія/ за заг. ред. М.І. Іванчук. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. 2020. - 352с.

5. Карвацька С.Б. Інтеграція міжнародного права: монографія/ Світлана Карвацька. Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2019. - 504с
6. Лазарев А.С. Расшифрованная Библия, или Реквием цивилизации. - К.: А.С.К., 2002. - 1064с.
7. Оліяр Марія. Інноваційність у сфері вищої освіти як відповідь на виклики ХХІ століття. Розвиток освітніх систем в умовах євроінтеграційних трансформацій 26-27 травня 2021 року/ за наук. ред. д. пед. наук С.З. Романюк. Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т, 2021. 328с. - с.34-39
8. Пірен М.І. Загальна соціологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл./ М.І. Пірен. - К.: ДП "Видавничий Дім "Персонал", 2014. 478с.
9. Пірен М.І. Сучасна освітянська парадигма підготовки особистості фахівця задля сталого розвитку України. (навч. посібник-практикум). Чернівці: Технодрук, 2020, 288с
10. Пірен М.І. Суспільно-політична динаміка, виклики, війна: громадянсько-патріотична єдність українців на перемогу: нач. - просвіт. посіб./ М.І. Пірен. Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 280с
11. Філіпчук Г.Г. Націєтворчість освіти. Монографія/ Георгій Філіпчук. - Чернівці: Зелена Буковина, 2014. - 400с
12. Яремчук С.С. Релігійні практики в сучасному соціумі: інституційний контекст: монографія/ С.С. Яремчук. - Чернівці. Чернівецьк. нац. ун-т ім.Ю.Федьковича, 2020. - 400с

Наталія Філіпчук

*доктор педагогічних наук, старший науковий
співробітник
провідний науковий співробітник відділу змісту і
технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН
України,
Україна
georg.filipchuk@gmail.com*

Юлія Грищенко

*кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник
старший науковий співробітник відділу змісту і
технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН
України,
Україна
gulia2020@ukr.net*

Filipchuk Natalia

*Doctor of pedagogical sciences, senior researcher
leading researcher of the department of content and
of pedagogical education technologies of the Institute of
Pedagogy
of education and adult education Ivan Zyazyun National
Academy of Sciences of Ukraine,
Ukraine
georg.filipchuk@gmail.com*

Yuliia Hryshechenko

*Candidate of pedagogical sciences, senior researcher
senior researcher of the department of content and
of pedagogical education technologies of the Institute of
Pedagogy
of education and adult education Ivan Zyazyun National
Academy of Sciences of Ukraine,
Ukraine
gulia2020@ukr.net*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗМІСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

FORMATION OF NATIONAL VALUES IN THE CONTENT OF MODERN EDUCATION: DOMESTIC AND EUROPEAN EXPERIENCE

Ключові слова: освіта, цінності, музеї, особистість, культурна спадщина.

Освітні реформи в будь-якій країні та у будь-який період спрямовуються на певні зміни, суспільні та індивідуальні трансформації. Їх зумовлюють різноманітні чинники та обставини. Ідеологічні, політичні, соціально-економічні, культурно-історичні умови завжди впливали на зміст, характер та якість цих змін.

Нині людство зіштовхнулося із небаченими досі глобальними цивілізаційними викликами та загрозами. Інформаційний, ніким і нічим не керований бум також варто віднести до одного із сутнісних викликів для сучасних освітніх стратегій. Налаштованість освітніх реформ на інтенсивну презентацію в щораз більших обсягах інформації вже не можна вважати якісним елементом змін. Учень, студент, доросла людина, що постійно навчається, як і вчитель та викладач, мають доступ і можливості користуватися (самостійно) величезним, донедавна незбагненим масивом інформації. Цей вектор у сучасних умовах не може бути пріоритетним, але ще декілька десятиліть тому його вважали майже домінантним.

Водночас у безлічі культур та цивілізацій містяться значущі цінності, сенси, історичні надбання, за допомогою яких можна було б мінімізувати небезпеки і загрози, що їх реальність в екологічній, інформаційній, соціальній, гуманітарній галузях є очевидною. Безумовно, завдання освіти, полягає в тому, щоб наповнювати зміст навчального, виховного процесу «культурною» інформацією, яка здатна естетизувати особистість. Для цього школа має вийти за межі свого відомчого простору, інтегруватися з багатьма іншими соціокультурними

інституціями. Такий підхід не тільки збагатить якість наявної інформаційної бази, якою володіють освітні заклади, але й значно вдосконалив сам процес виховання особистості.

Однією з ефективних моделей, що позитивно впливають на творення людини і громадянина, є «школа-музей». Зміна сутнісної парадигми з її перетворенням «музея-хранителя» на «музей-культурний центр» лише посилює його суспільну вагомість як соціокультурної інституції. Він став передусім місцем, де осмислюється культурна спадщина, локацією історичних уроків для сучасного і майбутнього, гуманітарним, науковим, економічним ресурсом для розвитку суспільства. У контексті проблем глобального і національного характеру, музейна культура наділена унікальним інформаційним потенціалом, який здатен «оздоровлювати» соціальне середовище через заміни чи витіснення того масиву інформаційного буму, який згубно впливає на особистість. Освіта в умовах реформування змісту навчальних планів, програм, підручників має враховувати невикористовувані й приховані можливості музейних закладів. З огляду на те, що зміни в музейній політиці охоплюють не тільки покращення функцій збереження, дослідження чи інтерпретації експозицій, але й, насамперед, посилення просвітницької, освітньо-виховної ролі музеїв, майбутнє трактується як підвищення сили взаємодії та синтезу музейної, освітньої культур. Не лише школа потребує для свого розвитку й удосконалення культурних надбань музеїв, не менш важливою для останніх є також освітня галузь, оскільки за будь-яких обставин незмінною стратегією для музею залишатиметься оптимальне використання свого «капіталу», що містить у собі культурну колекцію (фонди), яка мусить стати привабливою, тобто стати цікавою для відвідувачів [2, с. 253].

Із 60-х рр. минулого століття і до нинішніх часів, коли нібито розпочалася «нова епоха», проблема сприятливого доступу до музейних установ зберігає свою актуальність. Як зберегти, підвищити суспільну роль музеїв, що є носіями оригінальної й автентичної інформації буття людства, унікальним явищем не лише для здоров'я збережуваного соціального дозвілля (як видовища), але й для виховання громадянина? Під час розроблення, впровадження різноманітних

концепцій, заохочення всіляких продуктивних ініціатив фахівців і громадського сегменту, дослідники зробили висновок, що ключ до успіху, активізації інтересу до музейної культури знаходиться в освітньому середовищі. Член Французької академії, президент і почесний директор Лувру, який орієнтувався на соціологічні дослідження, зазначає: «Як підтверджують дослідження, проведені в різних країнах, головне (щоб не сказати єдине) довгострокове вирішення питання відвідуваності музеїв проходить через школу. Ніколи не буде зайвим підкреслити, а я повторюватиму це до останнього подиху: школа вчить читати, а не вчить – принаймні у Франції – розуміти. Будь-яке міркування про музейне майбуття, в якому не буде враховано питання викладання історії мистецтва у середній школі, завжди залишатиметься недосконалим, неповним, недостатнім» [1, с. 12].

У цьому висновку відомого європейського культуролога, педагога окреслено важливі аспекти щодо проблем та перспектив розвитку культурно-освітньої галузі. По-перше, майбутнє музейної культури, а, отже, і культури суспільства, буде залежати від змісту освітньої політики. Важливим є те, наскільки мистецтво, культура, історія функціонують у змісті освіти (від дитячого садка та середньої школи). По-друге, знаний фахівець пропонує обов'язково включати в навчальні плани і шкільні програми мистецькі дисципліни як одну з необхідних умов, що уможливорює формування культурної особистості. Вихована естетично, етично, людська натура володіє більш стійкою імуннокультурною системою для протистояння масованій інформаційній експансії, оскільки вона значно краще зорієнтована стосовно цінностей, сенсів відповідно до загальнолюдських норм. По-третє, пропозиції щодо збереження і посилення культурологічно-мистецького складника в стратегіях шкільних практик, передбачає, що і безпосередньо музей як соціокультурний інститут стає активним суб'єктом освітнього процесу.

Використання музейного простору для удосконалення навчання і виховання особистості уможливорює системний і сталий процес взаємодії на рівні культурно-освітньої моделі «школа-музей». По-четверте, для ефективної взаємодії, яка

відбувається між освітніми та культурними інституціями, школа, коледж, гімназія, а також університет мають «покинути» свою формальну освітню нішу, ввійти за допомогою різноманітних зв'язків у нове соціально-культурне середовище, збагатити себе новими ідеями, знаннями, вартостями, ідеалами. При цьому формуватиметься не усталена позиція, що музей є «видовищем» культурного туризму, а важливий інститут виховання, громадянської соціалізації, інтелектуального та естетичного розвитку [2, с. 254].

Розроблення музейниками освітніх онлайн-програм, спеціальних навчальних екскурсій, музейних уроків, занять у системі післядипломної освіти посилює інтерес шкіл та інших навчальних закладів до пізнання музейної культурної спадщини, набуття учнями, студентами необхідних знань та компетентностей.

Отже, формування національних цінностей у змісті сучасної освіти залишається важливим завданням як вітчизняної та європейської освітньої парадигми. Підхід до розгляду музею крізь призму передусім культури, історії, педагогіки, естетики, національної пам'яті є логічним. Справді, музейні інституції є важливою частиною культурної галузі, зокрема державної. Їхні освітньо-культурні, науково-дослідницькі, просвітницькі завдання залишаються і надалі визначальними функціями. Водночас варто визнати, що суспільні зміни в глобальному аспекті суттєво впливають на зміст, форми, організаційну діяльність цих установ. У зв'язку з наявністю у світовому та європейському музейному просторі подібних тенденцій і підходів, необхідно запозичити зарубіжний досвід, його прогресивні і конструктивні ідеї для впровадження у зміст національної культурно-освітньої політики.

Література

1. Тобелем Жан-Мішель. Нова епоха музеїв. Культурні установи перед викликом менеджменту; пер. з фр. Київ : Видавець Чередниченко А., 2018. С. 12.

2. Філіпчук Н.О. Педагогічно-просвітницька діяльність музеїв України (кінець XIX – початок XXI століття): монографія. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 468 с.

Георгій Філіпчук

*доктор педагогічних наук,
професор, дійсний член
(академик) НАПН України,
заслужений діяч науки і техніки,
почесний доктор Інституту
педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України, почесний доктор
Національного університету
імені Юрія Федьковича,
Україна*
georg.filipchuk@gmail.com

Georgii Filipchuk

*Doctor of Pedagogical
Sciences, professor, active member
(academician) of the National
Academy of Sciences of Ukraine,
Honored Worker of Science and
Technology, Honorary Doctor of
the Institute of Pedagogical
Education and Adult Education
Ivan Zyazyun of the National
Academy of Sciences of Ukraine,
Honorary Doctor of Yury
Fedkovich National University,
Ukraine*
georg.filipchuk@gmail.com

**ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ В ОСВІТНІЙ СТРАТЕГІЇ
УКРАЇНИ**

**EUROPEANNESS IN THE EDUCATIONAL STRATEGY
OF UKRAINE**

Ключові слова: *освітні стратегії, виховні концепції,*

життєдіяльність, життєтворчість, українська держава, філософія буття, національна самобутність, культурність.

Відомий клич М.Хвильового «Геть від Москви» сьогодні доповнюється тією природною закономірністю, що московство, «руськомірство» слід прибрати з дороги в усіх сферах життєдіяльності, життєтворчості української нації, української держави: політики, культури, науки, освіти, мистецтва, з інформаційного й духовного простору. Адже очевидно, що неможливо й згубно використовувати світоглядні, культурні, етичні наративи цього дикого, невиліковно хворого імперськістю народу, цієї варварської, нацистської держави, що загарбує, гвалтує, пропагує та чинить людиноббивство. Росія, живучи хибними моделями суспільного буття з часів свого становлення, вкравши в Україні навіть назву свого історично-політичного образу, послуговуючись аморальними освітньо-виховними концепціями, які формують нетерпимість, агресивність, шовіністичну зверхність до «іншого», має бути позбавлена будь-якого природного права здійснювати впливи, культурну експансію на життя народів, націй, держав. Ступінь морального падіння не є локальним, вибірковим, він характеризує стан загального менталітету та суспільних настроїв. Ця проблема складає загрозу не тільки для України, але й для вселюдського загалу, оскільки причинність такого злутворення міститься не тільки в «культурі» імперсько-нацистських очільників кремля, керівництва цієї рашистської держави, але це, насправді, притаманна «якість» усього «глибінного» народу. Колективний психотип та світобачення, антикультура осатанілої від ненависті різношерстої спільноти. Адже результати соціологічних опитувань засвідчують, що понад 80% «руських» продовжують підтримувати політику війни проти України та людиноббивчу доктрину путінізму. Ця жорстока статистика правди спонукає засвоїти уроки, які б дозволили оптимальніше обирати шляхи свого розвитку та безпеки. Історія, освіта, наука мають сприяти формуванню вірних орієнтирів для власного національного буття, відшукуючи їх в прикладах світового і національного досвідів. Українська нація мусить бути обізнаною зі своїми об'єктивними загрозами, викликами, ворогами.

Оскільки головною метою, яку впродовж цілих епох переслідують російські недруги, – позбавити українців почуття національної самобутності, здатності до самоствердження, саморозвитку, національної гідності. Ця антигуманна парадигма залишається на даний час політичною і культурно-освітньою стратегією московії у ставленні до України. Імперська хвороблива психологія народу перекладена на матриці геополітики, освіти, культури, інформації, науки, церкви, економіки, військової сфери ерефії.

У фундаментальному творчому доробку відомого українського діяча **Дениса Квітковського** *«Боротьба за українську ідею»* (1993, Детройт-Нью-Йорк-Торонто) згадується про характер американської визвольної еволюції, боротьбу за здобуття повної державно-національної самостійності, зокрема і позиція **В. Черчилля**, викладена в його праці: *«Історії народів, що говорять англійською мовою»*. Визначний політичний діяч зазначав, що державна самостійність виборювалася *не у війні проти «англійського королівського режиму», а проти Англії*. Тому й сам Квітковський, розглядаючи в ті бездержавні часи національне стратегічне завдання про вигнання московського окупанта з України, формує правдиву версію для переможного шляху. *«Нашим ворогом не є просто режим, але народ, що встановляє цей режим»* [1]. Дуже актуально і повчально. Адже не стільки путінізм, сталінізм чи царизм, а передусім російський народ виплоджує таке зло. У свій час про це нагадував нам **Тарас Шевченко**, що мріяв здобути для України волю, не усуваючи, зазвичай, режим, а проганяючи й долаючи москалів.

Оце **Шевченкове** *«Сонце правди показати...»*[2], не блукаючи серед *«хароших руських»*, «великої» культури і «магучего язика» і є нашою святою місією, зокрема й педагогічною. Задля Перемоги і Свободи.

Зазначене визначає зміст сучасних світоглядних суспільних платформ, освітніх стратегій, виховних концепцій передусім для молоді. Повномасштабна війна докорінно змінює сутність освітніх процесів. Оскільки європеїзм, європейскість, євроцентризм стають визначальними чинниками освітньої філософії, затверджений на найвищому конституційному рівні.

На превеликий жаль сьогодні наші модернізації щодо європейськості розглядаються першочергово крізь призму виживання Українського народу. Адже станом на жовтень 2022 року зруйновано та пошкоджено 1270 шкіл, 786 дитсадків, 775 об'єктів культури, 153 спортивних закладів. Продовжується жахливе дитиновбивство. Російськими окупантами в Україні вбито 430 дітей та поранено 823. Сьогодні лише в Польщі навчаються більше двохсот тисяч українських дітей. Школяр без рідної школи, а школа без рідного учня. Такою є нинішня освітня карта України. Усе, що чинять нині московські зайди в Україні є геноцидом згідно Конвенції про запобігання злочинів геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 р. Найстрашніше - втрачається людський капітал, особливо діти, що є найціннішим складником національного багатства, яке нічим не замінити, ніякими інвестиціями та допомогами. І саме в таких українських умовах педагоги, вчені, громадськість, молодь проявляють громадянську мужність і відповідальність, співпереживаючи за те, а якою має бути нині освіта? Як вона має виживати? Яке місце вона займає в суспільстві, у світі, яке матиме завтра?

Європейськість освіти означає передусім її культурність. Ортега і Гасет у праці «Що таке філософія?» стверджував, що «життя має бути культурним». Отож затребуваність цієї присутньої цінності, важливої для боротьби, перемоги і стратегії розвитку української держави, є дуже значимою. «Культура є нашою найсильнішою зброєю» – фундаментальний посил часу. Він нагадує найяскравіші сторінки європейської історії XIX століття, коли народи Польщі, Німеччини, Італії... виборювали національні держави, обстоюючи духовну й політичну суверенність, незалежність, власну ідентичність. Через національну культуру, загальнолюдські цінності свободи й демократії.

Тому поняття «культури» в освіті слід безперервно наповнювати конкретним сутнісним змістом, окресливши значущість української національної культури в державо- і націєтворчому процесі. Очевидно, що недостатньо пропагувати і впроваджувати в життя ідеї «загальнолюдськості», «всесвітності», «європейськості», «полікультурності», коли культура титульної нації залишатиметься як спадок зросійщення,

колоніалізму, імперіалізму, комунізму, приниженою й упослідженою в новітніх часах української державності. Це означатиме, що негативні явища консервуватимуться в усіх життєво важливих сферах нації: світогляді, свідомості, ментальності, ціннісних орієнтаціях особистості й суспільства.

Чим швидше Український народ виробить «свій» (а не брехливо-московський) погляд на філософію буття, історію, політику, культуру, освіту, економіку, тим продуктивнішими ставатимуть механізми, які були тривалий час атрофовані бездержавністю, активніше консолідуватиметься нація, стаючи упізнаваною для світу. Відомий український просвітник М. Драгоманов подібні ідеї й міркування висловлював ще у ХІХ столітті. «Українське письменство, – писав він 1891 року в статті «Чудацькі думки про українську національну справу», – доти не стане на міцні свої ноги, доки не буде діставати всесвітні образовані думки й почуття просто з Західної Європи, а не через Петербург і Москву, через російське письменство, як робиться це досі... Не можна уважати себе «образованими», доки не вивчити, по крайній мірі, двох-трьох західноєвропейських мов, щоб хоч читати на них найважливіші речі» [3].

Бо нічого не вийде з нашої модернізації в педагогіці, освіті, науці, політиці, коли московство проникатиме в нашу душу, а в Європу інтегруватимемося без досягнень національної культури. Слушними видаються слова Бориса Грінченка. видатного педагога, який попереджав, що в загальнолюдську сім'ю треба йти з власним доробком, не будучи в ній хворим членом. Тому наша присутність у європейському просторі мусить ґрунтуватися на інтелектуальних, духовних, матеріальних цінностях власного народу. «Народ без власної прогресивної думки, творчості, — писав Б. Грінченко, — народ, який не бере продуктивної участі в духовній роботі людства, є нерозвинутим» [4]. Нині українці, воюючи і перемагаючи московію, йдуть в європейську сім'ю з власним доробком своєї великої національної культури, цінностями, трагедіями і, безперечно, звитягами. А найважливіше – культурою передусім варто «годувати» (за В.Зіньківським) СВІЙ НАРОД.

Процес передачі культурних цінностей від одного покоління до іншого є також своєрідною культурою, що

прийнято називати вихованням, педагогікою, етнопедагогікою. Цей складник національної культури в кожній країні посідає особливе місце, адже від його якісного змісту і форм залежить успіх становлення і розвиток народу, держави. Такий процес наділений двома аксіоматичними характеристиками: 1) він ніколи, за жодних обставин не може бути перерваним (дискретним); 2) він не може існувати поза національним ґрунтом, поза культурою конкретного народу.

Безумовно, маємо опиратися на значущі світові, європейські цінності, однак знаймо – наші національні цінності також вплетені у вінок загальнолюдськості. Необхідно сповідувати сучасну освітню модель «4К» - *критичність, креативність, комунікаційність, колективність*, а також впроваджувати не менш конструктивну парадигму, коли освіта мусить бути *доботною, інтелектуальною, гуманною і національною*.

Тому Педагогам усіх рівнів важливо синтезувати європейськість і націєкультурність наскрізно, доступно, грамотно, державотворчо, впроваджуючи провідну систему цінностей і знань українознавства. Головні завдання і принципи українськості, україноцентризму, національної ідентичності стають головними в змісті освіти, її філософії. А для цього слід остаточно позбавити освіту, всю систему виховання нації рудиментів авторитарної, антигуманної, сталінської (цвинтарної) педагогіки, вибудовуючи її людиноцентричною, україноцентричною, євроцентричною. Синтез особистісного, національного, загальнолюдського є саме тією оптимальною моделлю, що оберігає народ, державу, світ та формує принципи сталого розвитку. Європейські устремління України, а особливо агресія росії, лише посилюють україноцентричність освітньої політики. Цей вектор цивілізаційного вибору, «ходіння в Європу» не якимось новим побажанням, новою мрією, а опирається на нашу давню національну традицію. А україноцентризм вийшов далеко за межі локального національного середовища і став помітним явищем в світовому просторі, на зовнішній орбіті. Президент США Байден у Варшаві (травень 2022р.) проголосив визначальну тезу: «Україна надихнула весь світ. Ми живемо в епоху україноцентризму».

Понад 7 років тому, на початку російської воєнної агресії, коли писалася книга «Освітній україноцентризм», у ній було окреслено ціннісну ідею, якою сьогодні мусить жити наша сучасна українська школа: **«Допоки в собі не виховаєш Українця, доти не станеш Європейцем»** [5].

Ця аксіома є усталеною вартістю, що суголосна принципам як національної, так і європейської педагогіки. Бо якщо головне завдання педагогіки, освіти — людське виховання, то особистість необхідно виховувати не лише відповідно до його природних нахилів (природовідповідно) та згідно з загальнолюдськими цінностями, а й **«відповідно, як говорив німецький педагог А. Дістервег, до своєрідності тієї нації, до якої належить індивідуум»**[6].

Тому європеїзм, ставши визначальним принципом у нашому педагогічному творенні, унеможливує нехтування (на рівні системи дошкільної, базової, педагогічної, професійної, університетської освіти культурними цінностями, які сотворив український народ. Отож ми зобов'язані сьогодні впроваджувати принцип європеїзму крізь домінують україноцентризму; безустану пізнавати Україну, свій Народ, його історію, культуру, мову, літературу, природу, право, мистецтво і традицію; гордитися, що ти Українець.

Бо чи міг би знаменитий Стів Джобс створити перший у світі комп'ютер, якщо б не менш значимий для людства українець Мирослав Романків? Ще 60 років тому цей звичайний колись хлопчик із Жовкви (Львівщина) почав здійснювати унікальні світові досягнення (магнітна головка, 67 патентів і 150 винаходів у галузі комп'ютерних технологій). Визначна людина, що вшанована в залі національної слави Америки.

Знаймо про це, пишаємося українським, любимо Україну! Тоді переможемо!

Література

1.Квітковський Д. Боротьба за українську ідею. - Детройт-Нью-Йорк-Торонто, 1993. – С.520.

2.Шевченко Т.Г. Кавказ. – Кобзар / Передм.П.Мовчана. / - К.: Вид.центр «Просвіта». – С. 297.

3. Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську національну справу // Вибране / М. Драгоманов. – К.: Либідь, 1991. – С. 479

4. Гринченко Б. На беспросвѣтномъ пути. Обь украинской школѣ – К. – Тип. Н. Гиричъ. – 1906. – С.59-60.

5. Освітній україноцентризм Георгія Філіпчука: зб.наук.пр./ ред.Ничкало Н.; НАПН України. – К.: Богданова А.М., 2016. – С.117.

6. Дістервег А. (Цит. За книгою: Філіпчук Г. Націєтворчість освіти. Чернівці.- Зелена Буковина. – 2014. – С.7.

Таїсія Цуркан
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
t.tsurkan@chnu.edu.ua

Марина Клим
магістрантка спеціальності «Початкова освіта»,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
klym.maryna@chnu.edu.ua

Taisiia Tsurkan
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
t.tsurkan@chnu.edu.ua

Maryna Klym
Master's student of the specialty «Primary education»
Yury Fedkovich Chernivtsi National University
Ukraine
klym.maryna@chnu.edu.ua

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧИМИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕДАГОГА

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF THE PROFESSIONALLY SIGNIFICANT VALUES OF A TEACHER

Ключові слова: цінності, педагог, підвищення кваліфікації,
структурні компоненти.

Розробка аксіологічних складових педагогічної діяльності створює умови для побудови стратегії та визначення

перспективних напрямів розвитку системи освіти, розширення її можливостей на етапі перетворень.

У зв'язку з тим, що освіта є фундаментом уявлень про ціннісну сферу особистості, визначення ціннісних орієнтирів освітньої системи, професійні цінності педагога, можливості їх формування на різних етапах педагогічної діяльності стає важливим завданням модернізації системи освіти [2]. Цінності як складові моральної культури проявляються через переконання, принципи, норми поведінки та ставлення особистості до навколишнього простору і себе. У регульованому та регламентованому педагогічному просторі ціннісні відносини стають об'єктом діяльності педагога та учня, тому сукупність ціннісних орієнтирів педагога можна назвати психолого-педагогічним гарантом стійкості педагогічного процесу. Зміна системи цінностей, обумовлена зміною переконань, установок, потреб особистості, певний період стримує в особистості конструктивні основи, але лише в аспектах діяльності, що стосуються міжособистісних відносин.

Грунтуючись на дослідженнях фахівців, охарактеризуємо цінності, важливі для здійснення педагогом професійної діяльності. У педагогічній науці професійно важливими цінностями вважають певні зразки, норми, які є орієнтирами для членів професійного педагогічного співтовариства, які формуються в ході освоєння соціального досвіду і виявляються в цільовій спрямованості, світогляді, сенсожиттєвих установках та діяльності особистості. Педагоги приймають професійно важливі цінності як досить стабільні, усвідомлені та особистісно присвоєні, що відображають життєві орієнтири та результативність педагогічної праці. Розглядаючи ставлення до професійно важливих цінностей у роботах учених ми виявили їхню обумовленість ціннісними орієнтаціями та спрямованістю особистості, що включають систему ключових потреб та мотивів.

Процес формування професійно значимих цінностей відбувається у напрямі розвитку сталого ціннісно-сміслового вектора професійної діяльності педагогів, у взаємодії життєвих переваг та цінностей професійного розвитку. Сукупність ціннісно-сміслових характеристик обумовлює змістовні аспекти життєвої та професійної орієнтації людини, будучи фундаментом

мотиваційного ставлення до досягнення професіоналізму. «Ціннісні орієнтації – важливий компонент світогляду особистості або групової ідеології, що виражає (представляє) переваги та прагнення особистості або групи щодо тих чи інших узагальнених людських цінностей... соціальних цінностей» [1]. У соціологічних концепціях ціннісні орієнтації нерідко трактуються як соціальні цінності, які «вкладаються» в особистість у процесі соціалізації і є головним фактором, що «регулює, детермінує» її мотивацію, і, отже, поведінку. З іншого боку, саме формування ціннісних орієнтацій нерідко сприймається як основна мета і сутність виховання, на відміну навчання».

Розкриваючи необхідність розвитку професійно значимих цінностей педагога, які мають позитивний вплив на формування педагогічних компетенцій у процесі підвищення кваліфікації, ми обґрунтовуємо необхідність характеристики таких структурних компонентів професійно значимих цінностей, як:

- ціннісно-цільового;
- мотиваційно-сислового;
- рефлексивно-корекційного.

1) Ціннісно-цільовий компонент визначається професійною культурою педагога, її ціннісно-сисловим наповненням та професійною позицією, розвитком цілеспрямованості навчання. Розкриваючи зміст категорії «цінність», розглянемо позиції сучасних учених, які одноставно вважають цінність суб'єктно-об'єктним конструктом, об'єктивним за своєї суті. Вчинки педагога завжди характеризують ступінь сформованості його ціннісних, сислових та поведінкових якостей, у тому числі стійкості переконань, рішучості, самоконтролю, усвідомлення професійних ціннісних орієнтирів тощо. Саме в цьому значенні ті орієнтації, які зумовлюють зміст вчинків та поведінки людини є ціннісними. Багато праць, значення категорії «цінності», ототожнюють значенню понять, визначальних мотиваційно-потребнісну чи сислову сферу. Наприклад, О. Маслоу як тотожні поняття розглядає «цінності», «потреби» і «мотиви», які відповідно до певної ієрархічної системи впливають один на одного. Розглядаючи дві групи цінностей, О. Маслоу

характеризує: - цінності буття, що відносяться до вищих цінностей, властиві особистості, що самоактуалізується (істина, добро, краса, справедливість, порядок); - дефіцитарні цінності, які стосуються нижчих цінностей, оскільки орієнтовані на задоволення будь-якої фрустрованої потреби (сон, відпочинок, безпека); - цінності, які стосуються підлеглих – «регресивні» цінності, оскільки вони вибираються людьми задля збереження сформованого буття».

Поняття «цінності» та «особистісні смисли» не диференціюються у роботах В. Франкла. Вічні цінності-смисли об'єднуються у групи: - цінності – сенси творчості, які допомагають людині зрозуміти, що вона робить для соціуму; - цінності – смисли переживання, які допомагають людині зрозуміти, що вона може взяти від соціального оточення; - цінності - смисли відносини, які допомагають людині зрозуміти, яку позицію вона займає щодо факторів, що зумовлюють її життєдіяльність[2].

2) Мотиваційно-смісловий компонент розглядає мотиваційні складові ціннісних орієнтирів та завдань підвищення кваліфікації. Сенси освіти та її ціннісний зміст відбивають упереджене, індивідуальне ставлення людини до професії. Сенсотворчі мотиви, особистісні смисли та смислові установки дозволяють людині реалізувати життєві цінності у професійній сфері та знаходять відображення у професійно значущих цінностях, які виявляються у розвитку ціннісної, смислової та поведінкової компетенцій педагога.

Розуміємо зміст категорії «сміслова сфера особистості» як цілісний конструкт, основою аналізу якого є багатопланова смислова структура, диференційована за рівнем організації.

Готовність до саморозвитку, пізнавальна активність, бажання вдосконалювати професійні навички наводить педагога до розвитку певних якостей, що характеризують їх професійні ціннісно-сміслові уподобання. Передчуття отримання нових знань, навичок, зацікавленість у результатах є фундаментом навчальної мотивації педагогів, тому на захопленості та бажанні здобути нові знання, особливому емоційному настрої та пізнавальній активності заснована внутрішня мотивація навчання педагогів на курсах підвищення кваліфікації, коли

пізнавальна потреба педагогів стикається з необхідним заповненням курсів.

Здатність до ціннісно-сислової навчальної діяльності формується у педагогів, які мають позитивну навчальну мотивацію та зацікавленість у підвищенні своєї професійної майстерності. У зв'язку з цим питання включення педагога у ситуацію підвищення своєї кваліфікації стає завданням необхідності розвитку навчальної мотивації. Ціннісно-сислову освітню практику розглядають як позитивну лише в ситуації сформованості відповідних їй змістовному наповненню мотивів. У даному контексті однією з основних цілей підвищення кваліфікації педагогічних працівників стає сформованість певних мотивів, що надають навчання суб'єктного змісту.

3) Рефлексивно-корекційний компонент розкриває організаційні аспекти зворотного зв'язку під час організації підвищення кваліфікації. До рефлексії належить певна навчальна ситуація, що стосується прогнозування можливостей розвитку ціннісно-сислових аспектів особистості в ході підвищення кваліфікації, поведінкові особливості слухачів, взаємовідносини в колективі, змістовні складові мисленнєвої активності педагогів.

Самоаналіз у ціннісно-сисловому підвищенні кваліфікації дозволяє слухачам упоратися зі складнощами педагогічної роботи за допомогою аналізу різних компонентів діяльності. Педагогам доводиться співвідносити власну поведінку із наміченими цільовими орієнтирами, ціннісними напрямками, правилами, установками. Цей процес призводить до появи нових цінностей, що регулюють напрямок організації процесу підвищення кваліфікації, визначаючи та акцентуючи увагу на нових конструктивних позиціях. Цей компонент має на увазі також аналіз отриманих на різних етапах роботи результатів розвитку професійно значимих та необхідних цінностей у процесі підвищення кваліфікації та формування професійної компетентності.

Розвиток професійно значимих цінностей нашому дослідженні – це об'єктивний процес оволодіння педагогом системою життєвих орієнтацій, результат відновлення самосвідомості педагога, який виражає відповідальне усвідомлене ставлення до різних аспектів педагогічної дійсності.

Література

1. Бех І. Д. Почуття цінності іншої людини як моральний пріоритет особистості. Початкова школа. 2001. № 12. С. 32–36.
2. Післядипломна педагогічна освіта в умовах децентралізації та модернізації: регіональний аспект: монографія / за заг. ред. В. Є. Береки. Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2017. 548 с.

Ганна Чорнойван
кандидат педагогічних наук,
Інститут вищої освіти НАПН України,
Україна
anna_chornoivan@ukr.net

Hanna Chornoivan
PhD of Pedagogical Sciences
Institute of Higher Education of the NAES of Ukraine
Ukraine
anna_chornoivan@ukr.net

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ РОЗШИРЕННЯ КАДРОВОЇ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ACADEMIC STAFF IN THE CONTEXT OF EXPANDING STAFF AUTONOMY OF UNIVERSITIES

***Ключові слова:** професійний розвиток, кар'єрне зростання, кадрова автономія, науково-педагогічні працівники.*

Кадрова автономія закладів вищої освіти є однією з чотирьох складових університетської автономії (організаційна, академічна, фінансова). Основними параметрами оцінювання кадрової автономії є компетенції приймати рішення щодо: процедур найму (керівного академічного та адміністративного персоналу); заробітних плат (керівного академічного та адміністративного персоналу); звільнення (керівного академічного та адміністративного персоналу); заохочення, просування по службі (керівного академічного та адміністративного персоналу) [2, с. 20].

Розширення кадрової автономії закладів вищої освіти сприяє розвитку дослідницького потенціалу, зокрема можливості набору висококваліфікованих працівників, залучення молоді до викладацької та науково-дослідницької діяльності, створення можливостей для реалізації потенціалу та кар'єрного зростання.

Ефективність кадрової політики через професійний розвиток персоналу підтверджують у своїх дослідженнях О. Дороніна, М. Рязанов, вони зазначають, що ефективна кадрова політика базується на безперервному розвитку персоналу, гідному матеріальному стимулюванні та забезпеченні психологічного комфорту [1, с. 18].

У сучасних умовах інформаційного суспільства і швидкого розвитку інновацій важливо свідомо підходити до професійного розвитку впродовж життя як на рівні науково-педагогічного працівника, так і на інституційному рівні. Створення сприятливих умов підвищення кваліфікації, стажування у вітчизняних і зарубіжних університетах, академічна мобільність науково-педагогічних працівників можуть бути основними інструментами професійного розвитку дослідників. На сьогодні існує достатня різноманітна кількість інтернет-ресурсів, за допомогою яких можна підвищити свою кваліфікацію, отримати нові знання і сформувані/розвинути відповідні компетентності. Мірилом сформованості компетентностей дослідника є відповідність профілю досконалого дослідника, який описаний у Researcher Development Framework (далі – Рамка) і розкритий через чотири області:

- Knowledge and intellectual abilities (знання та інтелектуальні здібності);
- Personal effectiveness (персональна ефективність);
- Research governance and organisation (врядування і організація досліджень);
- Engagement, influence and impact (залучення, вплив та діяльність) [3; 4].

Рамка може слугувати допоміжним інструментом (мірилом) для дослідження сильних сторін та напрямків подальшого розвитку; пошуку рекомендацій щодо формальних і неформальних можливостей для розвитку; створення умов і можливостей викладачам брати участь у їхньому особистому, професійному та кар'єрному розвитку; пошук кар'єрних можливостей як в академічних колах, так і за їх межами, що відповідають індивідуальним потребам фахівців.

Професійний неперервний розвиток науково-педагогічних працівників в контексті кадрової автономії забезпечує

можливість кар'єрного зростання, вибору або зміни траєкторії руху, сфери дослідження, формування відповідальності, гнучкості до змін, готовності адаптації в умовах інтеграції і мобільності. Принцип неперервності характеризується пошуком нових підходів і нової ідеології в сфері кадрової політики, є носієм критичного мислення, джерелом творчої еволюції, що здатний забезпечити автономність і вільний вибір для викладачів.

Література

1. Дороніна О.А., Рязанов М.Р. Кадрова політика як інструмент стратегічного розвитку закладу вищої освіти. *Економіка і організація управління*. 2019. № 1 (33). С. 15-20

2. Калашнікова С. Розвиток лідерського потенціалу сучасного університету: основи та інструменти: навчальний посібник. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 44 с.

3. Теоретичні основи розвитку науково-педагогічного потенціалу університетів України у контексті розширення інституційної автономії : препринт (аналітичні матеріали) (Ч. I) / Авт. кол.: О. Жабенко, В. Муромець, І. Регейло, Ю. Скиба, Г. Чорнойван, О. Ярошенко ; за ред. Ю. Скиби. Київ : ІВО НАПН України, 2020. С. 25-37.

4. Researcher Development Framework. URL: <https://www.vitae.ac.uk/researchers-professional-development/about-the-vitae-researcher-development-framework>

Кристина Шевчук
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
k.shevchuk@chnu.edu.ua

Оксана Тирон
студентка 6 курсу факультету педагогіки,
психології та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
tyron.oksana@chnu.edu.ua

Krystyna Shevchuk
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
k.shevchuk@chnu.edu.ua

OksanaTyron
6th year student of the faculty of pedagogy,
psychology and social work
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
tyron.oksana@chnu.edu.ua

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК ІЗ СТУДЕНТАМИ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

FEEDBACK WITH STUDENTS IN THE PROCESS OF ORGANIZING DISTANCE EDUCATION

Ключові слова: зворотній зв'язок, дистанційне навчання,
дистанційна освіта.

Сучасні умови змушують адаптуватися та перелаштувати свою роботу у дистанційний режим. Невід'ємним елементом ефективності освітнього процесу під час дистанційного навчання є зворотній зв'язок, як основа процесу комунікації між викладачем та студентом або між студентами, який допомагає побачити складності, усунути помилки.

Проблему розвитку дистанційної освіти досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці серед яких: Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д. Кіган, М. Мур, А. Кларк, М. Томсон та вітчизняні: О. Андреев, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, А. Хуторський та багато інших.

Аналіз сучасних педагогічних досліджень вказує на значні напрацювання в питаннях теоретичного обґрунтування та практичної реалізації зворотного зв'язку.

Науковці О. Губаш, В. Габрусев розглядають підсистему зворотного зв'язку як складову сучасної системи дистанційного навчання. Науковці наголошують, що проекти, дистанційні курси й інші форми навчання спрямовані на вироблення індивідуальної траєкторії навчання, творчу самореалізацію та формування світогляду [1,с.112].

Н. Муліна називає зворотний зв'язок базовим принципом успішного навчання, засобом отримання інформації про правильність або ступінь помилковості дій [3, с.611].

Н. Морзе зазначає, що зворотній зв'язок означає потік інформації від педагога до дистанційного учня на стадії оцінювання педагогом діяльності учня, його просування й успіхів, яка несе реакцію педагога на успіхи учня, оцінку його діяльності (схвалення чи несхвалення) [2].

На сучасному етапі існують різні підходи щодо класифікації фідбека. Розрізняють основний і допоміжний види зворотного зв'язку. Основний – це зв'язок, що встановлює рівень початкових та вихідних знань, умінь і навичок. Допоміжний – обумовлюється реакцією студентів за опосередкованими ознаками: увагою, швидкістю реакції студентів тощо [5,с.233].

Інший підхід до класифікації видів зворотного зв'язку: позитивний (інформація про правильність відповіді) та негативний (інформація про неправильність відповіді) [3, с. 612-613].

Ефективний зворотній зв'язок залежить від ряду чинників, серед яких слід зазначити: збалансованість та доцільність; точність і спрямованість на конкретну дію або продукт діяльності; своєчасність та оперативність; доступність і аргументованість; шанобливість. Одночасно з тим зворотний зв'язок має враховувати результати самооцінювання студентів і надавати інформацію для внесення коригуючих змін до навчального процесу [4, с.219].

Таким чином, зворотній зв'язок із студентами відіграє важливу роль у забезпеченні продуктивності, спілкуванні суб'єктів освітнього процесу, підвищенні мотивації студентів до активної навчальної діяльності та усвідомленні здобувачами освіти важливості їхньої думки

Література

1. Губаш О., Габрусев В. Підсистема зворотного зв'язку як складова сучасної системи дистанційного навчання. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2007. № 2. С. 111–114.
2. Морзе Н.В. Формувальне оцінювання: від теорії до практики / Н.В. Морзе, О.В.Барна, В.П. Вембер // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2013. № 6. С. 45–57.
3. Муліна Н. Організація ефективного зворотного зв'язку в дистанційному навчанні іноземних мов. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2013. Т. 1, № 31. С. 609–616.
4. Олійник Н. Зворотний зв'язок у електронному навчанні як педагогічна проблема. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2016. № 2. С. 209–223.
5. Штохман Л. Зворотний зв'язок у практиці викладання іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологія. 2020. № 9 (77). С. 232–234.

Ольга Шестобуз
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
o.shestobuz@chnu.edu.ua

Olha Shestobuz
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
o.shestobuz@chnu.edu.ua

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN FINE ARTS LESSONS IN PRIMARY CLASSES

Ключові слова: інформаційні технології, мультимедійні технології, комп'ютерні технології, мультимедійна презентація, урок образотворчого мистецтва.

Серед головних завдань впровадження й активного розвитку інформаційних технологій в освітньому процесі початкової школи виокремлюється формування інформаційної культури учнів. Комп'ютерні технології є потужним інструментом для одержання школярами різноманітної інформації, ефективним засобом підвищення пізнавальних інтересів до навчання, мотивації, зацікавленості тощо.

Мультимедійні технології є сукупністю технологій, які призначені за допомогою персонального комп'ютера інтегрувати, обробляти та відтворювати різноманітні засоби та способи обміну інформацією, забезпечують зберігання величезної кількості даних, повідомлень, володіють довільним інтерактивним доступом до елементів і відтворюють на екрані відеофрагменти зі звуковим супроводом.

Мультимедіа мають здатність подавати інформацію про навколишню дійсність за допомогою фото, відеозображень, тексту, звуку, графіки, анімації та ін. Цю технологію розглядають як пояснювально-ілюстративний метод навчання, основним призначенням якого є організація засвоєння молодшими школярами навчальної інформації способом повідомлення необхідного матеріалу для вивчення та забезпечення успішного його сприймання, яке посилюватиметься у поєднанні із зоровою пам'яттю [3].

Мультимедійну інформацію повинні відрізнати доступність, чіткість, лаконічність. Під час роботи діти мають навчитися здійснювати аналіз, висловлювати свої думки та погляди, удосконалювати вміння та навички використовувати комп'ютерну техніку. Ґрунтовно продумане застосування мультимедійних технологій на уроках забезпечить його унаочнення, образність, захопленість, життєвість, дозволить виконувати завдання учням у парах і групах.

Мультимедійна презентація надає можливість подати навчальний матеріал у вигляді яскравих опорних образів, у структурованому вигляді, в певному алгоритмі. Метою представлення навчальної інформації є формування наочно-образного мислення молодших школярів. Презентація складається з набору слайдів, вони послідовно змінюються, на кожному з них можна розмістити текст, ілюстрації, малюнки, фото, схеми, аудіо, відеофрагменти, анімацію, з використанням різних елементів оформлення, що надає якісну та кількісну переваги у поданні інформації.

Мультимедійна технологія має безпосередній зв'язок з образотворчим мистецтвом. Ця особливість базується на вимозі до кожного продукту, який створений за допомогою мультимедіа, обов'язково враховувати естетичні вимоги. Мультимедійна презентація, навчальний відеофільм, програмний додаток, які застосовуються в освітньому процесі, повинні бути естетично привабливими, тобто окремі елементи продукту мають відповідати та поєднуватися із законами образотворчого мистецтва. Конкретний навчальний зміст, композиційні рішення, вдало підібрані кольори, шрифти, музичний супровід, анімація

потребують від творців мультимедійних продуктів дотримуватися законів краси [1, с. 16].

Сучасна мультимедійна технологія має великий навчальний і виховний потенціал, який доцільно використовувати в певній освітній галузі. У мистецькій галузі ця технологія має різноманітні можливості, оскільки може стимулювати до нових прагнень, мотивувати та зацікавити учнів, полегшити їм шлях пізнання образотворчого мистецтва, надати необмежений доступ для прояву творчості.

Мультимедійні технології в початкових класах сприяють успішному використанню на уроці фрагментів відеофільмів. Застосування відеоінформації та анімації навчального змісту мають здатність значно підсилити ефективність навчання. Відеофрагмент більшою мірою, ніж нерухома ілюстрація чи таблиця, може візуалізувати освітній процес, представити анімацію, змодельовати різні процеси. Під час використання відеоінформації вчителю не треба забувати про збереження часу та темпу уроку. Відеофрагмент має бути коротким і чітким із забезпеченням зворотного зв'язку з молодшими школярами. Відповідно, відеоінформацію доцільно супроводжувати питаннями розвивального характеру, які залучатимуть учнів до діалогу, до коментування того, що вони бачать та уникатимуть пасивності дітей.

Урок образотворчого мистецтва безпосередньо спрямовується на пізнання навколишньої дійсності засобами візуального мистецтва та усвідомлення молодшими школярами взаємозв'язків образотворчого мистецтва з довкіллям, іншими видами мистецтва, середовищем життєдіяльності учнів.

Організація та проведення уроків образотворчого мистецтва передбачає в їхній структурі цілісність різноманітних видів діяльності. Мультимедійні засоби навчання володіють новими технологічними можливостями для вивчення образотворчого мистецтва, унікальною здатністю до художнього виховання дітей, відзначаються перевагами у порівнянні з традиційним навчанням, можуть поєднувати в собі візуальні, музичні, хореографічні, театральні та інші види мистецтва [2].

Окреслені завдання вирішуються при опануванні образотворчого мистецтва із використанням комп'ютерних

технологій. На кожному такому уроці є сукупність ілюстрацій, малюнків, фото, відеофрагментів, текстових пояснень, анімацій, звукового супроводу, зразків створення готових практичних робіт і виробів, правил роботи з художніми матеріалами, запитань підсумкової бесіди та ін., які можуть застосовуватися вчителем під час проведення уроку.

У процесі підготовки та проведення уроку образотворчого мистецтва з використанням мультимедійних технологій педагог має чітко знати структуру пропонованого уроку та зміст кожного його етапу, основними з яких є етапи актуалізації опорних знань учнів, вивчення нового матеріалу, практичної самостійної діяльності учнів, підсумок уроку. Зокрема, різноманітні зображення, поняття та терміни, відеофрагменти, дидактичні ігри, музичний супровід тощо, доцільно пропонувати при поясненні нового матеріалу, роботі з додатковою наочністю, під час демонстрації послідовності виконання практичної роботи, запитаннях у підсумковій бесіді, що спонукатиме учнів початкових класів до прояву творчої активності та розвитку їхніх пізнавальних інтересів.

Таким чином, використання мультимедійних технологій на уроках образотворчого мистецтва дозволяє молодшим школярам глибше пізнати навколишній світ, досить різноманітно уявляти художні образи, оскільки діти малюють власні глибокі душевні враження, які викликають захоплення, хвилювання, цікавість.

Література

1. Базелюк О. Мультимедіа – технологія – мистецтво. Мистецтво і освіта. 2008. №3. С. 16-18.
2. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник. Харків: Ранок, 2006. 256 с.
3. Підгорна В. В. Методика та педагогічні умови впровадження мультимедійних технологій. К.: Видавництво А.С.К., 2003. 192 с.

Альона Шульга
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
a.shulga@chnu.edu.ua

Alona Shulha
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine
a.shulga@chnu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ ЗІ СТУДЕНТАМИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

USE OF FEEDBACK TOOLS WITH STUDENTS DURING DISTANCE EDUCATION

***Ключові слова:** дистанційне навчання, засоби зворотного зв'язку, зворотній зв'язок під час дистанційного навчання.*

Суспільні процеси висувають, а іноді й диктують вимоги до форм організації навчання: очне стрімко змінюється дистанційним, або змішаним навчанням. Цифровізація освітнього процесу вносить корективи в організацію освітнього процесу, тому підтримувати постійний зв'язок зі студентами стає легше за допомогою різних цифрових інструментів.

Зворотний зв'язок розуміється як інформація, за допомогою якої студент може підтверджувати, доповнювати, перезаписувати, налаштовувати або реструктурувати інформацію в пам'яті.

Зворотний зв'язок є невід'ємною частиною ефективного навчання, який допомагає студенту зрозуміти навчальний предмет, і дає їм чіткі вказівки щодо покращення навчання.

Щоб бути потужним за своїм ефектом, повинен існувати навчальний контекст, до якого звертається зворотний зв'язок,

тобто він лише частина навчального процесу, а також зворотний зв'язок є ефективнішим, коли стосується помилкових інтерпретацій, а не повного нерозуміння [1].

Ефективний зворотний зв'язок є важливим не тільки для аудиторного навчання, але і для дистанційного навчання. Хоча існують відмінності між забезпеченням ефективного зворотного зв'язку в різних формах навчання, однак є характеристики, які слід враховувати під час надання зворотного зв'язку як в «очному», так і в дистанційному навчанні:

- своєчасність – надавати відгук, якщо він актуальний (його слід надавати

- досить швидко, щоб зробити його корисним для студентів і покращити їх успішність);

- чіткість (однозначність) – це означає, що зворотній зв'язок зрозумілий студентам, пов'язаний з результатами навчання (конструктивна гармонізація) та критеріями оцінювання;

- навчальний характер, а не тільки оцінний — визначає навчальні потреби та/або попередні знання студентів і може виявити досягнуті непередбачувані результати;

- пропорційні (критерії, цілі) – здійснюється зворотній зв'язок щодо оцінки ключового завдання;

- орієнтованість, тобто зв'язок з успішністю студента – на що вказує зворотній зв'язок;

- прогнозування, тобто зворотний зв'язок, підказує, що студент може продуктивно вдосконалити у майбутньому;

- постійний, тобто безперервний діалог, а не просто кінцевий результат;

- делікатний – відгук має відображати контекст та історію кожного студента, емоційний внесок, потреби та потенціал [2, с. 99].

Швидко впровадження дистанційного навчання сприяло розробці цифрових інструментів та платформ для онлайн навчання, серед яких можна виділити також й інструменти зворотного зв'язку, перевагою яких є швидке отримання інформації від студента до викладача, а також навпаки відгуку чи

оцінки від викладача, або ж автоматизованої оцінки чи відгуку студента засобами цифрових технологій.

До таких ресурсів можна віднести як системи дистанційного навчання ЗВО (Moodle), так і загальнодоступні сервіси Google та інші цифрові інструменти.

Заклади вищої освіти впроваджують власні системи дистанційного навчання на платформі Moodle, тому важливими в цьому аспекті будуть такі доступні на цій платформі діяльності як вікі (спільна діяльність), завдання, опитування, тест, форум, чат та зворотний зв'язок.

Серед сервісів Google для реалізації зворотного зв'язку зі студентами стануть в нагоді Google Classroom (повноцінна освітня платформа з можливістю обміну навчальним матеріалом між викладачем та студентами, відгуками та оцінюванням студентських робіт), Google Keep (створення нотаток), Google Docs (спільна робота у документі), Google Forms (створення опитування та онлайн-тестування), Jamboard (онлайн-дошка спільної роботи).

Цікавими ресурсами для перевірки засвоєних знань є: LearningApps (платформа з арсеналом різноманітних інтерактивних вправ, як готових, так і створених власноруч), Kahoot (можливість проведення вікторин та змагань в реальному часі), Всеосвіта (тести і вебквести).

Для отримання миттєвого зворотного зв'язку, навіть демонстрації отриманих результатів в режимі реального часу допоможуть такі інструменти як Mentimeter та Slido. Викладач може організувати за допомогою цих ресурсів анонімне опитування, запитання і відповіді, вікторини і хмари слів.

Зворотний зв'язок є важливий елементом навчального процесу незалежно від форми організації навчання, який також впливає на результативність, успішність навчання та мотивацію студентів. Цифровий інструментарій досить потужний для реалізації зворотного зв'язку під час дистанційного навчання в закладах вищої освіти, ефективність використання таких ресурсів буде залежати від готовності викладача до їх впровадження в освітньому процесі.

Література

1. John Hattie and Helen Timperley. The Power of Feedback: Review of Educational Research March 2007, Vol. 77, No. 1, pp. 81-112: <http://www.columbia.edu/~mvp19/ETF/Feedback.pdf>
2. Jurs, P. & Špehte, E. The Role of Feedback in the Distance Learning Process. *Journal of Teacher Education for Sustainability*. 2021. 23(2). 91-105. <https://doi.org/10.2478/jtes-2021-0019>
3. Roman, T.A., Callison, M., Myers, R.D. et al. Facilitating Authentic Learning Experiences in Distance Education: Embedding Research-Based Practices into an Online Peer Feedback Tool. *TechTrends* 64, 591–605 (2020). <https://doi.org/10.1007/s11528-020-00496-2>

Ірина Шумілова
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет,
Україна
i.shumilova@mdu.in.ua

Iryna Shumilova
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Pedagogy and Education,
Mariupol State University,
Ukraine
i.shumilova@mdu.in.ua

ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

PEDAGOGICAL COMPONENT FORMATION OF GENERAL CULTURAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Ключові слова: загальна та професійна культура, загальнокультурна компетентність, професійна мобільність.

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства, інтеграція країни в європейський освітній простір потребують підвищення якості професійно-педагогічної освіти, підготовки вчителя, спроможного до активної творчості, професійної мобільності, гармонізації власних стосунків із соціумом. У свою чергу, це вимагає вирішення проблеми формування загальнокультурної компетентності майбутнього педагога – «людини культури», носія та творця культури, особистості, здатної до конструктивної праці й життя в полікультурному суспільстві.

Практика педагогічної вищої освіти вимагає розв'язання проблеми формування загальнокультурної компетентності

майбутніх учителів початкової школи як одного з провідних факторів забезпечення їхньої якісної фахової підготовки.

Проведений науковий аналіз науково-педагогічних досліджень, присвячених питанням загальної культури особистості (Т. Абдуло, О. Асмолов, М. Каган, Н. Крилова, С. Кримський, Д. Лихачов, М. Мамардашвілі), професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя (В. Гриньова, І. Ісаєв, Н. Кузьміна, В. Сластьонін), компетентності фахівця (Н. Бібік, О. Локшина, О. Овчарук, О. Савченко) та загальнокультурної компетентності особистості (Т. Несвірська, Г. Шпиталевська М. Яковлева) засвідчив, що загальнокультурна компетентність учителя одночасно виступає категорією загальної культури й підсистемою професійної компетентності педагога, які мають тісні зв'язки між собою, а джерела перебувають у нерозривній єдності людини й культури. Саме від рівня сформованості загальної культури та професійної компетентності вчителя залежатиме рівень культури особистості, яка піддається й реагує на «окультурювання», тоді як компетентність визначає і характеризує рівень професіоналізму особистості.

Отже, розкриття суті загальнокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи вимагає насамперед уточнення й конкретизації термінологічного поля дослідження, оскільки його провідні дефініції («загальна культура», «професійна культура», «компетентність», «професійна компетентність», «загальнокультурна компетентність» тощо) тлумачаться науковцями неоднозначно.

Поняття «культура» має велику кількість визначень, що пояснюється багатогранністю й багатоаспектністю цього феномена. Як сфера людського духовного життя, культура характеризує всю життєдіяльність людини; її можна розглядати як зріз суспільного життя, характеристику рівня розвитку особистості, систему соціальних регулятивних норм, механізмів трансляції досвіду, феномен самодетермінації тощо.

Як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці сьогодні немає єдиних загальноприйнятих підходів до поділу культури за її видами. Вони є досить невизначеними, що припускає множинність варіантів означеної класифікації. У науковій

літературі переважає підхід до виділення видів культури відповідно до видів людської діяльності (культура праці, дозвілля, економічна, політична, естетична, моральна тощо). За джерелами формування виділяють культуру народну (найбільш яскраво представлена фольклором, хоча лише ним не вичерпується) та професійну.

Поняття «професійна культура» в науковому обігу зазвичай розглядається в парі з поняттям «загальна культура». Професійну культуру складає комплекс ціннісних орієнтацій, світоглядних і спеціальних знань, умінь, навичок, особистісних і професійних властивостей, володіння якими забезпечує майстерність та ефективність предметно-трудової діяльності фахівця конкретного виду праці. Отже, професійно-педагогічна культура – це діалектично інтегрована єдність педагогічних цінностей, професійних знань, умінь, якостей і способів педагогічної діяльності, що визначає професійну майстерність та соціальну активність учителя.

Загальна культура особистості – це сукупність досягнень людського суспільства, які мають бути надбанням кожної людини, незважаючи на характер її професійної діяльності. Загальна культура характеризує рівень соціального, інтелектуального й духовного розвитку індивіда та включає оволодіння людиною морально-етичним і художньо-естетичним досвідом, а також досвідом міжособистісного спілкування й соціальної взаємодії. Загальна культура людини та навколишнього світу невіддільні у своїх виявленнях, оскільки соціокультурне становлення особистості відбувається у процесі як педагогічного, так і соціального впливу, що здійснюється вчителями й соціумом. Особистість стає перед вибором власної життєвої установки, що сприяє усвідомленню значення й відстоюванню для себе самої позиції збереження й розвитку культури в собі, що спричиняє її здатність до культурної облаштованості власного життя й відповідно визначає стан особистісної поведінки й діяльності.

На підставі вивчення наукових джерел, присвячених питанням запровадження компетентнісного підходу в освіту, зокрема до підготовки майбутніх учителів (Н. Кузьміна, В. Лозова, А. Маркова та ін.), констатовано, що професійна

компетентність майбутнього вчителя є складною інтегрованою якістю особистості, яка зумовлює можливість здійснювати на високому рівні педагогічну діяльність, розв'язувати проблеми й завдання, що виникають у різних сферах професійної діяльності й у реальних життєвих ситуаціях, відповідно до засвоєної системи цінностей і на основі використання знань, освітнього й життєвого досвіду.

Виокремлюють різні види професійної компетентності, насамперед, ключові (загальні – міжпредметні й надпредметні) – здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуровідповідні види діяльності, ефективно розв'язуючи актуальні індивідуальні й соціальні проблеми; специфічні (предметні), що стосуються конкретного навчального предмета.

До ключових компетентностей, які має набути особистість у процесі освіти, українськими вченими (Н. Бібік, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.) віднесено такі: уміння вчитись, соціальну, загальнокультурну, здоров'язберігаючу, громадянську, підприємницьку, з інформаційних і комунікаційних технологій. Отже, загальнокультурну компетентність майбутнього вчителя слід розглядати як ключову компетентність, що має бути сформована у процесі професійної освіти.

Узагальнення теоретичних положень наукових праць (С. Зубчєвська, Т. Єжова, Г. Кондратенко, О. Крутенко, С. Мельник, Т. Несвірська, А. Новицька, А. Павленко, С. Троянська, Г. Шпиталєвська, М. Яковлєва та ін.) уможливило розкриття *загальнокультурної компетентності особистості* як єдність набутих людиною цінностей, знань, умінь, навичок, досвіду, якостей, які сприяють розширенню соціокультурного світогляду, забезпечують орієнтацію діяльності, спілкування, поведінки на взірці національної та світової культури, дозволяють використовувати культурні еталони як оцінні критерії для вирішення проблем пізнавального, світоглядного, життєвого, професійного характеру.

Сформованість загальнокультурної компетентності має бути невід'ємною складовою професійної компетентності кожного вчителя, оскільки специфіка професії полягає в тому, що

він працює з людиною, а тому його власна особистість із чіткими соціокультурними орієнтирами й засвоєними духовно-моральними цінностями є важливим і міцним «робочим інструментом». А чим досконалішим є цей інструмент, тим більш успішним буде професійний результат.

Особливо це стосується вчителя початкових класів, який має значні можливості для культурологічної освіти зростаючого покоління – виховання людини як носія, творця культурних цінностей. Ця складова відбивається в характері викладання мистецької, мовно-літературної, математичної, фізкультурної, інтегрованого курсу «Я досліджую світ», математичної освітніх галузей, що проявляється в практично-художній, професійно-педагогічній, мистецькій взаємодіяльності вчителя й учнів. З іншого боку, саме від учителя, який торкається тонкої душевної організації дитини молодшого шкільного віку, вимагається особистісне прийняття цінностей культури – поваги до культурних традицій і злагоди між людьми, сприйняття соціальних і культурних відмінностей, здатності почути та зрозуміти інших, толерантно поводитися в широкому спектрі життєвих ситуацій. Без цього неможливий позитивний вплив на вихованців з метою вироблення в них культурно-доцільних критеріїв і морально-цінних орієнтирів життєдіяльності.

Отже, одним із провідних завдань і результатів професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи стає сформованість загальнокультурної компетентності. Адже, завдяки усвідомленню вчителем початкової школи місця, значення, сенсу, ролі культурологічної освіти у своєму житті, життєдіяльності і творчості, зокрема її націоналістичної складової, відбувається специфічне професійне відбиття загальної культури особистості майбутнього вчителя на сферу його педагогічної діяльності. Особливої актуальності формування загальнокультурної компетентності вчителя початкової школи набуває сьогодні, коли війна увірвалася в наші домівки і безжально впливає на всі сфери життя людини, на її внутрішній світ, коли загострюється проблема неухильного втілення в життя всіх громадян України національного світогляду на засадах духовної, моральної, етичної складової українських провідників освіти. Війна згуртовує громадян

України, які по всій території потужно створюють інтелектуальний і водночас духовний продукт крізь призму національного інтересу, самостійності, активної громадянської позиції завдяки своєму патріотизму – зі сфери моралі, захищаючи живу культуру, історію, мову, яку плекали століттями. Адже українці завжди проходили дуже страшні стадії боротьби за свою державу й незалежність.

Ольга Ярошенко

*доктор педагогічних наук, професор,
Дійсний член (академік) НАПН України,
Інститут вищої освіти НАПН України,*

Україна

Yaroshenko_o@ukr.net

Olga Yaroshenko

*Doctor of Pedagogy, Professor
Full member of the National
Academy of Educational Sciences of Ukraine*

Yaroshenko_o@ukr.net

ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК СКЛАДНИК ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

**ASSESSMENT OF SCIENTIFIC AND TEACHING STAFF'S
ACTIVITIES AS A COMPONENT OF INTERNAL QUALITY
ASSURANCE IN HIGHER EDUCATION**

***Ключові слова:** заклад вищої освіти (ЗВО), науково-педагогічний працівник (НПП), оцінювання, рейтинг, якість вищої освіти.*

Результат є необхідною частиною будь-якої діяльності тому, на підставі якої встановлюють ефективність зробленого, роблять висновки щодо ефективності праці НПП і потужності кадрового потенціалу університету, приймають рішення щодо зміни чи удосконалення дій суб'єктів діяльності тощо.

Діяльність науково-педагогічних працівників за своєю значущістю входить до числа головних чинників забезпечення якості освітнього процесу, а викладачі і студенти відіграють в ньому роль рівноцінних суб'єктів. З цих позицій у Законі України «Про вищу освіту» визначено, що ЗВО зобов'язані вибудувувати внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти, одним із

завдань якої є щорічне оцінювання науково-педагогічних працівників. З приводу реалізації цього завдання закладам надано повну автономію у розробленні внутрішніх нормативних документів, запровадженні конкретних видів оцінювання, виборі критеріїв і показників, встановленні та зміні норм бального оцінювання тощо.

Як показало проведене нами дослідження, оцінювання діяльності НПП послуговується широким спектром оцінювань, в їх числі: атестація, рейтингування (індивідуальний викладацький рейтинг, студентський рейтинг, рейтинги випускників і стейкхолдерів) експертне оцінювання, визнання на інституційному та державному рівні здобутків НПП. У кожному випадку оцінюванню підлягає здатність НПП «забезпечувати викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівні навчальних дисциплін відповідної освітньої програми за спеціальністю, провадити наукову діяльність (для науково-педагогічних працівників); підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію [1, стаття 58)].

На підставі результатів аналізу практики оцінювання діяльності НПП нами встановлено, що у вітчизняних ЗВО лідирують індивідуальний викладацький та студентський рейтинги. Результати проведеного нами опитування НПП 15 вітчизняних ЗВО – цьому підтвердження (рис. 1).

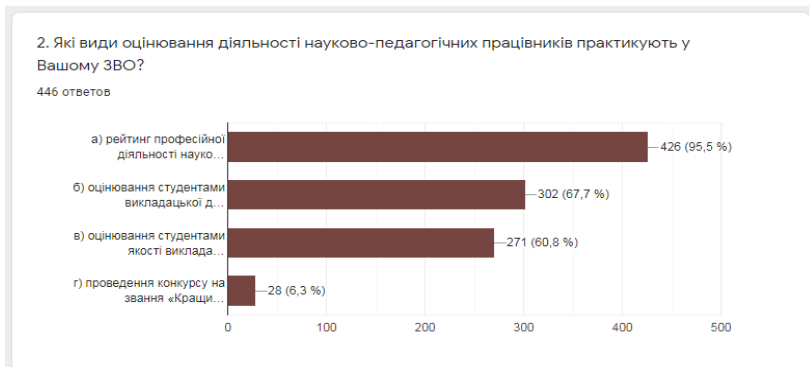

Рис. 1. Види оцінювання діяльності НПП вітчизняних ЗВО

Результати щорічного рейтингового оцінювання діяльності НПП знаходять різноманітне застосування (рис. 2).

Рис. 2. Використання результатів рейтингового діяльності НПП

Як бачимо, найбільше респондентів (343 або 76,9 %) вказали продовження контракту, майже половина (218 або 48,9 %) – преміювання, близько четвертої частини (110 або 24,7 %) – нагородження університетською відзнакою.

Студентський рейтинг посідає друге місце за поширеністю серед видів оцінювання діяльності НПП вітчизняних ЗВО. Слід відзначити, що на тепер цей вид оцінювання стрімко розвивається. ЗВО поступово відходять від оцінювань «Викладач очима студентів» і все частіше оцінюють викладання і навчання у процесі реалізації науково-педагогічним працівником освітніх програм. Між вітчизняною і зарубіжною практикою існує докорінна відмінність у використанні результатів студентського рейтингу. У зарубіжних ЗВО – це основний вид оцінювання, за результатами якого встановлюється оплата праці, укладаються чи не продовжуються контракти, вибудовується кар’єрне зростання [4]. В українських ЗВО студентський рейтинг поки що має не настільки суттєвий вплив на професійну діяльність НПП і не є визначальним у зазначених вище питаннях.

Анкетуванням ми з’ясували, що вітчизняні НПП з довірою ставляться до студентських рейтингів. Виявлене дозволяє

зробити оптимістичний висновок, що цей вид оцінювання діяльності НПП продовжуватиме успішно розвиватись та буде враховано позитивний зарубіжний досвід студентських рейтингів.

Порівнявши вітчизняні і зарубіжні практики, ми дійшли висновку, що українські ЗВО мають розширювати спектр видів оцінювання діяльності НПП за рахунок проведення експертного оцінювання, рейтингів випускників та стейкхолдерів, практикувати такі методи здору інформації, як викладацьке портфоліо, тестування науково-теоретичної і методичної підготовки НПП, а також виводити оцінювання діяльності НПП на міжуніверситетський та інтернаціональний рівні [2,3].

Література

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (із змінами; у редакції від 01.09.2021, підстава № 1369-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Ярошенко Ольга. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду з оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників. *Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду з розвитку науково-педагогічного потенціалу університетів: препринт (аналітичні матеріали) (II частина)*. Ю. Скиба, Г. Чорнойван, О. Жабенко, О. Ярошенко, О. Отич, С. Мельник; за ред. Ю. Скиби. Електронне видання. Київ: ІВО НАПН України, 2021. С. 59–78. <https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/potentsial-univ-2021-122p.pdf>

3. Ярошенко О. Оцінювання діяльності викладачів у контексті внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Випуск 82. С. 186–190. <http://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/82/40.pdf>

4. Ярошенко О.Г. Рейтингування студентами діяльності науково-педагогічних працівників як інструмент студентоцентрованого навчання. Університети і лідерство. 1(13) 2022. 46–54:

<https://ul-journal.org/index.php/journal/article/view/180/165>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

Збірник матеріалів

II Міжнародної науково-практичної конференції

20-21 жовтня 2022 р.

Відповідальний за випуск

Світлана РОМАНЮК

Комп'ютерна верстка

Ольга ШЕСТОБУЗ

Підписано до друку 04.11.2022. Формат 60x84/16

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Ум.-друк. арк. 8,5. Обл.-вид. арк. 9,2. Зам. Н-118.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

58002, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.

ISBN 978-966-423-737-3

